

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

A painting of a man with a shaved head, wearing a dark tuxedo jacket, a white shirt, and a dark bow tie. He is seated at a desk covered with a red cloth, looking directly at the viewer with a serious expression. His right hand is raised, with fingers slightly spread. On the desk in front of him are several sheets of paper and a quill pen in a dark holder. The background is dark and indistinct, suggesting an interior setting.

მუსიკა

MUSIKA

1 (26)
2016

1. Zakaria Paliashvili:

The opera "Abesalom and Eteri". The ensemble "Tsamtsamsa da Tsamtsams Shua". The performers: Tamar Iveri (Eteri), Teimuraz Gugushvili (Abesalom), Marika Machitadze (Marikhi), Tea

Demurishvili (Natela); **2-3-4. David Toradze.** The ballet "Gorda". The fragments: a) the duet of Javari and Gorda; b) "Samaia"; c) the women's dance "Alalme". Performed by Symphony Orchestra of Tbilisi Opera and Ballet Theatre, the conductor – Revaz Takidze;

5. Vazha Azarashvili. Nocturne. Performed by Maia Mamardashvili (violin), Rusudan Kiknadze (violin), Medea Altunashvili (piano);

საქართველოს კომპოზიტორთა
შემოქმედებითი კავშირის
ჟურნალი

Journal of Creative
Union of Composers
of Georgia

მუსიკა **1**
2016 (26)
MUSIKA

6. Antonio Vivaldi; the Concert – La Nocte, g-moll. Performed by the "Georgian Synphonietta", Christina Bush (violin), Serjoi Azzolini (bassoon);

7. Alexi Matchavariani, "The Romance". Performed by Gia Kheoshvili;

8-9. a) The Megrelian "Alilo". The ensemble "Ialoni"; b) Guruli "Alilo". Performed by the students' trio of Giorgi Mtatsmindeli Chant High School. Recorded by the studio "Mravalzhamier".

10. "Alipasha" (Adjara) – recorded in 1968 by Peter Gold and Akhmed Ozgan Melashvili.

GRAND PRIX
disc
DIGITAL AUDIO

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved, Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved, Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

ზაქარია ფალიაშვილი (1871-1933)

უნა ჯაფარიძის ფერწერა

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

1 (26)•2016

ქურნალი გამოიცემა
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

ოპერა	
გულბათ ტორაძე. ექვსწლიანი პაუზის შემდეგ.....	2
მზია ჯაფარიძე. თბილისის ოპერის თეატრის სახეიშო გასტრო- ნიკა	7
თამარ წულუკიძე. მეთხე შეკრებივა.....	17
ზალაუტი	
თამარ მესხი-მოღებაძე. გალუხ „გორფას“ ფაგონება.....	24
ტრაფიცია	
ნარგიზა გარდატხაძე	
ნათელი სავდისა და საშუალო ჰანგების გარემოცვაში.....	29
ასალი გამოცემა	
„პატული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“	32
ფესტივალი	
თეა მუქერია. გარეგან ჯაფოსნური სამგარო თბილისში	46
გასტენება	
ცისანა დოლიძე. ვალე აფგანება იასანანი	51
ქრონიკა	
თენგიზ ამიჩაივის სახელის უკვანასაყრფად	52
საკონცერტო სსოვრება	
სოლო კოტრიკაძე	
ქრისტეფორუსი მიქაენილი სიმფონია- გალუხის კონცერტი	54
ქართული მუსიკოსები უსსოეთში	
ალექსი შანიძე	
იანონელთა გულწრფელი სინანულის სრამი	57
ფესტივალი	
ლიკა ხორბალაძე ურგულო თავისუფლების სივრცე	62
სსოვნა	
ქეთევან ნაგრაძე	66
ასალი გამოცემა	
გულბათ ტორაძე – „მომონება“	68
„ალექსი მანანანი – კომპოზიტორი და დრო“	72
ფოლკლორი	
გიორგი კრავეიშვილი.	
საფგანგარეთ მსოვრება ქართულიაში შენარუნებალი	
მრგანსმინი სიმფონია	74
სანოტო გამოცემა	
კლავირის პრეზენტაცია	78
WWW	80
Summary	82

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი
თანარედაქტორები: მზია ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე
ლიტონი: ვახტანგ რურუქ, ვანო კიკნაძე
ინგონისური თარგმანი: ქეთევან თუხარელი
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

„აბესალომი“

როგორც იქნა, ველირსეთ ჩვენი საყვარელი საოპერო თეატრის აღდგენას. კიდევ ერთხელ დიდი, დიდი მადლობა ქართული კულტურის და, საზოგადოდ, ქართველი ხალხის შეუდარებელ, უმაგალითო მეურვეს – ბატონ ბიძინა ივანიშვილს!

ტან და იზოლდე“, ვერდის „ოტელო“, ბიზეს „კარმენი“, ჩაიკოვსკის „პიკის ქალი“ და ფალიაშვილის „აბესალომ და ეთერი“.

„აბესალომ და ეთერი“ რომ იტალიელ, ფრანგ, ან გერმანელ კომპოზიტორს დაენერა, დარწმუნებული ვარ, სწორედ ასეთი იქნებოდა საყოველთაო აზრი ჩვენი საყვარელი ოპერის შესახებ.

დიდი ხანია აღარ მქონდა მოსმენილი „აბესალომი“

ექვსწლიანი პაუზის შემდეგ

გულზათ სორაძე

დიდი მადლობა საოპერო თეატრის ხელმძღვანელობასაც, რომელმაც გაგვახარა ზაქარია ფალიაშვილის უკვდავი „აბესალომ და ეთერის“ შესანიშნავი დადგმით. და, ბოლოს, მარადიული მადლობა ოპერის გენიალურ ავტორს – ზაქარია ფალიაშვილს.

ჩემი (ცხადია, არასავალდებულო) აზრით, „აბესალომი“ შედის მსოფლიო საოპერო მუსიკის შედევრთა ექვსეულში: მოცარტის „დონ ჟუანი“, ვაგნერის „ტრისტან-

(ამჯერად კი ყველა სპექტაკლს დავესწარი!) და კიდევ ერთხელ დავრჩი აღტაცებული მისი სიდიადით, ეპიკური პათოსითა და ესთეტიკური სრულყოფილებით.

ოპერის შესრულება შესანიშნავია, რაც თანაბრად ეხება დამდგმელ დირიჟორ ზაზა აზმაიფარაშვილს, განახლებულ ორკესტრს და, ცხადია, ჩინებულ შემსრულებლებს: უბერებელ თემურ გუგუშვილსა და არმან დარაშვილს (აბესალომი), თამარ ივერსა და ხათუნა ჭოხონელიძეს (ეთერი), ლადო ათანელსა და ნიკოლოზ ლაგვილავას (მურმანი), თეა დემურიშვილსა და ირინა ალექსიძეს (ნათელა), მარიკა მაჩიტაძესა და ნინო ჩაჩუას (მარიხი), ნანა ძიძიგურსა და მანანა იორდანაშვილს (ნანა), თამაზ საგინაძეს (თანდარუხი), ვია მახარაძეს (სტუმარი), ვახტანგ ჯაშიაშვილსა და გიორგი მჭედლიშვილს (მსახურთუხუცესი).

თეიმურაზ გუგუშვილი (აბესალომი), თამარ ივერი (ეთერი)

თაა ღაჟარიშვილი (ნათელა), ლალო ათაწალი (მარკანი), მარიკა მაჩიშიძე (მარინი).

დიდი მადლობა ყველა მათ!

შესანიშნავად ჟღერდა გუნდი (მთავარი ქორმასტერი – ავთანდილ ჩხენკელი, ქორმასტერი – შალვა შაორშაძე). ასევე შესანიშნავი იყო სპექტაკლის ქორეოგრაფიული ნაწილიც, რომელიც წარმოდგენილი იყო საქართველოს სახელმწიფო ბალეტითა და ქართული ნაციონალური ბალეტით – „სუხიშვილები“.

მონოდების სიმადღურე იყო სადადგმო ნაწილი

(რეჟისორი ვიზო ჟორდანიას) და მხატვრული გაფორმება (გიორგი ალექსი-მესხიშვილი), რომელიც გამოირჩეოდა სიახლით, თანაც, უჩვეულობით და, რაც მთავარია, შესატყვისებოდა დიდებული ოპერის მუსიკას.

მოკლედ, ეს გახლდათ მუსიკალური ხელოვნების ნამდვილი ზეიმი, რომელმაც კიდევ ერთხელ გვაზიარა უკვდავ ოპერას.

დარწმუნებული ვარ, ეს დადგმა დიდი ხნის მანძილზე დაამშვენებს ჩვენი საოპერო თეატრის სცენას – ქართველი ხალხის გულის გასახარებლად და მისი უგონო მაგინებლების – გვარამიასა და მისთანების შესარცხვენად.

ამასწინათ, დიდი სიამოვნებით შევიტყვე, რომ ქუთაისის შესანიშნავ საოპერო თეატრში ძალზე წარმატებულად დადგმულა და შესრულებულა „აბესალომ და ეთერი“. დირიჟორი – რევაზ ჯავახიშვილი, რეჟისორი – მაია გაჩეჩილაძე. აბესალომის პარტია კი წარმატებით შესრულა 22 წლის გიორგი სტურუამ!

დიდება ზაქარია ფალიაშვილსა და „აბესალომ და ეთერს“ (ცხადია, მარადუტკნობ გენიალურ „დაისსაც“, რომლის განახლებული დადგმაც თბილისში, იმედია, არ დაიგვიანებს)!

„გორდა“

საუბარი დავით თორაძის „გორდას“ განახლებული დადგმის შესახებ, ძალაუნებურად, უნდა დავიწყო ჩემთვის ფრიად არასახარბიელო, კურიოზული მოგონებით.

1950 წლის გაზაფხულზე (მაშინ უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე ვსწავლობდი) უნივერსიტეტში გაიმართა ახალგაზრდა კომპოზიტორის დავით თორაძის ბალეტ „გორდას“ საჯარო განხილვა.

სპექტაკლის ქორეოგრაფიული მხარის შესახებ ილაპარაკა მომავალში ცნობილმა იურისტმა ჯამბაკურ ბაქრაძემ, მე კი მუსიკას შევეხე.

უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზი გადავსებული იყო, დამსწრეთა შორის იყვნენ უნივერსიტეტის რექტორი

ნიკო კეცხოველი, ვახტანგ ჭაბუკიანი და სპექტაკლის სხვა მონაწილეები, კომპოზიტორი დავით თორაძე თავისი დიდებული მეუღლითურთ, ბალეტის ლიბრეტოს ავტორი ოთარ ეგაძე, დირიჟორი დიდიმ მირცხულავა, მუსიკისმცოდნეები ლადო დონაძე, ანტონ ნულუკიძე და სხვები.

არ ვიცი, რა ეშმაკი შემიჩნდა, მაგრამ ბალეტის მუსიკას პირდაპირ გამანადგურებელი შეფასება მივეცი. ცხადია, რომ ძალიან გადავაცარბე. „გორდა“ ხომ მაინც ყველაზე სარეპერტუარო ქართულ ბალეტად დარჩა.

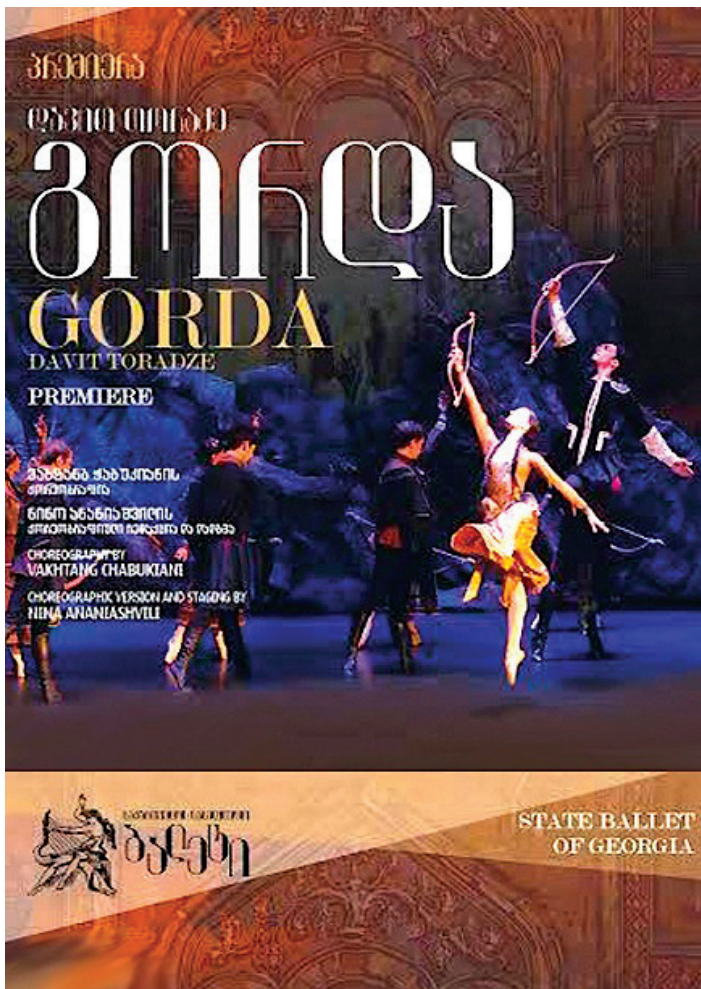
დიდსულოვანმა ახალგაზრდა კომპოზიტორმა წყენა არ შეიმჩნია, სიტყვაც არ უთქვამს, მაგრამ რამდენიმე წლის მანძილზე ჩემკენ არ იყურებოდა. შემდგომ კი მე და ბატონი დავით თორაძე, ანუ, როგორც მას ყველა უწოდებდა, გუგული, დავმეგობრდით.

მართალია, წლების შემდგომ ჩემი შეხედულებები „გორდაზე“ საკმაოდ შეიცვალა უკეთესობისაკენ, მაგრამ ბალეტის სპექტაკლებზე დასწრებისას მუდამ მაგონდებოდა ჩემი ძველი „მამლაყინწური“ გამოხდომა.

ასე იყო ამჯერადაც, როდესაც დავესწარი „გორდას“ განახლებულ დადგმას, რომელიც ასეა განმარტებული სპექტაკლის პროგრამაში: „ვახტანგ ჭაბუკიანის ქორეოგრაფია, ნინო ანანიაშვილის ქორეოგრაფიული რედაქცია და დადგმა, ნინო ანანიაშვილის ახალი რედაქციით. დამდგმელი დირიჟორი რევაზ ტაკიძე“.

ზედიზედ დიდი წარმატებით გაიმართა სამი სპექტაკლი, ორი შემადგენლობით (მათ შესახებ ქვემოთ გვექნება საუბარი).

ყველა მათგანს, ცხადია, რევაზ ტაკიძე წარუძღვა, თანაც, ზეპირად! უნდა ითქვას, რომ, საერთოდ, ზეპირი დირიჟორობა, უკვე დიდი ხანია, „ჩვეულებად“ ექცა ბატონ რეზოს. ამიტომ გაკვირვებელი არც ამჯერად დავრჩით. კიდევ ერთხელ გავგახარა მისმა მაღალმა პროფესიულმა ოსტატობამ (პირველად კი იგი 1985 წელს მოგვევლინა „გორდას“ დირიჟორად), რაც გამოიხატა არა მარტო ჩვენი თეატრის განახლებული ჩინებული ორკესტრის წარმართვაში, არამედ სცენურ მოქმედებასა და მოცეკვავეებთან უზადო კონტაქტშიც.

შესანიშნავი იყო მთელი საბალეტო დასი. გორდას როლს დიდებულად ასრულებდა სპეციალურად მოწვეული ივორ იებრა (ბორდოსა და რომის თეატრების წამყვანი სოლისტი). მისი ღირსეული პარტნიორები გახლდნენ ნინო სამადაშვილი (ირემა), ლალი კანდელაკი (ჯავარა), დავით ანანელი (მამია), კახა ანდრიაძე (მეფე), ანა ნადირაძე (ბადრი), დიმიტრი ჯალალანია (ხალიფა), კარინ ვაშიო (სარდალი), დიეგო ბუტილიონე (მეფის მოახლე) და სხვები.

მონონება დაიმსახურეს მეორე შემადგენლობის ჩინებულმა სოლისტებმა: დათო ანანიაშვილმა (გორდა), ეკატერინე სურმაგამ (ირემა), ნუცა ჩეკურაშვილმა (ჯავარა), ფილიპ ფედულოვმა (მამია).

აქვე უნდა დავასახელოთ სპექტაკლში მონაწილე თეატრის გუნდი (ქორმაისტრები – ავთანდილ ჩხენკელი, შალვა შაორმაძე) და ანსამბლი „რუსთავი“ (ქორეოგრაფი – ფრიდონ სულაბერიძე), აგრეთვე ბალეტის პიანისტ-კონცერტმაისტერი გულიკო ხუბერაშვილი.

ვიმეორებ: დიდი წარმატებით ჩაიარა სამივე სპექტაკლმა.

ინტერვიუ

საუბარი თბილისის მ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელთან – ბ-ნ დავით კინწურაშვილთან

გულბათ ტორაძე – ვიდრე დავიწყებდე საუბარს ბატონ დავითთან, საჭიროდ მიმაჩნია მივანოდო მკითხველს, თუნდაც მოკლე ცნობები მის შესახებ.

– დავით კინწურაშვილმა (1978) უმაღლესი მუსიკალური განათლება თავდაპირველად თბილისის კონსერვატორიის საგუნდო-სადირიჟორო ფაკულტეტზე მიიღო (2002), შემდეგ კი – გერმანიაში – მიუნხენის

მუსიკისა და თეატრის უმაღლესი სკოლის საორკესტრო-სადირიჟორო ფაკულტეტი დაამთავრა (2008) ცნობილი მუსიკოსის, პროფ. ბრუნო ვაილის ხელმძღვანელობით,

2009–2011 წლებში დავით კინწურაშვილი მუშაობდა ლატვიის კულტურის აკადემიაში (ქ. რიგა), ჰამბურგის კონსერვატორიასა და მუსიკისა და თეატრის უმაღლეს აკადემიაში.

საქართველოსთან შემოქმედებითი კონტაქტი 2005 წელს დაამყარა. როგორც მოწვეული მანქანით, დირიჟორობდა სპექტაკლებს თბილისისა და ქუთაისის საოპერო თეატრებში. აგრეთვე იტალიელი კლასიკოსი კომპოზიტორების (ვერდი, როსინი, დონიცეტი) ოპერებს და ოთარ თაქთაქიშვილის ოპერას „მინდია“, მართავდა სიმფონიურ კონცერტებს, ატარებდა მასტერკლასებს და ლექციებს.

2014 წ. მაისში დ. კინწურაშვილი სათავეში ჩაუდგა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრს.

ახლა კი ვთხოვთ ბატონ დავითს, გვესაუბროს ჩვენს საოპერო თეატრში მის მიერ ჩატარებული სამუშაოსა და სამომავლო გეგმების შესახებ.

დავით კინწურაშვილი: თბილისის საოპერო თეატრში სამხატვრო ხელმძღვანელად დავინიშნე 2014 წლის მაისში. მას შემდეგ, რაც ვავიზარდებდი ორტურიან კონკურსში.

უნდა ვითხრათ, რომ თეატრში საკმაოდ არასახარბიელო მდგომარეობა დამხვდა; ეს თანაბრად შეეხებოდა როგორც შემოქმედებით, ისე ადმინისტრაციულ საკითხებს. საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე მიხდებოდა მუშაობა, არა როგორც თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელსა და მით უმეტეს, დირიჟორს, არამედ, როგორც მენეჯერს.

იმ დროს ხომ თეატრს არ გააჩნდა თავისი მარკეტინგული სტრატეგია? კი. ამ საკითხების მოგვარებას საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდა და მხოლოდ ამა წლის იანვრის ბოლოს დადგა ეს მნიშვნელოვანი დღე – საოპერო თეატრის გახსნა 6 წლიანი „დუმისის“ შემდეგ.

დავით კინწურაშვილი

უდიდესი მადლობით უნდა მოვიხსენიო ქართული მუსიკალური ხელოვნების (და ცხადია, არა მარტო მუსიკალური ხელოვნების) მეურვე – ბატონი ბიძინა ივანიშვილი, რომლის წყალობითაც თბილისის საოპერო თეატრი ასე არნახულად გაბრწყინებული წარდგა ჩვენ წინაშე და მთელ მხატვრულ და ადმინისტრაციულ კოლექტივს იდეალური პირობები შეექმნა ნაყოფიერი მუშაობისათვის.

მაქარია ფალიაშვილის უკვდავი „აბესალომ და ეთერის“ (დირიჟორი ზაზა ამბაიფარაშვილი) და დავით თორაძის ბალეტ „გორდას“ (დირიჟორი რევაზ ტაკიძე) წარმოდგენების არაჩვეულებრივი წარმატება დიდად სასიხარულოა და საამაყოა ჩვენთვის.

დიდი გეგმები გვაქვს სამომავლოდაც. პირველ

რიგში, წარმოვადგენთ ვერდის „ატილას“ და ლეონკავალოს „ჯამბაზებს“, შემდგომ კი, ცხადია, ვიმუშავებთ სხვა ოპერებზე (მათ შორის, რა თქმა უნდა, „დაისზე“) და ბალეტებზე.

ძალიან გვიშლის ხელს ის, რომ ჯერჯერობით, არ გავაჩნია საჭირო რაოდენობით სამკერვალო სახელოვნოები, დეკორაციების შესანახი კარგი სათავსოები. იმედია, რომ ჩვენი კულტურის სამინისტროს (დიდი მადლობა მას!) შემწეობით ყოველგვარ სიძნელეს თანდათან დავძლევთ.

ჩემს ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანად მიმაჩნია მსმენელისა და მაყურებლის დაბრუნება თეატრში. უდიდეს მნიშვნელობას ვანიჭებთ ბავშვებთან ურთიერთობას. შემუშავებული გვაქვს ამ მიმართულებით დიდი და მრავალფეროვანი პროგრამა. ვინვევთ ბავშვებს ოპერაში, მომზადებული გვაქვს მათთვის არა მარტო შესაბამისი მუსიკალური მასალა, არამედ, სპეციალური ლექციებიც. ვიმეორებ, ახალგაზრდობის მოზიდვა საოპერო თეატრში ჩვენი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანაა.

ჩვენი უახლესი მხატვრული ღონისძიებები შემდეგია: ამ დღეებში მიგეგმვავრებით მთელი ჩვენი საბალეტო დასით მოსკოვში, სადაც „დიდ თეატრში“ გავმართავთ სპექტაკლს – ბერნსტაინის ბალეტს – „ლეა“, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებს სახელოვანი ქართველი მოცეკვავე ქ-ნი ნინო ანანიაშვილი.

დაგეგმილი გვაქვს სტრავინსკის ბალეტის – „ფასკუნჯის“ დადგმა, 23 აპრილს შესრულდება მოცარტის „რეკვიემი“ და ახალგაზრდა, ნიჭიერი კომპოზიტორის, ეკა ჭაბაშვილის ფრიად საინტერესო „რეკვიემი“. მათი შესრულება მიეძღვნება უკანასკნელ ათწლეულებში დაღუპული ჩვენი თანამემამულეების ხსოვნას. შემდგომ ვაპირებთ ბიშეს „კარმენის“, მერი დავითაშვილის საბავშვო ოპერის – „ნაცარქექიას“ და მაქარია ფალიაშვილის „დაისის“ დადგმას.

(საუბარი ბ-ნ დავით კინწურაშვილთან გაიმართა ამა წლის 18 თებერვალს).

თბილისის ოპერის თეატრის საზეიმო გახსნის ქრონიკა

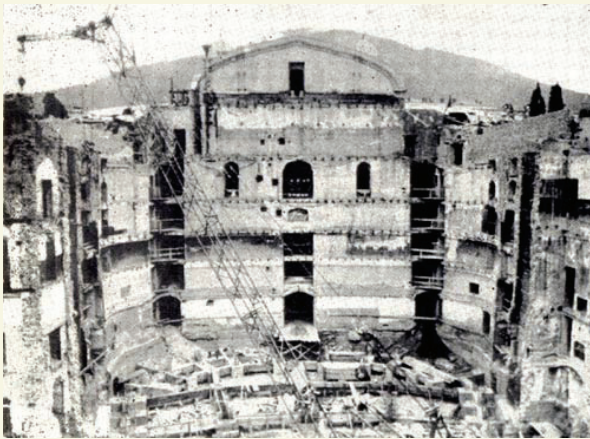
მზია ჯაფარიძე

ოპერის თეატრის ფენიქსური ისტორია

არ ვიცი, რა ძალები მოქმედებს, მაგრამ, ცხადია, თბილისის ოპერის თეატრს ტრაგიკული ისტორია აქვს, რომელიც ფერფლად ქცევისა და აღდგომის ფენიქსურ ისტორიას მოგვავიწყებს.

იმთავითვე, 1851 წლიდან, როგორც კი პირველი საოპერო დადგმა „ლუჩია დი ლამერმური“ იხილა ქართულმა სცენამ, მთელი საზოგადოება ოპერამ „შეიპყრო“. პირველი წარმოდგენა კი სახალხო ზეიმში გადაიზარდა. საზოგადოების ყველა ფენამ, მუშით დანყებული, მაღალი საზოგადოებით დამთავრებული, ზეპირად იცოდა და მღეროდა საოპერო არიებს. მაგრამ 1874წ. ქართულმა საზოგადოებამ დიდი დარტყმა

განიცადა — დაინვა მათი საყვარელი ოპერის თეატრი! განადგურდა ყველაფერი: დეკორაციები, კოსტიუმები, რეკვიზიტები, მდიდარი სანოტო ბიბლიოთეკა. კიდევ ერთი უცნაურობა, დღემდე არ არის ერთმნიშვნელოვანი პასუხი, თუ რატომ დაინვა და ვინ შეუნყო ხელი ხანძარს. ვინ დანვა ოპერა? ამ კითხვაზე პასუხი დღემდე უცნობია. მაგრამ, საბედნიეროდ, თბილისში საოპერო სპექტაკლების დადგმა არ შეწყვეტილა და საზოგადოება სულმოუთქმელად ელოდა ოპერის ახალ შენობას...

გ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის აკადემიური თეატრის დაგვირგობილი შენობა, 1973.

და აი, 1896 წელს, ქართულმა საზოგადოებამ გოლოვინის (ამჟამად რუსთაველის) გამზირზე, იხილა ოპერის ახალი შენობა, რომელიც იყო და არის ქართული კულტურის უმნიშვნელოვანესი კერა. აქედან მოყოლებული ქართული ოპერა აღმავლობის ხანას განიცდიდა. 1919 წელი — პირველი ქართული ოპერების დადგმა დიდი ზეიმით აღინიშნა, რასაც მოჰყვა ახალი დადგმები და ახალი გამარჯვებები. პირველი თაობის ქართველ მომღერლებს შეემატა ახალი და ახალი კადრები. თბილისის ოპერისა და ბალეტის დასი ნიჭიერებითა თუ პროფესიონალიზმით, მსოფლიოს არცერთ საოპერო თეატრს არ ჩამოუვარდებოდა. სამწუხაროდ, საბჭოთა რეალობა და რკინის ფარდა ქართულ საოპერო და საბალეტო სკოლას (ერთეული გამონაკლისების გარდა) არ აძლევდა შესაძლებლობას იმ მასშტაბითა და ძალით დაეპყრო

მსოფლიო მუსიკალური სივრცე, რასაც, უდავოდ, იმსახურებდა. და აი, კვლავ საბედისწერო შემთხვევა...

1973 წლის 9 მაისს, სწორედ ფაშიზმზე გამარჯვების ზეიმის დღეს, მთელ თბილისს შემზარავი ინფორმაცია მოედო — „თბილისის ოპერა ინვის!“. მასსოვს ეს უმძიმესი დღე — მთელი თბილისი ოპერისაკენ მირბოდა... შეეყურებდით ჩვენი საამაყო ოპერის თეატრის განადგურების შემზარავ სურათს და ვერაფერს ვშველოდით. მასსოვს, როგორ ტიროდა დიდი თუ პატარა ამ ტრაგიკული მოვლენის შემხედვარე. განადგურდა უამრავი რამ: ხანძრიდან 40 წუთში ჩამოიქცა ოპერის თალი და ცუცხლმა შთანთქა მთელი ინტერიერი, დაინვა სერგო ქობულაძის გენიალური ფარდა, ოპერის სავიზიტო ბარათი რომ იყო, რეკვიზიტები, კოსტიუმები, ინსტრუმენტები, უზარმაზარი არქივის დიდი ნაწილი... იმჟამად და იმნამს ისეთი შეგრძნება გვქონდა, რომ სამუდამოდ ვკარგავდით ეროვნულ განძს... მაგრამ... საოცრად მოკლე დროში, სულ რაღაც 4 წელიწადში, ოპერა ფენიქსივით კვლავ ფერფლიდან აღდგა და 1977 წელს საზეიმოდ გაიხსნა.

შენარჩუნდა ოპერის ინტერიერის და ფასადის იერსახე. უფრო მეტიც, ზოგ ადგილას დაემატა ერთი სართული, გაიზარდა სცენის ნაწილი, შეიცვალა მაყურებელთა დარბაზის ფორმა და იერსახე, გაკეთდა 4 მოძრავი ბაქანი, სწორედ მაშინ დამზადდა ოპერის ტალი მხატვარ ნოდარ ერგემლიძის ესკიზით და სხვა მრავალი. ეს დიდი მოვლენა იყო, ფაქტობრივად, ოპერის თეატრი, მართლაც რომ, მკვდრეთით აღსდგა. მართალი ვითხრათ, ჩემს მეხსიერებას, რატომღაც მსგავსი აუიოტაყი საზოგადოებისა თუ პრესის მხრიდან არ შემორჩენია (?!). ალბათ, ახალმა რეალობამ — ყველა საკითხის პოლიტიზაციის პროცესმაც თავისი როლი ითამაშა.

დამწვარი ოპერის გახსნიდან ორი ათეული წელიც არ გასულა და საქართველო მოწმე გახდა პოლიტიკურ-ეკონომიკური კატაკლიზმების. ყველაფერი, სამოქალაქო ომიცა და ჩვენს თავს დატეხილი სხვა უბედურებებიც სწორედ რუსთაველის გამზირზე, ოპერის წინ მიმდინარეობდა. ამ წლების მანძილზე, ცხადია, შეილახა ოპერის ინტერიერი, ამიტომ 2010 წელს გადაწყდა მისი განახლება-რესტავრაცია, რომელიც თითქმის 6 წელი გავრძელდა.

საზეიმო გახსნის კვირეული

და აი, 2016 წლის 22 იანვარს გაიხსნა რესტავრირებული ოპერის თეატრი... ოპერის თეატრის ისტორიაში, 2016 წელიც ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მოვლენად დარჩება.

თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის საზეიმო გახსნას წინ უძღოდა კვირეული, რომლის ფარგლებში სხვადასხვა ღონისძიება დაიგეგმა. 25 დეკემბერს გაიმართა ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად ქცეული, შალვა კაშმაძის მეტად მნიშვნელოვანი წიგნის – „თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრი – 1851-1921“ – პრე-

ზენტაცია. წიგნის ხელახალი გამოცემის ინიციატორი და ამავე დროს, ახალი რედაქციის ავტორი გახლავთ ღვანლმოსილი მუსიკისმკოდნე, პროფესორი, ხელოვნების ქურუმი ბ-ნი გულბათ ტორაძე. გარდა ამისა, 26 იანვარს, ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ ცენტრში გაიმართა ფოტოგამოფენა „ოპერა რეაბილიტაციამდე და რეაბილიტაციის შემდეგ“. ამავე დღეს საქართველოს „ხელოვნების სასახლის“ სვეტებიან დარბაზში წარმოდგენილი იყო ცნობილი ქართული ოპერების პარტიტურების ორიგინალები, მათ შორის: ზ. ფალიაშვილის „აბესალომ და ეთერი“, „დაისი“, მ. ბალანჩივაძის „დარეჯან ცბიერი“, ვ. დოლიძის „ქეთო და კოტე“ და სხვ. ამასთანავე გამოიფინა XIX. დასასრულისა და XXს. ქართული საოპერო და საბალეტო კოსტიუმების ძვირფასი ნიმუშები. 27 იანვარს, საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში გ. კალანდიასა და „არტარე-

მედეა ამირანაშვილის ვარსკვლავის გახსნა

ას“ ერთობლივი დოკუმენტური ფილმის – „შედევრის ვაცოცხლება“ პრეზენტაცია გაიმართა, სადაც სერგო ქობულაძის უნიკალური ფარდის შექმნის, დანვისა და აღდგენის ისტორიაა გადმოცემული. ოპერის გახსნისთვის კომპანია „ნუნკი ინტერნეტენმენტმა“ გადაიღო დოკუმენტური ფილმი ოპერის შესახებ (რეჟისორი ნათია ნიგურიანი-გლოორი), რომელიც ასახავს „აბესალომ და ეთერისა“ და „გორდას“ საპრემიერო დადგმების მზადების პროცესს. 31 იანვარს კი, „აბესალომ და ეთერის“ საპრემიერო დადგმა ქართული საოპერო ხელოვნების ვარსკვლავს, სათაყვანებელ სოპრანოს, ზ. ფალიაშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატს, საქართველოს სახალხო არტისტს მედეა ამირანაშვილს მიეძღვნა. საპრემიერო სპექტაკლამდე ოპერის წინ მედეა ამირანაშვილის ვარსკვლავი გაიხსნა.

ინციდენტი

ძნელია გვერდი აუარო ზოგიერთ მოვლენას, რომელიც ახლდა ოპერის გახსნის წინა პერიოდს. აჟიოტაჟი გამოიწვია ოპერის გახსნაზე მოსაწვევების განაწილების საკითხმა და ვინაიდან ამის ერთ-ერთი მიზეზი ფეისბუკის გვერდზე გამოქვეყნებული ჩემი წერილი გახდა, ორიოდ სიტყვით ამ საკითხსაც მინდა შევეხო. წერილში გამოვხატე ჩემი გულისტკენა იმის თაობაზე, რომ მუსიკოსებს, რომლებმაც თავიანთი ცხოვრების დიდი ნაწილი ზ. ფალიაშვილის შემოქმედების კვლევასა და მის მოვლა-პატრონობას მიუძღვნეს, მოსაწვევებზე უარი უთხრეს იმ მიზეზით, რომ პირველ დღეს უნდა დასწრებოდა მხოლოდ მთავრობა, „ქართუ ბანკის“ წარმომადგენლები და ბიზნესმენები. ცხადია, ამის საწინააღმდეგო რა შეიძლება მქონოდა? ბუნებრივია, ვინც ასეთი დიდი თანხა გაიღო ოპერის განახლებისთვის — უნდა დასწრებოდა, მთავრობაც, ბიზნესისა და ეკლესიის წარმომადგენლების ყოფნის აუცილებლობაც გასაგებია გარკვეული ეტიკეტისა და სტანდარტების გათვალისწინებით (მე ვიზიარებ თუ არა ამ სტანდარტებს, ეს სხვა საკითხია), მაგრამ ყოვლად გაუგებარია ამ სტანდარტებში რატომ არ უნდა მოხვედრილიყვნენ მუსიკოსები? ბუნებრივია, პროტესტის გრძნობა გამიჩნდა. ნუთუ ოპერის ხელმძღვანელობა და ვინც ამ საკითხებზე პასუხს აგებდა, ვერ უნდა მიმხვდარიყო, რომ 1065 ბილეთში 65 მაინც რეგობდა მუსიკოსებს, პირველ რიგში, ზ. ფალიაშვილის ოჯახის წამომადგენლებს, რომელთაც ათეული წლების მანძილზე საკუთარი ლოჯა ჰქონდათ ოპერაში, ქართული მუსიკალური კულტურის უმთავრეს და ძირითად კერებს — ფალიაშვილის მუზეუმს, კონსერვატორიას, ნიჭიერთა ათნლედს და კომპოზიტორთა კავშირს. რა იყო აქ ან საპროტესტო, ან „საალიაქოთო“? ჩემი წერილი გაიზიარა ერთ-ერთმა საინფორმაციო სააგენტომ, ჩვენი მედიაც ხომ სკანდალურ თემებს დასდევს, ნაკლებად აინტერესებს საკითხის სიღრმე და სამწუხაროდ, პროცესმაც არაჯანსაღი სახე მიიღო. ამ ყველაფერს, ცოტა არ იყოს, პოლიტიკური ელფერიც დაჰკ-

რავს არა მხოლოდ მედიაში, არამედ საზოგადოებაშიც, რაც თვალნათლივ გამოჩნდა ჩემ ფეისბუკის გვერდის გამოხმაურებებში. მავანმა ეს გაიგო, როგორც ოპერის დამფინანსებელთა საწინააღმდეგო ქმედება, ბოლმა და ბოროტება (!). სასაცილოა ეს ყველაფერი, სატირალი რომ არ იყოს. ზოგჯერ ნამდვილად მაოცებს ჩვენი საზოგადოების ნაწილის აზროვნების „მასშტაბი“. და მაინც, ვფიქრობ, რომ ამ აურზაურმა შედეგი გამოიღო. იმავე დღის მეორე ნახევარში გამოცხადდა, რომ ოპერის გახსნაზე გაიკემოდა მოსაწვევები მუსიკოსების გარკვეული წრისათვის, გენერალურ რეპეტიციებზე კი კარი ფართო მსმენელისთვისაც გაიღო... დღეს უკვე სპეციალური საშვები იგეგმება სტუდენტებისათვის და ეს ნამდვილად მისასალმებელია.

ოპერის თეატრის ხელმძღვანელობამ, პრეს-სამსახურმა თუ საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ როდესაც ვირეკავთ ღვანდმოსილი ქართველი მუსიკისმცოდნე, არაერთი თაობის აღმზრდელი, ქართულ მუსიკაზე (მათ შორის, ოპერაზე) ასობით სტატიისა და არაერთი წიგნის ავტორი და გთხოვთ ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად ქვეულ შალვა კაშმაძის წიგნის „თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრი 1851-1921“ ახალი გამოცემის პრეზენტაციაზე დასწრებას, არ უნდა უპასუხოთ, რომ „დარბაზი პატარაა და იქ ყველასათვის ადგილი ვერ მოიძებნება“. და კიდევ, 21 თებერვლის „აბესალომის“ უკვე რიგით დადგმაზე, ალბათ, არ უნდა უპასუხოთ საქართველოში ერთადერთი (!) პროფესიული მუსიკალური ჟურნალის „მუსიკა“ რედაქციას, რომელიც ოპერის გახსნაზე და საპრემიერო სპექტაკლებზე ვრცელ მასალას ამზადებდა, რომ წერილის ავტორებისთვის, მათ შორის, იმ ხელოვნებათმცოდნისთვის, რომლის მოღვაწეობის და კვლევის თემა სწორედ „აბესალომის“ დადგმების სცენოგრაფია გახლავთ და ასევე პროფესიონალი ქორეოგრაფისთვის „ერთი მოსაწვევი არ გაგაჩნიათ და თუ მაინცადამაინც უნდათ დასწრება, შემოუშვებთ და ფეხზე დადგენ“. ნამდვილად დასანანია, რადგან სასურველი იყო „აბესალომის“, ჩემი აზრით, შესანიშნავ სცენოგრაფიაზე, ქორეოგრაფიაზე, რომელმაც აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია, გამოქვეყნებულიყო კვალი-

ფიციური რეცენზიები. ეს პირიქით, ოპერის თეატრის ინტერესებში უნდა ყოფილიყო.

დიდი იმედი მაქვს, რომ მომავალში, ამ საკითხებზე პასუხისმგებელი სამსახური, მსგავს მომენტებს გაითვალისწინებს.

აფიშების თაობაზეც მინდა ვთქვა. ოპერისა და ბა-

ვანთ ოპერის თეატრის სრული დასახელების „შეკვეცა“ სურს. კერძოდ, მათი თქმით, საჭიროა ჩვენი ოპერის დასახელება მსოფლიო სტანდარტს დაუქვემდებარონ, ამიტომ ფალიაშვილის სახელობა უნდა მოიხსნას. ზაქარია ფალიაშვილი ქართული პროფესიული მუსიკის მესაძირკვლეა, მისი სახელი კი არის და მომავალშიც

ლეთის თეატრის აფიშებში სრული დასახელება რატომღაც შეკვეცილი აღმოჩნდა: 1. წერია – „თბილისის სახელმწიფო ოპერა“, „თბილისის სახელმწიფო ბალეტი“, ანუ ცალ-ცალკეა ოპერისა და ბალეტის აფიშები; რამდენადაც ვიცი, ოპერა და ბალეტი ცალკე ერთეულებად დღემდე არ გამოყოფილა. ასევე ცალ-ცალკეა ფეისბუკის გვერდები. ოპერის ფეისბუკზე ვერაფერს ნახავთ „გორდაზე“ და პირიქით. 2. ზოგ აფიშაზე ან საერთოდ არაა, ან სქოლიოში წვრილი შრიფტით ვკითხულობთ ჩვენი თეატრის სრულ დასახელებას, ამოვარდნილია – „თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის“. როგორც ცნობილია, არავის გაუუქმებია სრული დასახელება: „თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრი“.

საზოგადოებაში დიდი ხანია საუბრობენ, რომ მა-

უნდა იყოს ქართული მუსიკალური კულტურის სავიზიტო ბარათი. ჯერჯერობით ამ ცვლილების მსურველთა მიზანი არ განხორციელდა, მაგრამ ტენდენცია აშკარაა. ჩვენ არა ვართ ერთადერთნი, ვისაც სახელობითი ოპერა აქვს მსოფლიოში. ევროპის ქვეყნებისაგან განსხვავებით, განსაკუთრებით გვესაჭიროება ჩვენი პროფესიული მუსიკის და ცხადია, ზაქარია ფალიაშვილის პოპულარიზაცია მსოფლიოში, ამიტომ მიუღებლად მიმაჩნია ჩვენი ოპერის სრული სათაურის ხელყოფა. რაც შეეხება სიტყვა „თბილისის“ – თბილისის ეწოდება იმიტომ (ისევე, როგორც კონსერვატორიას), რომ ოპერის თეატრი საქართველოში მხოლოდ თბილისში არაა და ეს ჩვენი მუსიკალური კულტურის ღირსებაზე მეტყველებს მხოლოდ. „რეფორმების“ მოსურნეებმა უნდა გაითვალისწინონ საკითხის აღნიშნული მხარეები, თუ კვლავ გაუჩნდებათ „რეფორმირების“ სურვილი.

პრემიერა

ოპერის თეატრი გაიხსნა ზაქარია ფალიაშვილის უკვდავი ოპერის „აბესალომ და ეთერის“ ახალი დადგმით, რომლის განახლებული დადგმა, თითქმის 3 ათეული წლის შემდეგ, ქართული მუსიკალური კულტურის დიდი მოვლენაა. პირადად მე წილად მხვდა ბედნიერება დავწერებოდი „აბესალომის“ მხოლოდ გე-

სიხარული, სიამაყის გრძნობა მიანიჭა დამსწრეთ და ბუნებრივია, მადლიერების გრძნობით აღავსო მათ მიმართ, ვინც წვლილი შეიტანა ამ უდიდეს საქმეში: „ქართუ ბანკის“ (რომელმაც 40 მილიონი ლარი გაიღო შენობის რესტავრაციისთვის), მთელი სადადგმო კოლექტივისა და ოპერის თითოეული თანამშრომლის.

ცხადია, მუსიკალური საზოგადოება სულმოუთქმელად ელოდა ამ დღეს და ისიც ნათელია, რომ უდიდე-

წერალურ რეპეტიციას და ცხადია, მხოლოდ ამ დღის წარმოდგენაზე შემიძლია საუბარი.

ოპერის განახლებულმა შენობამ სამუზეუმო ექსპონატებით, ქართული მუსიკის ლეგენდარული პიროვნებების ექსპოზიციებით და ქობულაძის უნიკალური ფარდით, რომელიც 1973წ. შემდეგ პირველად დაეშვა ჩვენი საოპერო თეატრის სცენაზე, უდიდესი

სი მოლოდინი უდიდეს მოთხოვნებს აყენებდა დამდგმელი ჯგუფის წინაშე.

კლასიკად ქცეულ ნებისმიერ ნაწარმოებზე, ყველას საკუთარი წარმოდგენა აქვს, მისეულ სტერეოტიპებშია მოქცეული. ამიტომ, ყოველი ახალი დადგმა, ხშირად დავის, აზრთა სხვადასხვაობის მიზეზი ხდება. ასე მოხდა „აბესალომის“ შემთხვევაშიც. ნაწილი პროგრე-

სულობას და სიახლის ნაკლებობას უწუნებდა, ზოგმა კი პირიქით, ახალ დადგმას მაღალი შეფასება მისცა, მაგრამ „აბესალომის“ ესთეტიკასთან და არსთან მიუღებლად მიიჩნია. განსაკუთრებული კამათი სცენოგრაფიამ გამოიწვია, თუმცა ყველა თანხმდება იმაზე, რომ სანახაობა გრანდიოზული და ძალზედ შთაბეჭდავი იყო.

დირიჟორმა ზაზა აზმაიფარაშვილმა, რეჟისორმა ვიზო ჟორდანიამ და სცენოგრაფმა გოგი ალექსი-მესხიშვილმა (მისივე კოსტიუმები და განათება) ძალისხმევა მიმართეს იქით, რომ წამოეწიათ არა მხოლოდ „აბესალომ და ეთერის“ დედააზრი, არამედ პარტიტურაში არსებული ქვეტექსტები, ფარული პლასტები, „ეთერიანის“ უძველესი ძირებიდან რომ მოდის.

გაისმა ჩვენთვის უსაყვარლესი ოპერის საორკესტრო შესავლის პირველი ტაქტები, ტრაგიკული სიყვარულის ლაიტემა. სცენაზე უზარმაზარი, ოქროსფერი მზის დისკო კამკამებდა, მოძრავი მოლურჯო ილუმინაციით... დისკო გაიბო და ჩვენ წინ მშვენიერი სანახაობა წარმოსდგა.

ახალგაზრდა მომღერლებმა: ეთერი — ხათუნა ჭოხონელიძე, აბესალომი — არმან დარაშვილი, მურ-

იორდანიშვილი (ნანანა), თამაზ საგინაძე (თანდარუხი), ვია მახარაძე (სტუმარი), გიორგი მჭედლიშვილი (მსახურთუხუცესი) ახლებურად გაიაზრეს და წარმოაჩინეს გმირთა სახეები. ტრაგიზმი გასდევდა ეთერისა და აბესალომის პირველსავე შეხვედრის სცენას, ხოლო ნიკოლოზ ლავგილავამ შესანიშნავად წარმოაჩინა მურმანის პიროვნული ტრაგედია, რომელიც უდიდესმა სიყვარულმა დაღუპვამდე მიიყვანა. ამ შემადგენ-

არმან დარაშვილი (აბესალომი), ხათუნა ჭოხონელიძე (ეთერი)

ნიკოლოზ ნიკა ლავგილავა (მურმანი).

მანი — ნიკოლოზ (ნიკა) ლავგილავა (აგრეთვე: ირინა ალექსიძე (ნათელა), ნინო ჩაჩუა (მარიხი), მანანა

ლობამ კიდევ ერთხელ დაგვარწმუნა, რომ ქართული ვოკალური სკოლის შესაძლებლობები ამოუწურავია. შესანიშნავი ოსტატობით შესრულდა როგორც სოლო ნომრები, ისე ანსამბლები (კონცერტმასტერები: ვიქტორია ჩაპლინსკაია, დარეჯან მახაშვილი, ქეთევან გელაშვილი).

არ შეიძლება არ აღინიშნოს საგუნდო სცენები. საზოგადოდ, ოპერის გუნდი მთავარი ქორმასტერის ავთანდილ ჩხენკელისა და ქორმასტერ შალვა შაორშაძის ხელმძღვანელობით საგუნდო ტექნიკის ოსტატობით, ხმათა ბალანსითა და სიმწყობრით გამოირჩევა. ამჯერადაც მოლოდინმა არ გვიმტყუნა.

ვიზო ჟორდანიას შესანიშნავმა რეჟისურამ, ვფიქრობ, რელიეფურად წამოსწია „აბესალომ და ეთერის“ დედააზრი — სიყვარულის მარადიულობა, უზენაესობა და იმთავითვე განწირულობის იდეა. „ქართულ

პოეზიაში სიყვარულის უდიდესი ფორმა, იმთავითვე ტრაგიკული სიყვარულია“, თუმცა სიყვარული მაიც მალდება ყველასა და ყველაფერზე და ასეც მოხდა, ფინალში, აბესალომ და ეთერი ზეინვა მთელ სცენაზე, რითაც ბევრი რამაა გაცხადებული. რეჟისორმა, სცენოგრაფთან, გოგი ალექსი-მესხიშვილთან ერთად, ვფიქრობ, ეს ხაზი წამოწია. შავი ფერი ლაიტმოტივით გასდევს მთელ სპექტაკლს. პირველივე სცენაში,

| მოქმედაა.

წინა პლანზე განთავსებულია შავი ფერის ლოდი, შაოსანი ქალები სანთლებით ხელში, რომლებიც იმთავითვე ჩნდებიან სცენაზე და თანსდევნენ საკვანძო მომენტებს. დიდი დავა გამოიწვია ამ ლოდის ფორმამ, რის გამოც მომრგვალებული ფორმის ნაცვლად, ბ-ნ გოგი ალექსი-მესხიშვილს ფორმების შეცვლა მოუწია. მე მხოლოდ ფოტოზე ვნახე პირველი ვარიანტი და მასში ვერაფერი მიუღებელი ვერ შევამჩნიე. ზოგმა ფალოსს მიასმსგავსა და ასეც რომ ყოფილიყო (იქნებ იყო კიდეც), ამაში რა არის გასაკვირი? არ ვიცი ბ-ნ გოგის და ბ-ნ გიზოს ასე ჰქონდათ თუ არა ჩაფიქრებული, მაგრამ თუ ეს ასე იყო, ვფიქრობ, შემთხვევითი არ იქნებოდა. და სზოგადოდ, დადგმა სიმბოლოებით არის დატვირთული და შემთხვევითი არცერთი დეტალი არაა. მოგეხსენებათ, ფალოსის კულტი გავრცელებულია უძველეს ცივილიზაციებში, მათ შორის,

საქართველოში და წარმოადგენდა ადამიანისა და დედამიწის გამანაყოფიერებელ, ანუ სიცოცხლის მარადიული განახლების სიმბოლოს. იგი საქართველოში გვხვდება არა მხოლოდ წარმართულ, არამედ ადრექრისტიანულ ძეგლებშიც. სწორედ აქ ხვდებიან აბესალოში და ეთერი ერთმანეთს, აქ იშვება მათი სიყვარული, რომელიც იმთავითვე განწირული და „უნაყოფოა“ ამანუთისოფელში, თუმცა უკვდავი მარადიულობაში. ამიტომ, ფართო საზოგადოების მხრიდან წინასწარ ასე ჩარევა მხატვრულ ჩანაფიქრში, ვფიქრობ, არ არის მართებული და მისაღები. ამავე საცენაში და შემდგომაც, პირველი აქტში ხაზგასმულია სივრცე და სიმბოლოები, სცენა არ არის დატვირთული დეკორით (როგორც ზოგი ტყეს რომ მოითხოვს ნადირობის სცენაში და ა.შ. სცენაზე განთავსებულ სფეროს გეომეტრიულ ფორმებს ფოთოლთა ჩრდილი სცემს, რაც სრულიად მისაღებია ჩანაფიქრის წამოწვევისათვის), რამაც გმირთა სახეების, მუსიკალური მასალის რელიეფურად წამოწვევას კიდევ უფრო შეუწყო ხელი. საზოგადოდ, ახალ სცენოგრაფიაში უპირატესობა ენიჭება არა დეკორაციებს, არამედ ფორმებს, განსაკუთრებით სფეროსებურს. აქ უპირანი იქნება სფეროს ძველქართული განმარტება მოვიშველიო: „სფერო ეწოდების სიმგრგვლესა ცის მსგავსსა, რომელი ყოვლით კერძო მრგვალ იყოს არა მხოლოდ ზედათ, არამედ ქვედათაც, რომელი იყოს მიზეზი ერთიმეორისა: სადა იწყოს, მუნვე დასრულდეს და, სადა დასრულდეს, მუნვე იწყოს“. ამგვარად, სიყვარულის მარადიულობის თემა, ვფიქრობ, სცენოგრაფიის კუთხითაცაა ხაზგასმული.

მეორე აქტში – „ქორწილის სცენა“, ჩვენ წინ გადაიშლა საოცარი ფერთა გამა, თვალისმომჭრელი კოსტუმებით. აქვე მინდა დავძინო, რომ სცენოგრაფია საოცრად შეკრული იყო სწორედ ფერთა გამით. ჯერ ერთი, ყველა ფერი სხვადასხვა გრადაციით იყო მოცემული – თეთრი, ფირუზისფერი, წითელი (მენამულისფერი, ბრონეულისფერი), ყვითელ-ოქროსფერი და ა.შ., და ამასთანავე, განაწილებული იყო სასცენო სივრცეში ისე, რომ კრავდა და ადუღებდა მთელ სცენოგრაფიას. ასე მაგალითად, ქორწილის სცენაში, სადაც მენამული ფერი აერთიანებდა აბიო მეფის კოს-

ფინალური სცენა

ტიუმს და მოცეკვავე გოგონათა ხელში და ასევე აბესალომისა და ეთერის საქორწინო სუფრაზე კალათში განთავსებული ბრონეულების ფერს, ბრონეულები კი – როგორც სიმბოლო ნაყოფიერების, სიუხვის... შინაარსის განვითარებასთან, ტრაგიკული სანყისის წამონევასთან ერთად, იკვლება კოსტიუმების ფერთა გამაც. საზოგადოდ, ფერი ისეა გააზრებული, რომ შინაარსის ამოკითხვასაც კი შეძლებს ადამიანი, თუმცა ამავე დროს, ეს არა და არ ჩრდილავს მუსიკალურ მხარეს მომდინარეს უშუალოდ პარტიტურიდან.

ვერ გავიზიარებ აზრს, რომ დადგმა და კოსტიუმები „არაქართულად ჭრელი იყო“. აბა, ნახეთ ქართული ფრესკები, თუნდაც თამარ მეფის ფრესკა ვარძიასა და ბეთანიაში. სპექტაკლის კოსტიუმების დეტალებიც კი, არამცთუ ფერთა გამა და მათი ურთიერთმხება, დამახასიათებელია ქართული ფრესკული ფერწერი-

სათვის.

არ შემიძლია არ აღვნიშნო ფერების გარდა, ფორმათა და სასცენო სივრცის მთლიანობა, სასცენო სივრცის პერსპექტივა (რამიც დიდ როლს ასრულებს განათება, რომელიც ასევე გოგი ალექსი-მესხიშვილს ეკუთვნის), განსაკუთრებით II აქტში, სადაც ერთი მხრივ, ქოროსა და მონაწილეთა განლაგება მოცემულია ვერტიკალში, ზესმნრაფია, მეორეს მხრივ სფე-

როს ფორმები უკანა და წინა პლანზე ქმნის მთლიანობას არა მხოლოდ ამ კონკრეტული სცენის, არამედ სანყისსა (საორკესტრო შესავალში მოცემული მზის დისკო) და მოქმედებებს შორის. ამ ფორმებში მოვიაზრებ ოქროსფერ ირმებსაც, რომლებმაც ასევე დავა გამოიწვია. ერთი რომ, თვით ლიბრეტოშია ნადირობის სცენა და საზოგადოდ ნადირობისათვის დამახასიათებელია ირმის სიმბოლო, მაგრამ, ეს უფრო დეტალია. რეჟისორმა და სცენოგრაფმა, ვფიქრობ, ეს მხოლოდ ფართოდ გაიაზრეს: ერთი მხრივ, ირემი, როგორც ქართულ კოსმოგინიურ გადმოცემებში ღვთაების ან ღვთისშვილის სიმბოლო, მეორე მხრივ, კი როგორც მსხვერპლი (ირემს ხომ თავის დაცვა მტაცებლებისაგან განსხვავებით არ შეუძლია); და კიდევ, სცენოგრაფიაში ირმების ფიგურების ასე წამოწევამ, ჩემდაუნებურად კონსტანტინე გამსახურდიას „დიდოსტატის

დირიჟორი ზაზა აგაიძე

მარჯვენა“ გამახსენა: „...ეს ღმერთმა გაუმარჯოს იმ ფურჩქელს, რომელიც საჩხეში ჰყავს დამწყვედული მეფე გიორგის, მყვირალობის დრო მოდგება თუ არა, აბღაღღება და ეძახის გულის სწორს...“. ამგვარად, ირმის სიმბოლიკაში ოპერის მრავალი პლასტია დავა-ნებული და სრულიად გასაგებია ის აქცენტები, რომე-ლიც ჩადო მასში დამდგმელმა ჯგუფმა.

ხელოვნებაში სიმბოლოების ასეთი მკაფიოება, „პირდაპირობა“ ვერ ვიტყვი, რომ ჩემთვის განსაკუთ-რებით მიმზიდველი ხერხია, მაგრამ, თუ გავითვალის-წინებთ მითოსის სპეციფიკას, სახეობრივ-სიმბოლოურ

თავისებურებებს, სრულიად გასაგები გახდება რეჟი-სორის არჩეული გზა.

სამწუხაროდ, ერთი წერილის ფარგლებში და თა-ნაც ერთი ნახვით (ისიც მხოლოდ გენერალურ რეპე-ტიციანზე) ძნელია სრულყოფილად გააანალიზო და შეაფასო დადგმა, ასევე ერთი წერილის ფარგლებში დატოვო ამ უზარმაზარი შრომის ყველა დეტალი, მაგ-რამ ფაქტია, რომ დადგმამ დაუვინყარი შთაბეჭდი-ლება დატოვა. „აბესალომი“ ეპიკური ტილოა, ოპე-რა-ორატორია, მას ხელოვნურად ქმედით ვერ გახ-დი (რასაც რატომღაც ითხოვს ზოგიერთი ოპონენტი). ვფიქრობ, სცენოგრაფიამ, ფერთა გამის მრავალფე-ოვნებითა და დინამიკით, სანახაობრიობით, ოპერის ორატორიულ ბუნებასაც უჩვეულო დინამიკა შესძინა. სცენური მოქმედების მიზანსწრაფულობას ხელი შე-უნყო I და II აქტის გაერთიანებამაც (უნდა ითვას, რომ 1986წ. დადგმაშიც ეს აქტები გაერთიანებული იყო). გავიხსენებდი იმასაც, რომ გოგი ალექსი-მესხიშვილი-სეულ „აბესალომს“ არც 1986 წელს ჰქონია ერთმნიშ-ვნელოვანი შეფასება, ოპონენტებიც მრავლად იყვნენ, მაგრამ დრომ ცხადჰყო იმ სცენოგრაფიის ფასეულობა.

დაბოლოს, არ შეიძლება არ აღინიშნოს სუხიშვი-ლების ქორეოგრაფია: სამაია, ცეკვა ქართული, აღმო-სავლური ცეკვა. აქაც განსხვავებულ ინტერპრეტაციას ვხვდებით, ზოგისთვის მისაღებს და ზოგისთვის მიუ-ღებელს, მაგრამ, ფაქტი ერთია, რომ ეს ყველაფერი მაღალი ესთეტიზმით გამოირჩეოდა. ასე მაგალითად, ჩვეულ 3 მოცეკვავისაგან შემდგარ „სამაიას“, 3 ჯგუ-ფად დაწყვილებული 9 მოცეკვავე ასრულებდა, მაგ-რამ, ულამაზესი, დახვეწილი სანახაობა იყო. ცეკვა ქართულიც უჩვეულოდ მომეჩვენა, ოდნავ მეტი ინტი-მურობით, განსაკუთრებით მეუცხოვა მამაკაცის ტაში, თუმცა ამას, მთლიანობაში, „სუხიშვილისეული“ დახ-ვეწილი ქორეოგრაფიისათვის არაფერი დაუკლია. ჩვენ, ქართველებს, ძალიან გვიჭირს ხოლმე ახლის მიღება, თუმცა დროთა განმავლობაში არამცთუ ვლე-ბულობთ, არამედ განვადიდებთ კიდევ. იმედი მაქვს „აბესალომ და ეთერის“ ეს ინტერპრეტაცია, ისტო-რიაში შევა როგორც ერთ-ერთი გამორჩეული.

შაჰოქჰაძეებთან ერთად: მსახივარი-სცენოგრაფი გოგი ალექსი-მესხიშვილი, მომღერალი ნათუნა ჯონუნაძე, რეჟისორის ასისტენტი ნათუნა ჯაფარიძე, დამდგმელი რეჟისორი გიგო შორაღანი, კონსერვატორის ასისტენტი ვიქტორია ჩაპლინსკაია.

თავარ ნულუკიძე

მეოთხე შერკინება

გიორგი შორდანიას

საუბარი რეჟისორ გიორგი შორდანიასთან

მოვლენას დიდი დრო სჭირდება, თუმცა მოლოდინად ქცეული მსმენელ-მაცურებლისთვის დრო საკმაოდ ნელა გადის.

დადგა ის დროც, როდესაც უკვე ნამდვილად გამოცხადდა ოპერის გახსნის თარიღი და შესაბამისად „აბესალომ და ეთერის“ პრემიერის დღე კიდევ აზვირთდა ვნებათაღელვა, მედიაში დიდი ადგილი დაეთმო საკითხს, თუ ვის უნდა ხვდომოდა პრემიერაზე დასწრების პატივი და ვის არა, ამას თეატრის ხელმძღვანელობის განმარტებაც მოჰყვა.

და დადგა დღევ განახლებული ოპერის თეატრის გახსნის, უდიდესი ზეიმი, რომელიც დანიყო დღის პირველი ნახევრიდან, ოპერის ბაღში გაისმოდა ქანდარზე განთავსებული ორკესტრის მიერ აყვარებული ძველი ეპოქების მუსიკა. ოპერის გახსნის წინ კი იგივე ჰანგების ფონზე გაშლილი წითელი ხალიჩა, რომლის გადაბიჯებითაც უნდა შეეღწია თითოეულ მაცურებელს თეატრის შესასვლელში, სადაც რევერანსებით ეგებებოდნენ საუკუნეების წინანდელ კოსტიუმებში შემოსილი კაპელდინერები, შიგნით კი კიბეების ავლა-ჩამოვლა თაიგულებით ხელში მდგომი ნორჩი ბალერინების გარემოცვასი, ყოველივე ეს ქმნიდა სადღესასწაულო ხალისს.

ერთი ფოიე „აბესალომ და ეთერის“ პირველი პრემიერის ამსახველ ექსპოზიციას ეთმობოდა – 1919 წლის 21 თებერვალს რომ გაიმართა და დიდ ეროვნულ დღესასწაულში გადაიზარდა.

უკვე რამდენიმე წელია ქართველი საზოგადოება განახლებული საოპერო თეატრის ხილვის მოლოდინშია. კიდევ მეტი ხანია ჩვენი საზოგადოება ელის ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ ახალ დადგმას. მით უმეტეს მივეჩვიეთ დროდადრო ამ ოპერის ახალი რეჟისორული ვერსიების მოვლინებას (აკი ოპერის შექმნიდან მოყოლებული ჩვენი თეატრის სკენაზე მისი 12 დადგმა განხორციელდა). ეს ბოლო ხანი კი კულუარებიდან გამოდიოდა ხმები, რომ მზადდება ახალი „აბესალომი“, რომლის პრემიერიაც გაიხსნება განახლებული ოპერის თეატრი. ცხადია, დიდ

დარბაზის ახლო ფოიეების კედლების ნიშებიდან გვიმზერდნენ იმ დიდ პიროვნებათა ფოტოები, რომელთა მოღვაწეობაც ამ თეატრის მნიშვნელოვან ნაწილად იქცა. ამ პიროვნებათა პორტრეტის შტრიხებად მოიაზრებოდა იქვე ნიშაში სიმბოლურად მოთავსებული თითო-ოროლა ნივთი.

ერთ ფოიეშიც კი წითელ ღვინოს სთავაზობდნენ სტუმრებს, თეატრის გახსნის აღსანიშნად.

სპექტაკლის დაწყებამდე კიდევ ერთი ღირსშესანიშნაობა: დიდი ხნის ოცნება, დიდი მხატვრის სერგო ქობულაძის შესრულებული ჩვენი ოპერის თეატრის საამაყო ფარდა, რომელიც თავის დროზე ოპერის შენობის ხანძარს შეენირა. წლების განმავლობაში ისმებოდა საკითხი მისი აღდგენის, თვით მხატვრის სიცოცხლეშიც, მაგრამ აქამდე განუხორციელებელ ოცნებად რჩებოდა. დღეს მართო ამ ფარდის აღდგენაც კმარა ერთ დიდ მოვლენად!

დაიწყო სპექტაკლიც. ოპერის შესავლის პირველი აკორდის აჟღერების პარალელურად გაიხსნა ფარდა და მასთან ერთად მთელ სიბრტყეზე გაშლილი დისკო მზისა და ცის ფერების ილუმინაციით გამოსახული. გამოჩნდა აბესალომისა და ეთერის ფიგურები, ამით გაკეთდა განაცხადი ჩვენს წინაშე გასათამაშებელი ლეგენდის შესახებ. მოვლენებს გავუსწრებ და ვიტყვი, რომ თუ ოპერის დასაწყისი, განაცხადი ლეგენდის შესახებ აღვივებს ჩვენს ცნობისმოყვარეობას, ოპერის დასასრულს კი, როცა ყველაფერი ცხადი ხდება და უკან რჩება, ძალზე შთამბეჭდავად და ამაღლეკვბლად აღიქმება ფინალი, ლეგენდის დასასრული – იქ, სადაც აბესალომ და ეთერი ერთმანეთისკენ ისრაფვიან, მალღღებთან ზეცაში, დაიხურება იგივე დისკო, იგივე ილუმინაციით.

ოპერის პირველივე ნადირობის სცენაში რეჟისორი მრავალპლასტიან მიზანსცენას ქმნის: შაოსანი ქალები მამხალეებით, მთავარი გმირები – აბესალომ და ეთერი ანთებული სანთლებით, შუაში მურმანის სილუეტი. ერთი მხრივ, ბედისწერის ფატალური თემა, მეორე მხრივ, სინმინდე, სინათლე – ეს ყველაფერი ამ შემთხვევაში რეჟისორის ფანტაზიის ნაყოფად გვევლინება, მაგრამ თუ თავად ოპერას მიუვგდებთ ყურს, ეს თავიდანვე

არის მოცემული ოპერის საორკესტრო შესავალში, სადაც ოპერის მთავარი გმირის სახეც იძერწება და რაც მთავარია, გადმოშლილია აბესალომ და ეთერის საბედისწერო სიყვარულის ამბავი. როგორც კომპოზიტორი აქცევს შესავლის ბედისწერის თემას ოპერის ლაიტმოტივად და ყველა საკვანძო მომენტში ამ ლაიტთემას ააჟღერებს, ისევე რეჟისორიც, შეიძლება ითქვას, მიჰყვება ფალიაშვილის „საკომპოზიტორო რეჟისურას“ და დასაწყისში მოვლენილ სიმბოლოებს მთელი სპექტაკლის ლაიტსიმბოლოებად, ლაიტსცენებად აქცევს. ასე: პირველივე მიზანსცენაში წარმოდგენილი შაოსანი ქალები სულ თან სდევნენ მურმანს, მის ბოროტ ზრახვებს, ასევე სანთლები წარმოდგენის მანძილზე ასხივებენ აბესალომ და ეთერის ურთიერთობას.

ვფიქრობ, სწორედ აბესალომ და ეთერის ურთიერთობაში დატრიალებული ქართველების და საბოლოოდ მათი სასიყვარულო ამბის პოეტურ არეალში გახვევის ხაზგასასმელად მიმართა რეჟისორმა სცენოგრაფიის საკითხის გადანყვეტისას მინიმალისტურ ხერხებს. ვგულისხმობ, სცენოგრაფიის პირობითობას, მოქმედების დროისა და ადგილის ილუსტრირებაზე, ტრადიციული დეკორაციის ცვალებადობაზე უარის თქმას. ოთხი მოქმედების მანძილზე სცენაზე უცვლელი რჩება ერთი მოცემულობა: გეომეტრიული გამოსახულებები, შუაში ქვის ლოდი, გარშემო კი ირმის ფიგურები. ე. ი. უცვლელია და მუდმივია მოქმედების თანმხლები გარემოცვა (ამ ფონზე თამაშდება სხვა შინაარსობრივი წიაღსვლები, მაგალითად ქორნილის სცენაში რიტუალის გათამაშება, მთელი რიგი სიმბოლური ჩანართებით). ხომ მთებისა და ირმების გარემოში შეხვდნენ აბესალომ და ეთერი პირველად. გავიხსენოთ მონადირეთა გუნდის სიტყვები: „ავთანდილ გადინადირა ქედი მალალი ტყიანი დელა ჰო! რი რა სა ჰო/ ვერც მოკლა ხარი ვერც ფური ვერცა ირემი რქიანი, დელა ჰო!..“

დეკორაციების ცვალებადობის ნაცვლად რეჟისორს ემოციური დატვირთვა ფერთა თამაშსა და დინამიზაციაზე გადააქვს. ცისფერისა და ოქროსფერის გრადაცია, მათი გაღიაგება, ჩამუქება, გაბრწყინება ასახავს ოპერაში მიმდინარე მოვლენათა განვითარებას. სწო-

რეპლიკა

რედ ფერტა გრადაცია იქცა რეჟისორისთვის ერთ-ერთ ხერხად, რომლის მეოხებითაც იგი აღწევს მასობრივი სკენების ზეანულ წარმოსახვას. გიზო ჟორდანიას საგუნდო სკენებით ერთი მხრივ მონუმენტურ, ფრესკულ ტილოებს ქმნის, მეორე მხრივ ახდენს თვით გუნდის აქტივიზირებას.

ამ სპექტაკლით მოგვრილი შთაბეჭდილებები, ემოციები, შეიძლება ითქვას, უსასრულო საუბრის საღერდელს აღძრავს. ბუნებრივია, ყველაზე საინტერესო მანც იქნება საუბარი სწორედ დამდგმელი ჯგუფის წევრებთან. ამ სტრიქონების ავტორს წილად ხვდა პატივი შეხვედროდა სპექტაკლის დამდგმელ რეჟისორს, ბატონ გიზო ჟორდანიას.

თ. ნ. — ბატონო გიზო, ეს ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ თქვენი მეოთხე ინტერპრეტაციაა, ასე ვთქვათ, მეოთხე შერკინება. პირველად ორმოცი წლის წინ შეეხეთ ამ ნაწარმოებს. იზიარებთ თუ არა აზრს, რომ ეს სპექტაკლი არის თქვენი ორმოცწლიანი ძიების დაგვირგვინება?

გ. ჟ. — დიას, ეს ჩემი მეოთხე „აბესალომია“. ამ სპექტაკლს მართლაც ხანგრძლივი ძიება უძლოდა წინ. არც არის გასაკვირი. ეს კი არა გენიოსებს სჭირდებათ ძალიან დიდი დრო შედეგის მისაღწევად. ლევ ტოლსტოიმ რომ დაწერა „ომი და მშვიდობა“, შექმნა თავისი სამყარო და რვაჯერ დაჭირდა გადაწერა. „ჰაჯი მურატე“ ხომ მთელი ცხოვრება მუშაობდა. ასე იყ-

ვნენ ჩვენი დიდი პოეტებიც. რომ ნახოთ გალაკტიონის ნაწერები, რამდენია ნაშლილი, სანამ მივიდოდა ზუსტ კონდიციამდე. ასეა რეჟისორის მუშაობის პროცესიც.

კონკრეტულად ამ დადგმაზე შემიძლია ვთქვა, რომ აქ ყველაზე უფრო მიუახლოვდი ფალიაშვილის პარტიტურას. ფალიაშვილი რას ხედავდა, როგორ ჰქონდა წარმოდგენილი, როგორ უნა ვაიგოს კაცმა, ამას მუსიკა გვეუბნება, სადაც მთავარია ქვეტექსტის ამოხსნა. ამიტომ მოვლენის სიღრმეებში წვდომა უფრო ძნელია, ვიდრე პირდაპირ გადატანა. სწორედ ეს დავისახე მიზნად, შევსულიყავი სიღრმეებში და იქიდან ამომეზიდა კონცეფციაც, იდეებიც.

თ. ნ. – სწორედ ამას საყვედურობდნენ კრიტიკოსები რეჟისორებს „აბესალომის“ მთელ რიგ დადგმებში, რომ მათ ინტერპრეტაციაში ადგილი ჰქონდა ფალიაშვილის კონცეფციიდან გადახვევას.

თქვენ ოპერაში გმირთა ამაღლებულ ურთიერთობას გაუსვით ხაზი. ეს მომენტი გამახვილებულია სპექტაკლის დასაწყისიდანვე, როდესაც იხსნება მზის დისკო და ჩნდება გმირთა სილუეტები. მთელი წარმოდგენა ამაღლებული ურთიერთობის გარშემო ბრძოლად აღიქმება. ჩვენს წინაშე იშლება ლეგენდა, ის, რაც ჩადებულია თვით ნაწარმოების თავდაპირველ ჩანაფიქრში.

გ. ჟ. – რა თქმა უნდა, ეს ლეგენდაა. მე მახსენდება „აბესალომი“ სულ პირველად რომ დავდგი, საარბრიუკენში. იქ მეკითხება აბესალომის შემსრულებელი: – ვერ ვაივგი, ვინ არის ეს აბესალომი, როგორ მისცა საყვარელი ქალი სხვას, თან კიდევ თვითონ კითხულობდა, – ვის გინდათ ეს ეთერიო... მე შევეცადე ამეხსნა: – აბესალომი შენაირი და ჩემნაირი ჩვეულებრივი, მინიერი ადამიანი კი არ იყო, მან თავისი სიყვარული, პირადი გრძნობები და განცდები სამსხვერპლოზე დადო, იმისათვის, რომ საყვარელი ქალისთვის ბედნიერება მოეტანა. ასევეა ეთერიოც. როგორც ქალს უყვარს უფლისწული, მაგრამ ეუბნება – ვამიშვი ველადო... ეს იმიტომ, რომ მისი საყვარელი აბესალომი განათავისუფლოს სწული ქალის მოვლა-პატრონობისგან. ეს არ არის ჩვეულებრივი, ორდინარული ადამიანების საქციელი, ეს არის ზეადამიანების საქციელი.

ის გერმანელი მაინც განაგრძობდა: – მაინც არ მესმის ამ აბესალომისო – ია აბერ ვარუბ, – მეც ვუთხარი: – ვარუბ...

ამიტომ ზოგიერთ რეჟისორს აბესალომ და ეთერის ინტიმურ ურთიერთობაზე რომ გადაჰქონდა მახვილი, მართო კრიტიკოსებს კი არა, მეც მალიზიანებდა. ვის რაში აინტერესებს მათი ინტიმური ურთიერთობა, ისინი ხომ, კიდევ ვიმეორებ, ზეადამიანები, ლეგენდის გმირები არიან!..

თ. ნ. – ის, რომ პირველივე სცენაში წარმოაჩინო სპექტაკლის ძირითად მოტივებს, ალბათ, გიბიძგათ ოპერის შესავალმა, სადაც მთავარი თემებია გადმოცემული?

გ. ჟ. – ეს პირველივე სცენა, სადაც გამოვიყვანე ყველა პერსონაჟი, არის გმანება. გმანებისა და სინამდვილის მონაცვლეობაზე ავაგე ჩემი კონცეფცია. გემოთ ვთქვით, რომ ეს ჩემი მეოთხე „აბესალომია“ და ჩემს ოთხივე „აბესალომს“ საფუძვლად დავუდე იდეა – „ბოროტსა სძლია კეთილმან“, ამიტომაც მე აქ თავიდანვე ვავუსვი ხაზი ამ ორი სანყისის არსებობას. ვაჟას რომ უთქვამს: „საცა სიციოცხლე იბადება, იქ სიკვდილიც მზად არის“... საცა დიდი სიყვარულია, იქ ისადგურებს ლუციფერიც, საცა ღმერთისეულია, იქ ბუდობს ეშმაკიც... რომ გადავხედოთ მსოფლიო ხელოვნების ისტორიას, ყველგან არის საპირისპირო ძალების შეჭიდება.

თ. ნ. – პირველ სცენაში მოცემული სიმბოლოები მთელ სპექტაკლს გასდევს – ბედისწერის, სინათლის სანყისები...

გ. ჟ. – სწორედ ამ სიმბოლოებით ვავუსვი ხაზი ამ კონფლიქტს, მათ განსხვავებას. სიყვარულისა და სინამდის განსასახიერებლად სანთელს მივმართე, ხან პირბადე, მანდილი გამოვიყენე. მურმანს ცეცხლის ალი დასდევს, ჯოჯოხეთის ალი. ქართველებს რა კარგი გამოთქმა აქვთ – ჯოჯოხეთის მაშხალა. აი, ეს ჯოჯოხეთის მაშხალა სდევს მურმანს. და ეს ყველაფერი, ჩემი აზრით, ბუნებრივად იქნა აღქმული. აი, სულ პირველად აბესალომი რომ ხვდება ეთერს, ამ უკანასკნელს სანთლები უჭირავს ხელში და ეს არც არავის არ უკვირს. კი ვაოგნდება აბესალომი, მაგრამ მას ანცვიფრებს არა ტყეში ქალის სანთლებით ხილვა, არამედ ამ

სათუნა ჯოსონალიძე, ნინო სუხიშვილი, გიგო შორაღანია

ქალის სილამაზე. მესამე აქტშიც „ვეძებდი ბედსას“ რომ მღერის აბესალომი, მაშინაც ეთერი წინ ვაუვლის პირბადით, რიდენამოფარებული, ესეც მზანება... მანდილმა, მავალითად, მარხის კანცონეტას — „მე პატარა ვამომგზავნეს“ — სხვა დრამატურგიული დატვირთვა მიანიჭა. მანდილი რომ აუფრიალა მარხიმა, მაშინ გამოვიდა მხლოდ ეთერი.

სპექტაკლში სხვა სიმბოლოებიც გამოვიყენე. მავალითად, ქორწილის სცენაში ღვინის თასი და სმა არ არის, აქ ნაყოფიერების, შვილიერების დალოცვაზე მახვილი გადატანილი. საჩუქრებად მოაქვთ წიგნი, აკვანი, ბრონეული, ყურძენი. მურმანი ჯადოს რომ აძლევს, ეთერს გული მისდის და ამ დროს საჩუქრებიც იგრიხება, ჩონჩხი ხდება. ამას ვირტუოზულად

აკეთებს ქორეოგრაფი — ილიკო სუხიშვილი.

თ. წ. — სრულიად განსხვავებულია ამ სპექტაკლის სცენოგრაფია „აბესალომის“ სცენურ ოსტორიაში: არანაირი ტყის პეიზაჟი, არანაირი ბროლის კოშკი, მათ ფუნქციას ფერთა თამაში ასრულებს. სიმბოლური დატვირთვა მიანიჭეთ ირმის ფიგურებსაც, რაც მთელი სპექტაკლის მანძილზე უძრავად რჩება.

გ. ჟ. — საოპერო ხელოვნება, მეტადრე დღეს, პირობითია, უარყოფს იმიტაციას. ციხე-კოშკები, კედლები, ეს იმიტაციაა და სიყალბედ აღიქმება. მე ციხე-კოშკის ნაცვლად შუბების ალყაში მოვაქციე. სად არის ეთერი? — ციხე-კოშკში. ციხე კი შუბებისგან კეთდება.

ირმებს რაც შეეხება, ესეც სიმბოლოა — ირმის ნახტომია აბესალომ და ეთერის სიყვარული, რომელიც

მოცელა მურმანმა.

სცენოგრაფია ასე ჩავიფიქრე: პირველი მოქმედება, ეს არის სიყვარულის გაზაფხული. მეორე მოქმედება — გაბრწყინებული ზაფხული, სიხარულის მწვერვალი, მესამე მოქმედება — ცისფერი, ნაზი, შემოდგომა, ბოლოს ზამთარი — მოთეთრო-მოლურჯო. ბოლო ანსამბლი „ნამწამსა და ნამწას შუა“ ვერცხლისფერი გვინდოდა გაგვეხადა, მაგრამ ეს პრაქტიკულად ვეღარ მოხერხდა.

დასაწყისში დიდი მზე ანათებს, დედამინა და კოსმოსი გამოვსახე. ასე რომ, წელიწადის დრონი, მზე, მთვარე, შიგნიდან ეს მომდიოდა.

ფინალში „სულთათანა“ რომ იწყება და აბესალომ და ეთერი ბეკად ამიღულები ქრებიან, რჩება შავი ლაქა — მურმანი. ჯერ ვფიქრობდი, იქნებ შემოსულიყო სულ ბოლოს ცხრა, ათი, თხუთმეტი ეთერი (ზოგი ძველმანებშიც) და ყველანი წასულიყვნენ მაღლა, კოსმოსში, მაგრამ მერე შევცვალე გადაწყვეტილება.

თ. წ. — სპექტაკლის წარმატება, ცხადია, შედეგი გახლდათ დამდგმელი ჯგუფის — დირიჟორის, რეჟისორის, მხატვრის, ქორეოგრაფის, ქორმაისტერის და რა თქმა უნდა, სოლისტების ჰარმონიული ანსამბლის. დირიჟორმა ზაზა აბმაიფარაშვილმაც ოპერის ჟღერადობას სიმფონიური, გამჭოლი მიმართულება მისცა, ის წარმართავდა გმირთა ურთიერთობის განვითარებასაც. რაც მთავარია, დირიჟორისა და რეჟისორის ჩანაფიქრის თანხვედრის მოწმენი აღვმოჩნდი.

გ. მესხიშვილის სცენოგრაფიამაც ზუსტად გამოხატა ის იდეა, რომელიც რეჟისორს ჰქონდა ჩადებული თავის კონცეფციაში და ამავე დროს საინტერესოდ განავითარა. მე მაკვირვებს ის თვალსაზრისი, რომ სცენოგრაფიამ უცხო, არაეროვნული სულისკვეთება შესძინა სპექტაკლს.

ახლებურად იყო წარმოდგენილი ქორეოგრაფიაც, რამაც ასევე ვნებათაღელვა გამოიწვია...

გ. ჟ. — მე პირველი აბესალომი ვიცი აბმაიფარაშვილთან ერთად გავაკეთე, ეს ბოლო — ზაზა აბმაიფარაშვილთან. ეს ორი უნიჭიერესი დირიჟორი კიდეც გავს ერთმანეთს, კიდეც განსხვავდება. ზაზა მაინც დღევანდელი დღეა, მუშაობის სტილით მამამისის გავრძელებ-

ბაც არის, ამავე დროს თვითმყოფი, დამოუკიდებელია. ის ნამდვილი საოპერო დირიჟორია, ისიც ბრუნავს, რომ მსახიობმა ის შინაარსი გადმოსცეს, რასაც მღერის, ისიც ქვეტექსტებს, გამომსახველ ხერხებს ეძებს. მასთან ძალიან საინტერესო იყო მუშაობა.

მე მანამდეც ძალიან ნიჭიერ მხატვრებთან მომინია მუშაობა. მესხიშვილი კი უკვე სხვა ეტაპია. იგი თვისობრივად განსხვავებულია. მან ჩემს პირობით ჩანაფიქრს სხვა სიმბოლურ-ფერწერული ხასიათი შესძინა. ეს ყველაფერი ნამოვიდა ურთიერთგაზიარებიდან.

თუკი სცენოგრაფიის არაეროვნულობაზე ითქვა რამე, ამასთან დაკავშირებით განვმარტავ, რომ ჩვენ ყინწვისის ანგელოზის ფერთა ანსამბლს დავესესხეთ. თუ ვიმეს ქართული კედლის მხატვრობის ეროვნულობაში ეპარება ეჭვი, სხვა საქმეა.

ასევე უნდა ვთქვა ქორეოგრაფიის შესახებაც. ილიაკო სუხიშვილი უნიჭიერესი ქორეოგრაფია, ახლის მადიებელიც არის და ფრთხილიც. გამოვონებების და იმპროვიზაციის გარეშე, ჩემი აზრით, ეს სფეროც წარმოდგენილი იქნებოდა.

თ. წ. — სპექტაკლის მთავარი გმირები მაინც სოლისტები იყვნენ, რომლებიც ამ შემთხვევაში ნამდვილად ასრულებდნენ მომღერალი-მსახიობის ფუნქციას. ეს რეჟისორის დამსახურებაც არის, მაგრამ ნამდვილად მათმა შემოქმედებითა პოტენცილმაც განსაზღვრა შედეგი. ეს ეხება სოლისტთა ორივე შემადგენლობას.

ასევე უთუოდ აღსანიშნია ოპერის კიდეც ერთი მთავარი შემსრულებელი ძალა — გუნდი, რომლის ჟღერადობამ და რაც მთავარია, ქმედითმა წარმოდგენამ მნიშვნელოვანწილად დიდი წვლილი შეიტანა სპექტაკლის წარმატებაში.

გ. ჟ. — ნამდვილად, ძალიან მაღლობელი ვარ შესანიშნავი მომღერალ-მსახიობების. დავინწყებ განუმეორებელი თემურ გუგუშვილით. ეს არის ადამიანი, რომელმაც კონცენტრირება გაუკეთა ძირითად ჩანაფიქრს.

ამავე დროს თავადაც შექმნა ბევრი ნერტილი, აქცენტი, რაც პასუხობდა ფალიაშვილის პარტიტურას.

მისი აბესალომი კიდეც გაიზარდა, ეს იყო აბესალომის სულის ძახილი.

განსხვავებული აბესლომია არამა დაარსებული – სრულიად ახალგაზრდა, მომხიბლავი, ლალი, შიგნიდან კეთილშობილება მოდის. მისი ვოკალური აპარატი და სამსახიობო რესურსი ერევა ამ პარტიას.

ეთერი – თამარ ივერი – უნიჭიერესი მომღერალი და მსახიობი, მაძიებელი, ქარიზმატული, ხმისა და სამსახიობო ოსტატობის დუალიზმის გამტარებელი. ხანდახან მგონია, რომ დრამატული მსახიობია და არა საოპერო.

ხათუნა ჭოხონელიძე – უფრო ნაზი და მგრძობიარეა. მისი გლოვა, გოდება, ძალიან გულშიჩამწვდომი იყო.

მურმანი – პრემიერაზე იმღერა ათანელმა. ის ბრწყინვალე მომღერალი და არტისტია. მე მას ზოგ რამეში ანგარიში ვავუნე, როგორც მსახიობს, ჩვენ სრული ანსამბლი ვვქონდა, მაყურებლის ღრიანცელი, კივილი ამას მოწმობდა.

ძალიან ძლიერი მურმანია ნიკა ლავგილავა. ის მურმანის ნილაბია. შესანიშნავი ვოკალური და სამსახიობო მონაცემებით. ის იმპროვიზირების დიდი ოსტატია, ბევრი დეტალი პირდაპირ სცენაზე შექმნა.

მარიხი – ორივე მშვენიერი იყო – მაჩიტაძე და ჩიჩუა, ასევე მეფეები – თეთვაძე და დათუსანი, დედოფალი, ნანა – ძიხიგური, იორდანიშვილი, შესანიშნავი პოტენციალის მომღერალი და მსახიობია, აგრეთვე აღსანიშნავია აბიოს, თანდარუხის, მსახურთუხუცესის სტუმრის შემსრულებლები.

კმაყოფილებით მახსენდება გუნდთან ურთიერთობაც, თავიდან ცოტა კი ვაგვიჭირდა შეთანხმებულად მუშაობა, მაგრამ მერე შევძლე აყოლიება.

თ. ნ. – საუბრის მდინარეა მაბედინებს ვითხრათ, რომ ჩემი აზრით, ეს არის ერთი მხრივ ახლებურად ნაკითხვა „აბესლომის“ და მეორე მხრივ აქ სწორედ ის ხაზია გატარებული, რომელიც არსებითად მიიწნოდა ამ ოპერის ეტალონურ დადგებში. აქამდე ხომ კრიტიკოსები „აბესლომის“ ყოველ ახალ დადგმას ალ. ნუნუნავას და შ. აღსაბაძის სპექტაკლების მიმართებაში განიხილავდნენ. თუ თქვენ ცუდად არ მიიღებთ ამ წინადადებას, რეჟისორები ხშირად აპროტესტებენ ტრადიციების მოხმობას.

გ. ჟ. – ცხადია, მთავარი ახალი სათქმელის პოვნაა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ტრადიციის მიმართ პროტესტიც, ჩემი აზრით, გამართლებული არ უნდა იყოს. ალ. ნუნუნავამ ქართული საოპერო რეჟისურის, ფალიაშვილის ოპერების ინტერპრეტაციის ბალავარი შექმნა. ამის გათვალისწინების გარეშე მხოლოდ ნოვაცია, მე მგონი, სასურველ შედეგს ვერ მოიტანს.

თ. ნ. – თქვენ აქამდე ბრძანებით, რომ ღვთის რჩეულად მიგაჩნიათ თავი, რაკი სამჯერ მოგინათ ამ ოპერის დადგმა. ამჯერად უკვე მეოთხედ შეერკინეთ „აბესლომ და ეთერს“. კიდევ რამეს ხომ არ დაამატებდით?

გ. ჟ. – ახლა კიდევ რაღა უნდა ვთქვა. ალბათ, ამაშიც რაღაც ფატალურობა დევს, კიდევ მე რომ დამადგმევის ეს ოპერა. ჩვენ ხომ აქამდე ვსაუბრობდით აბესლომ და ეთერის, მურმანის ბედისწერაზე. ეტყობა ეს კი ჩემი ბედისწერაა...

სპექტაკლზე წასვლის წინ ამომიტეტივდა დამდგმელი მხატვრის გ. ალექსი-მესხიშვილის სიტყვები, რომელიც „აბესლომ და ეთერის“ წინა პრემიერის შემდეგ (მაშინაც ხომ დამდგმელი მხატვარი გ. მესხიშვილი გახლდათ – თ. ნ.) მუსიკისმცოდნე ნატალია ზეიფასთან საუბრისას წარმოთქვა: „იცით, თქვენ, „აბესლომ და ეთერი“ ქართველი ხალხისთვის რა არის? ეს ნანარმოები საკრალურ კატეგორიაშია გადასული, ამ ოპერაზე მოდიან ოჯახები, როგორც ტაძარში, მოჰყავთ ბავშვები“.

ვფიქრობდი ამაზე და სადღაც სკეპტიკური გრძნობა მიპყრობდა. ვინაიდან ის სპექტაკლიც და მის შემდგომ ინტერვიუც, რომელსაც ვავეცანი, 30 წლის წინ შედგა. ვფიქრობდი, ნუთუ ეს დამოკიდებულება უკვე წარსულს ჩაბარდა? გინდა-არ გინდა, დრომ, ალბათ, ადამიანების ცნობიერებაზე და ფასეულობების მიმართ დამოკიდებულებაზე გავლენა მოახდინა?!

ოპერის თეატრიდან დაბრუნებულს, შთაბეჭდილებებით აღსავსეს უკვე სხვა გრძნობა დამეუფლა. ჩემი აზრით, ეს არის სწორედ ის სპექტაკლი, რომელმაც უნდა მოდიოდნენ ოჯახები, მოჰყავდეთ ბავშვები...

ბალეტ „გორდას“ დაბრუნება

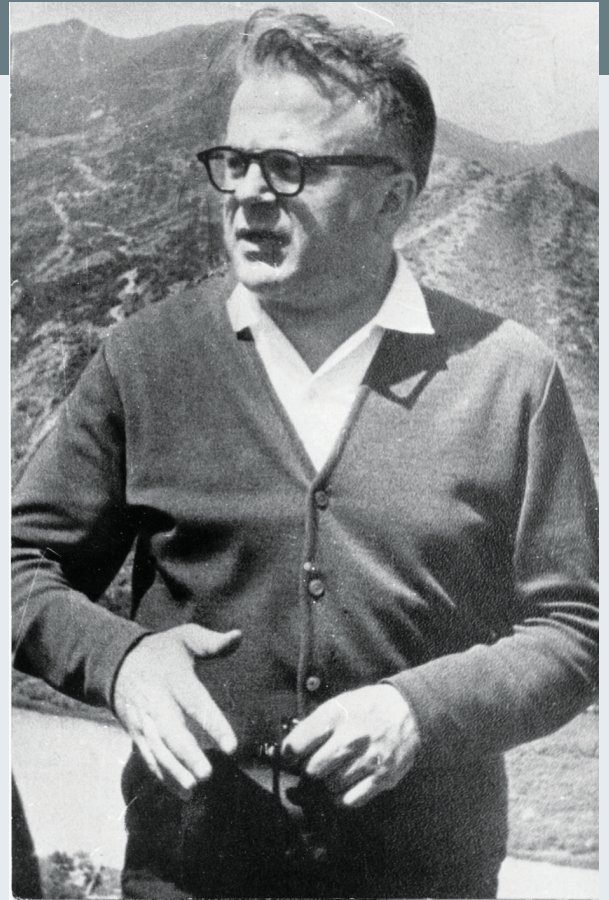
თაყაი მისხი-მოფაჰაჰი

1949 წლის 30 დეკემბერს თბილისის თეატრალური და მუსიკალური საზოგადოების ყურადღება ზ. ფალიაშვილის სახელობის აკადემიური თეატრისაკენ იყო მიბრუნებული. ვახტანგ ჭაბუკიანს ახალი ქართული ბალეტი გამოჰქონდა საზოგადოების სამსჯავროზე (დანიელ ჭონქაძის მოთხრობის „სურამის ციხის“ საბალეტო ვერსია, კომპოზიტორი დავით თორაძე, მხატვარი ფარნაოზ ლაპიაშვილი, ქორეოგრაფი და დამდგმელი რეჟისორი ვახტანგ ჭაბუკიანი).

ვახტანგ ჭაბუკიანისათვის ეს მესამე ქართული საბალეტო სპექტაკლი იყო, ანდრია ბალანჩივაძის „მთების გულის“ და გრიგოლ კილაძის „სინათლის“ შემდეგ. როდესაც ვახტანგ ჭაბუკიანმა ქართული ბალეტის შექმნა გადაწყვიტა, ამ იდეას ბევრი სკეპტიკოსი გამოუჩნდა — შერწყმა ქართული ხალხური ილეთების კლასიკურ ილეთებთან? — ვახტანგ ჭაბუკიანს მექანიკურად კი არ გადმოუტანია ქართული ხალხური ილეთები, არამედ მათ საფუძველზე შექმნა ახალი მაღალმხატვრული საბალეტო ქმნილებები, რისი დასტურიც იყო „მთების გულის“, „სინათლის“ და „გორდას“ გენიალური სპექტაკლები.

— „ვახტანგ ჭაბუკიანის ოჯახში საახალწლო წვეულება იმართებოდა, თამადა ვახტანგ ჭაბუკიანი იყო. ბატონმა ვახტანგმა ახალი ქართული ბალეტის სადღეგრძელო შესვა. — ისევ ერთად ვიმუშავებთ,“ — მიმართა ოთარ ევაძეს (ბალეტ „სინათლის“ ლიბრეტოს ავტორი ოთარ ევაძე იყო).

„ლიბრეტოში მხოლოდ „სურამის ციხის“ აგების ლეგენდა დარჩება, მთელი სიუჟეტი კი შეიცვლება — იგონებს ოთარ ევაძე — რამდენიმე დღის შემდეგ ჩემი მანქანით უკვე მივქროდით დიდმის უძველესი ციხის ნან-

დავით (გუგული) თორაძე

გრევებთან, სადაც ლიბრეტოს ნაწყვეტები წავიკითხე. ბატონი დავითი ჩაფიქრებული ღიღინებდა, ბატონი ვახტანგი ცალი ხელით ჰაერში რაღაცას ხატავდა და ტანის მოძრაობით მომავალი ბალეტის ნახატს ქარგავდა“.

„დამდგმელმა მხატვარმა, ფარნაოზ ლაპიაშვილმა ბალეტის მუსიკიდან და რეჟისორის ჩანაფიქრიდან გამომდინარე, „ულურადი და ლაკონიური“ კოსტიუმები შექმნა, რომლებიც გმირების სულიერ განცდას გამოსცემდნენ“. მისი კოსტიუმები არა მხოლოდ ნაციონალურია, მხატვარმა ქართული ფერებით გაამდიდრა

სცენა და ღრმად ეროვნული გარემო შექმნა.

ბალეტის განხილვა დიდხანს გაგრძელდა, ქართული საზოგადოება თავის აღფრთოვანებას არც მალავდა. კიდევ ერთი შესანიშნავი ქართული ბალეტი, თანამშრომლობა ნიჭიერ ახალგაზრდა კომპოზიტორთან – დავით თორაძესთან.

„კომპოზიტორისათვის ეს პირველი ნამუშევარია ამ ჟანრში, სიმფონიური აზროვნება, პლასტიკური ხედვის ნიჭი, პოეტურობა, გმირული სულისკვეთება, ღრმა ეროვნულ ფესვებთან კავშირი, ამავე დროს, თანამედროვე, ჰარმონიული, ინტონაციური სიახლეები. ეს ყველაფერი ღრმად ეროვნულია“, – აღნიშნავდნენ კრიტიკოსები.

გორდა-ჭაბუკიანი ძერწავს კლდეზე თავის ღვთაების – მზექალას ბარელიეფს; ჯავარა-ალექსიძე მეგობრებთან ერთად გორდას საცეკვაოდ უნძობს, დარწმუნებულია, რომ გორდა მის ბარელიეფს ძერწავს. იგი სივსოვლით აღსავსე, შეყვარებული ეცეკვება გორდა-ჭაბუკიანს, როდესაც დარწმუნდება, რომ შეკდა და გორდას მეფის ასული ირემა-ვერა წიგნაძე უყვარს, ჯავარა-ალექსიძე დედა არწივს, რომელიც გორდას ისრით არის განგმირულ ხელში აიტაცებს და ჭექა-ქუხილში ფიცს დებს, რომ გორდაზე შურს იძიებს და ეს შურისძიება საშინელი იქნება. ქალბატონი ირინა ალექსიძე ინტელიგენტური, ნაკითხი, განათლებული ქალბატონი იყო. ეს დიდი კულტურა, მის ცეკვაში, მის დახვეწილ მანერებში ძალიან იგრძნობოდა. ეს არ იყო უბრალო ქალის შურისძიება, ეს იყო შეურაცხყოფილი თავადი ქალის გლოვა და შურისძიების წყურვილი, ადაჯო ნელ-ნელა ვითარდებოდა და იზრდებოდა თავბრუდამხვევ პირუეტებში, დიდ ნახტომებში. ეს ჯავარას მონოლოგი იყო. ირინა ალექსიძემ ეს როლი უდიდესი ტრაგიზმის სიმაღლემდე აიყვანა.

ბალეტის ნამდვილი სამკაულია ქალთა ცეკვები „სამაია“ და „ალალმე“. ბალეტში არის ერთი შესანიშნავი სცენა, როდესაც გორდა-ჭაბუკიანი არაბეთის ხალიფატიდან სამშობლოში ბრუნდება, ის ზღვას გადმოკურავს ცოცხალ-მკვდარი. მოულოდნელად მართლმადიდებლურ ეკლესიას დაინახავს, მშობლიურ მინა-წყალს და მიხვდება, რომ საქართველოშია, გახარებული იწყებს

გორდა — ვანსანგ ჯაბუკიანი

ჯავარა — ირინა ალექსიძე

სკანა ბალეტიდან „გორდა“ (2016 წ. განახლებული ფაზგმა)

ვარიაციას, რომელიც სამშობლოს სიყვარულით არის გაცისკროვნებული. ვარიაციის ფინალში გორდა-ჭაბუკიანი ქართულ მიწას კოცნის. ყოველ სპექტაკლზე, ფეხზე ამდგარი, თვალცრემლიანი ქართველი მაყურებელი ოვაციას უმართავდა დიდ ხელოვანს – გორდა-ჭაბუკიანს.

ვახტანგ ჭაბუკიანს უამრავი მიწვევა ჰქონდა საზღვარგარეთიდან, თითქმის, ყველა მიწვევის შინაარსი ერთმანეთს ჰგავდა: – „ოღონდ ჩამოდი, თანახმა ვართ ყველა პირობაზე“. იაპონიის მთავრობამ მუქარის წერილიც კი გამოგზავნა: – „თუ არ ჩამოხვალთ, იაპონურად მოვიქცევით და ხარაკირს გავიკეთებთ“.

მაგრამ, არა! ვახტანგ ჭაბუკიანს არცკი უდიქრია სამშობლოს მიტოვება, მთელი თავისი გენია ქართული ბალეტის შექმნას შეალია. იგი თავს კოტე მარჯანიშვილის და სანდრო ახმეტელის მოწაფედ მიიჩნევდა, ღრმად ეროვნული ფესვებით იკვებებოდა. მასშტაური

ხედვა, ტემპერამენტი, ვაჟაკური, ჰეროიკული გმირის დამკვიდრება საბალეტო სცენაზე, მამაკაცის პარტიის გაძლიერება, კორდე-ბალეტის მნიშვნელოვანი ცვლილებით დატვირთვა, ძველი კლასიკური ბალეტების განახლება, ახალი სპექტაკლების დადგმა, ამავე დროს უამრავი თაობის აღზრდა და ეს ყველაფერი ერთმა ადამიანმა შექმნა. ერთი სიცოცხლისათვის ნამდვილად ძალიან ბევრია.

ოპერის თეატრი კულტურისა და ხელოვნების მეორე დეკადისათვის ემზადება. სპექტაკლები დიდ თეატრსა და კრემლის სასახლეში უნდა გაიმართოს. ცნობილია, რომ სპექტაკლებს ნიკიტა ხრუშჩოვი დაესწრება. ხრუშჩოვს სტალინის და ბერიას სიძულვილი ქართველი ერის სიძულვილში გადაეზარდა: „საქართველო ქართველების გარეშე, ყველას გაგასახლებთ შუა აზიაში“, – ეს მისი საყვარელი ფრაზებია და 9 მარტის სისხლიანი თბილისი – 1956 წელი.

დადგა „გორდას“ ჩვენების დღეც. ტრავმის გამო, ირინა ალექსიძე ახალგაზრდა ბალერინამ, ლილიანა მითაიშვილმა შეცვალა. პასუხისმგებლობა უდიდესია – და, აი, შეურაცხყოფილი ჯავარა-მითაიშვილი ცხოვრების მიზანს ისრულებს. ის საშინლად იძიებს შურს უარყოფილი სიყვარულის გამო. ჯავარა-მითაიშვილმა იმდენად დიდი ტრაგიკული მუხტით იცეკვა შურისძიების სცენა, რომ დიდი თეატრის მაყურებელმა ფარდის დახურვის შემდეგ, ახალგაზრდა ბალერინა «*Пля-ля, Пля-ля*»-ს შეძახილებით დააჯილდოვა და ოვაცია გაუმართა და კვლავ ცნობილი სცენა: გორდა-ჭაბუკიანი სამშობლოში ბრუნდება, ქართულ მინას კოცნის, იწყება ბრძოლის სცენები, ქართველმა მეომრებმა ხმლები იშიშვლეს, ბრძოლის ველიდან გამარჯვებულები დაბრუნდნენ და ხრუშჩოვს, რომელიც სცენასთან ძალიან ახლოს იჯდა ლოჯაში, ცხვირნინ ქართული დროშები აუფრიალეს. მაყურებელი არ იშლებოდა, ოვაცია თითქმის ერთი საათი გაგრძელდა, ამ ოვაციას ნიკიტა ხრუშჩოვიც კი შეუერთდა. როცა მტერს ძალით ვერ ამარცხებ, ის შენი კულტურით, ხელოვნებით უნდა დაამარცხო.

დეკადის შემდეგ, ბალეტ „გორდას“ გზა საერთაშორისო ასპარეზისაკენ გაეხსნა, სპექტაკლმა ტრიუმფით მრავალი ქვეყანა მოიარა, მაგრამ როგორ მიიღებს ქართულ ეროვნულ ბალეტს ხელოვნების მექა – პარიზი?! ქალაქი, რომელსაც დიდი ბალერინა ანა პავლოვა „მზაკვრულ ქალაქს“ უწოდებდა. გასტროლები თეატრ მანხელიზეში იმართება, საფრანგეთში კრიტიკოსები და პრესის წარმომადგენლები რეპეტიციებს ესწრებიან და უკვე პრემიერის დღეს რეცენზიებით ამცნობენ საზოგადოებას სპექტაკლის ავ-კარგიანობას. პარიზული პრემიერის დღეს, დილის გაზეთები „გორდას“ რეცენზიებით აჭრელდა.

„ბალეტმა „გორდამ“ მაყურებელზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა, ეს არის ბრწყინვალე ნაწარმოები“, – წერდა გაზეთი „დეილ მადიაროსინგი“.

„თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის დასს, სპექტაკლის შემოქმედებით კოლექტივს, სამართლიანად შეუძლია სამშობლოში მალა თავანუელი დაბრუნდეს. ეს არის „გორდას“ ტრიუმფი“, – წერდა გაზეთი „პარიზიენი“.

ჯავარა – ლალი კანდელაკი

სპექტაკლს დაესწრო დიდი იტალიელი დრამატურგი და რეჟისორი ედუარდო დე ფილიპო, რომელმაც ასე შეაფასა ქართული ბალეტი: „დიდად სასიამოვნოა, როდესაც ეროვნული ხელოვნება კლასიკის სიმადლებდე აღის. მე გამაოცა ბალეტ „გორდას“ ტექმართად ხალხურმა დადგამ, დიდად შთამბეჭდავია სპექტაკლის პატრიოტული სულისკვეთება, მისი მორალი, ეს ტექმართად შექსპირისეული სპექტაკლია. „გორდა“ – ეს პოეზიაა უსიტყვოდ“.

„გორდა“ დიდად სიცოცხლისუნარიანი სპექტაკლი აღმოჩნდა, იგი ათეული წლების მანძილზე ამშვენებდა თეატრის რეპერტუარს. მასზე მრავალი საბალეტო თაობა აღიზარდა. რა სასიამოვნოა, რომ ქალბატონი ნინო ანანიაშვილის თაოსნობით და მისივე ახალი რედაქციით კვლავ დაიდგა ეს სპექტაკლი. დამდგმელი ქორეოგრაფის ასისტენტები არიან: ლილიანა მითაიშვილი (საქართველოს სახალხო არტისტი), ლალი კანდელაკი

რაივან საჰიპიძე

და ეკატერინე შავლიაშვილი. სიახლეს წარმოადგენს ანიმაციური რეჟისორული ხერხის შემოტანა სპექტაკლში. სრულიად განსხვავებულია მხატვრობა: სცენოგრაფია – დავით მონავარდისაშვილისაა, კოსტიუმები – ანა კალატოზიშვილის; გორდას პარტია იცეკვა ბორდოს და რომის თეატრების ნამყვანმა სოლისტმა ივორ იებრამ; განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ჯავარას როლის შემსრულებელი, ვახტანგ ჭაბუკიანის მონაფე ლალი კანდელაკი, რომელიც სპექტაკლის ნამდვილი მარგალიტია; ირემას როლის შემსრულებლები ახალ-

გაზრდა მოცეკვავეები ნინო სამადაშვილი და ეკატერინე სურმაჯია. მინდა გამოვყო ნუცა ჩეკურაშვილი, რომლის დებიუტი შედგა ჯავარას როლში. მას ნამდვილად აქვს ის შესაძლებლობა, რომ მომავალში ეს ურთულესი როლი დაძლიოს, ის ძალიან ახალგაზრდაა და ჯერ კიდევ ყველაფერი წინა აქვს. მონაწილეობდნენ აგრეთვე ანსამბლ „რუსთავის“ მოცეკვავეები (ხელმძღვანელი, საქართველოს სახალხო არტისტი ფრიდონ სულაბერიძე) და, რა თქმა უნდა, ჩვენი საყვარელი მესტრო, ღვანდმოსილი დირიჟორი, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე რევაზ ტაკიძე.

თბილისურ პრემიერაზე მოვიდნენ ვახტანგ ჭაბუკიანის, დავით თორაძის, ოთარ ეგაძის, ფარნაოზ ლაპიაშვილის შთამომავლები. იყვნენ ოპერის თეატრის მაცურებლები, რომლებსაც კარგად ახსოვთ 1949 წლის სპექტაკლის პრემიერა. იყვნენ ახალგაზრდებიც, რომლებმაც პირველად ნახეს ეს ბალეტი და იხილეს ოპერის დარბაზში გამოფენილი ვახტანგ ჭაბუკიანისეული დადგმის ძველი ფოტოები.

ჩვენი მომავალი თაობა სწორედ ასეთ პატრიოტულ სპექტაკლებზე უნდა იზრდებოდეს.

„გურულა“, პრემიერის შემდეგ.

ნათელი სევდისა და საშობაო ჰანგების გარემოცვაში

ნარგიზა გარღაფსაძე

კახაბერ ონაპვილი, ვახტანგ კახიძე, ანდრეი ეროვანიშვილი

ჯანსუღ კახიძე უკვე 14 წელია, რაც აღარ არის ჩვენს გვერდით. მისი საქმე კი მისივე სახელობის მუსიკალურ-კულტურულ ცენტრში, საბედნიეროდ, გრძელდება. ვახტანგ კახიძე, ცენტრის ახლანდელი მუსიკალური ხელმძღვანელი, აგრძელებს იმ ტრადიციებს, რასაც დიდმა მასეტრომ ჩაუყარა საფუძველი. საზოგადოებაც არ იზიწყებს და პატივს მიაგებს ხოლმე ჯანსუღ კახიძის ხსოვნისადმი მიძღვნილ საღამოებს, რაც აგრეთვე ტრადიციად იქცა და რასაც უკვე, ვახტანგ კახიძემ ჩაუყარა

საფუძველი. ერთ-ერთი ასეთია მისი გარდაცვალების დღისადმი მიძღვნილი საღამო-კონცერტი, რომელიც ყოველი წლის 7 მარტს იმართება.

წელს განსაკუთრებული პროგრამა შეარჩია ვახტანგ კახიძემ ამ დღისთვის: ცნობილი ფრანგი კომპოზიტორის, გაბრიელ ფორეს რეკვიემი პირველ განყოფილებაში (პირველი შესრულება საქართველოში) და ვახტანგ კახიძის „საშობაო ტრილოგია“ (რომლის ახალი ვერსია ასევე პირველად შესრულდა საქართვე-

ლოში) მეორე განყოფილებაში.

ძნელია ემოციურად შეაფასო ნაწარმოები, რომელსაც პირველად ისმენ ცოცხალი შესრულებით და იმდენად გიპყრობს, რომ სიტყვების მოსაძიებლად დრო გჭირდება. ერთს ვიტყვი, რომ უკეთეს ნაწარმოებს ჯანსუღ კახიძის მოსაგონებლად, ალბათ ძნელად შეარჩევდი. როგორც ცნობილია, რეკვიემი არის მიცვალებულთა სულების მოსახსენებელი კათოლიკური მესა. არსებობს ცნობილი ნაწარმოებები ამ ჟანრში – მოცარტის, ვერდის, ბერლიოზის, სადაც გამეფებული სევდა, სიკვდილის და ამის გამო განშორების ტკივილთან, განკითხვის დღის შიშთან არის ასოცირებული. ასე არ არის ფორესთან. მისი რეკვიემის კონცეფცია არატრადიციულია. ნაწარმოებში უპირატესობა ენიჭება განყენებულ, ლირიკული ხასიათის მუსიკას. სიკვდილის არსი აქ გააზრებულია როგორც შვება, გადასვლა იმ უმაღლეს სფეროებში, რომლის ჭვრეტა ყველა დროის ფილოსოფოსების მთავარი საფიქრალია. თავად კომპოზიტორი წერდა: „რაც შეეხება რეკვიემს, შესაძლოა მე ინსტინქტურად ვცდილობდი გავსულიყავი მიღებული ჩარჩოების გარეთ, რადგან მე თვითონ დიდი ხნის განმავლობაში ვიყავი დამკრძალავი რიტუალის მონაწილე ორგანიზტი, ამიტომ მომიხდა რაღაც განსხვავებულის შექმნა“.

რეკვიემი დაწერილია სიმფონიური ორკესტრის, ორი სოლისტის (სოპრანო და ბარიტონი), ორი გუნდისათვის (მათ შორის ერთი ბავშვთა გუნდია) და ორგანისათვის. მონაწილეობდნენ: სოპრანო – თინათინ მამულაშვილი, ბარიტონი – ირაკლი მუჯირი, ორგანი – ალექსანდრე ვასაძე, ხელოვნების 28-ე სკოლის ბავშვთა გუნდი, საქართველოს სახელმწიფო კაპელა (მთავარი ქორმაისტერი – არჩილ უშვერიძე) და თბილისის სიმფონიური ორკესტრი ვახტანგ კახიძის დირიჟორობით.

35 წუთიანი ნაწარმოები შეიცავდა 7 ნაწილს. აქაც არატრადიციულად მოიქცა კომპოზიტორი და ყველაზე ტრადიციული ნაწილი, „განკითხვის დღე“ არ შეიტანა რეკვიემში. ვახტანგ კახიძის დახვეწილი გემოვნებით აუღერებული რეკვიემის ყველა პლასტი, ორგანულად ჩაჯდა კომპოზიტორის ჩანაფიქრში და მსმენელები 35

წუთის განმავლობაში ერთიანად, უწყვეტ ნათელ მედიტაციაში ვგამყოფა. ბოლო ნაწილში – In Paradisum – „სამოთხეში“, ორგანიზტის აივანზე (როგორც იცით, მუსიკალურ ცენტრში, მუსიკოსი – ორგანიზტი სპეციალურ აივანზეა განთავსებული) გამოვიდნენ ბავშვთა გუნდის წევრები და იქიდან გალობდნენ დანარჩენ მუსიკოსებთან – ორკესტრთან და საგუნდო კაპელასთან – ერთად. ბავშვების თეთრი სამოსი, სადაც, ზედა სივრციდან გალობა, ფორეს ულამაზესი მუსიკა – ყველაფერი ეს, მართლაც სამოთხის ასოციაციას იწვევდა. მსმენელები იმდენად ვიყავით მონუსხულები, რომ ნაწარმოების დასასრული რომ არ დამდგარიყო, ჩვენ კიდევ დიდხანს ვიჯდებოდით და გავაგრძელებდით უსასრულოდ სმენას.

უნდა აღინიშნოს ბავშვთა გუნდის არაჩვეულებრივი მომზადება, აგრეთვე სამივე სოლისტის, როგორც ვოკალისტების, ასევე ორგანიზტის მაღალი პროფესიონალიზმი, და რასაკვირველია, თბილისის სიმფონიური ორკესტრის მაღალი დონე, რომელიც ჩვენ ყოველ ნახვანზე გვახარებს. დირიჟორის დამსახურებაა, რომ არცერთი პლასტი ამ დიდი მუსიკალური ქსოვილისა არ იყო დომინირებული თუ დაჩრდილული რომელიმე სხვით. ვოკალისტები, რომლებიც ასევე აივანზე გამოდიოდნენ, მთლიან ორკესტრთან ისე იყვნენ ინტეგრირებული, როგორც რომელიმე ერთი საკრავი. ბალანსი ხმოვანებისა საუკეთესოდ იყო განაწილებული დარბაზში, რაც მუსიკოსების სხვადასხვა დონეებზე განლაგებისას საკმაო სიფრთხილეს და ხმის რეჟისორისგან სერიოზულ გათვლას მოითხოვდა.

მეორე განყოფილებაში ვახტანგ კახიძის „საშობაო ტრილოგია“ შესრულდა. ეს ნაწარმოები დაწერილია მამაკაცთა და ბიჭუნათა გუნდებისა და სიმფონიური ორკესტრისათვის. თავდაპირველად დაინერა 2000 წელს შვეიცარიის არმიის სასულე ორკესტრის დაკვეთით და მიეძღვნა იესო ქრისტეს დაბადების 2000 წლისთავს. მას მერე კომპოზიტორმა ნაწარმოებში ცვლილებები შეიტანა – ლითონის ჩასაბერების ნაცვლად ახლა „საშობაო ტრილოგია“ ორკესტრის სრული შემადგენლობისთვის არის განკუთვნილი, თუმცა აქცენტები კვლავ ლითონის ჩასაბერი ინსტრუმენტების

ვახსტანგ კახიძე ვასტარა სოლისტთან ერთად

ქდერადობაზე დარჩა. მთელი კომპოზიციის განმავლობაში ნაწარმოებში ორი გუნდი მონაწილეობდა. კომპოზიტორმა გამოიყენა ქართული ფოლკლორის შესანიშნავი ნიადაგი და მასზე სხვადასხვა კულტურული პლასტები დაამყნო – აქ შევიცანით ბაროკოს, რუსული „კოლიადკების“ და გერმანული ფოლკლორის სხვადასხვა შრეები. საბოლოო ჯამში, კომპოზიციის სამივე ნაწილით, ჩვენ მივიღეთ ძალიან მდიდარი, სულიერად ამაღლებული ქდერადობა, რაც კომპოზიტორის მიერ ქრისტიანული იდეის უნივერსალური სიღრმეების ნამოსაწევად იყო ჩაფიქრებული.

„საშობაო ტრილოგიაში“ ძალიან დიდი წილი ჰქონდა საგუნდო ანსამბლებს. ამ საღამოს მონაწილეობდნენ ანსამბლი „რუსთავი“ (ხელმძღვანელი ანზორ ერქომაიშვილი) და ბიჭუნათა გუნდი „მძღვეარი“ (ხელმძღვანელი კახაბერ ონაშვილი). ბიჭუნათა გუნდის შემადგენლობა იყო უმცროსი ასაკის. მათი დატვირთვა

საკმაოდ სერიოზული იყო მთელი ნაწარმოების განმავლობაში, რომლის ხანგრძლივობა ალბათ 25 წუთამდე იქნებოდა და სხვადასხვა ნომრის უწყვეტ გადასვლებზე იყო აგებული. მათ დიდი შრომა გასწიეს, რაც აღიბეჭდა შესრულების ხარისხზე. განსაკუთრებული ზემოქმედება მოახდინა ერთ-ერთი ბიჭის სოლო ნომრებმა. მისი ხმაც და სასიმღერო მასალის გააზრებაც არ ჩამოუვარდებოდა ზრდასრული მუსიკოსის ნამღერს. ასაკით იქნებოდა ალბათ სულ 11 წლის. სამწუხაროდ, ჩვენ ამ სოლისტი ბიჭუნას სახელი არ ვიცით, მაგრამ დარწმუნებულები ვართ, რომ მისგან აუცილებლად კარგი მუსიკოსი დადგება. კონცერტის დასასრულს მავსტრომ მას განსაკუთრებულად მიულოცა, გადაკოცნა და ბიჭუნასაც სახეზე სიამაყის სხივები აუთამაშდა.

ასე გავიხსენეთ იმ დღეს მავსტრომ ჯანსუღ კახიძე – ნათელი სევდისა და საშობაო ჰანგების გარემოცვაში.

„ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“

2015 წლის ბოლოს ქართული მუსიკის ისტორიაში პირველად გამოიცა „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“. წიგნი დაიბეჭდა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით. ავტორ-შემდგენლები და რედაქტორები მუსიკოლოგიის დოქტორი რუსუდან ქუთათელაძე და მუსიკისმცოდნე, ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქტორი მზია ჯაფარიძე. პროექტის მენეჯერი, კომპოზიტორი მიხეილ ოძელი; რედაქტორ-კონსულტანტები: მუსიკოლოგიის დოქტორი, ეთნომუსიკოლოგი თამაზ გაბისონია (ფოლკლორი); მუსიკისმცოდნე ირინე ებრალიძე (ესტრადა, ჯაზი); მუსიკოლოგიის დოქტორი თამარ ქერქვაშვილი (ბალეტი); მარინა კერესელიძე (კინემატოგრაფია); მუსიკისმცოდნე მაია გოგიშვილი (დისკოგრაფია-ბიბლიოგრაფია);

ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი მანანა ტაბიძე (ლიტერატურული რედაქტორი); ლია სულაქველიძე, მანანა ხუციშვილი (კორექტურა); დიზაინერი — ნიკოლოზ ადუაშვილი. წიგნი გამოიცა სარეკლამო ფირმა „დელფინის“ გამომცემლობაში (ხელმძღვანელი ლადო მამაცაშვილი).

წიგნის პრეზენტაცია გაიმართა კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროში, 2015 წლის 17 იანვარს. საღამო მიყავდა მუსიკოლოგიის დოქტორს, თამარ წულუკიძეს. სიტყვით გამოვიდნენ: კულტურის მინისტრის მოადგილე მანანა ბერიკაშვილი, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი მანანა ტაბიძე, საქართველოს სახალხო არტისტი, სახელმწიფო და რუსთაველის პრემიების ლაურეატი, კომპოზიტორი ვაჟა აზარაშვილი, მუსიკალური საზოგადოების თავმჯდომარე, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, მუსიკისმცოდნე მანანა ახმეტელი, ხე-

მანანა ბერიკაშვილი:

ლოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, თეატრმცოდნე ნათელა არველაძე, საქართველოს სახალხო არტიისტი, მომღერალი, ღირსების ორდენოსანი, ელდარ გენაძე, მუსიკისმცოდნეები ლალი კაკულია, მუსიკოლოგიის დოქტორი, ხელოვნების ქურუმი, ემერიტუსი გულბათ ტორაძე, იაპონური ორგანიზაციის “Osaka in The World” ოფიციალური წარმომადგენელი საქართველოში, საზოგადოების „საქართველო მსოფლიოში“ დამფუძნებელი გურამ ხეოშვილი, კომპოზიტორი ალექსი შანიძე, მუსიკისმცოდნე ბარამ ბარამიძე.

სამწუხაროდ, ჟურნალის ფორმატი საშუალებას არ იძლევა ყველა გამომსვლელის ერთსულოვანი მაღალი შეფასება გამოვაქვეყნოთ. იბეჭდება მხოლოდ კულტურის მინისტრის მოადგილის მანანა ბერიკაშვილის სიტყვა და წერილობითი რეცენზიები.

ვფიქრობ, რომ ეს არის უნიკალური ნაშრომი და პირველ რიგში, ქ-ნ რუსუდანს და ქ-ნ მზიას მინდა მივულოცო ამ არაჩვეულებრივი წიგნის დასრულება. მინდა გითხრათ, თურმე რამდენი რამ არ მცოდნია და რამდენი რამ გავიგე მას შემდეგ, რაც ავიღე ეს ენციკლოპედია და დავინწყე კითხვა. მიმაჩნია, რომ ასეთი ნაშრომები ყველა დარგში უნდა კეთდებოდეს. დამერწმუნეთ, ძალიან საინტერესო ნამუშევარია. ამ წიგნში შესულია აბსოლუტურად ყველა მიმართულება, რომელიც უკავშირდება ქართულ მუსიკას. აგრეთვე, წიგნში შესულია არა მხოლოდ საქართველოში მოღვაწე შემომქმედნი, არამედ ყველა ადამიანი, ვინც კი ოდესმე დაკავშირებული ყოფილა ქართულ მუსიკასთან. კიდევ ერთხელ გილოცავთ ამ მნიშვნელოვანი წიგნის გამოცემას.

დიდი წიგნი დიდ თემაზე

მანანა ტაზიძე

ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი
„ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონის“ ლი-
ტერატურული რედაქტორი

*ენციკლოპედია (ბერძნ. **enkyklios paideia** – ცოდნის ყველა სფეროს სწავლება) სამეცნიერო ან სამეცნიერო-პოპულარული გამოცემის სახეობა; ძირითადი ცნობები ცოდნისა და პრაქტიკული მოღვაწეობის სხვადასხვა სფეროს შესახებ, განთავსებული თემატურად, ანბანურად ან ანბანურ-თემატურად.*

სულ რაღაც ერთი თვის წინ ჩვენმა საზოგადოებამ „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“ მიიღო საჩუქრად. ცხადია, ამ დიდტანიანი, და კიდევ უფრო დიდშინაარსიანი წიგნის მკითხველამდე მიტანას ბევრმა ადამიანმა დასდო ამაგი; გამოცემამდე რამდენიმე თვის მანძილზე ინტენსიურად შრომობდნენ კონსულტანტები და ილუსტრატორ-დიზაინერი, რედაქტორები და კორექტორები, მენეჯერი, კულტურის სამინისტროს კაბინეტების მუშაკები, რომელთა სანქციის გარეშე ვერ მოხერხდებოდა ასეთი მშვენიერი გამოცემის უზრუნველყოფა... მაგრამ არ უნდა დაგვავინყდეს, რომ ამ დასკვნითი ეტაპის წინ ხანგრძლივი, მძიმე და მღელვარე შრომითი ეპოპეაა, რომლის გავლა ორ შესანიშნავ მუსიკისმცოდნეს, რუსუდან ქუთათელაძესა და მზია ჯაფარიძეს მართოდ მოუხდათ. და მიუხედავად იმისა, რომ შრომის ნაყოფი „კენწეროში უნდა გატკბილდეს“, ეს ამაგდარი ადამიანები კვლავ მღელვარებაში არიან, უკვე ახალ, შევსებულ გამოცემაზე ფიქრობენ და იმას ნუხან, რა ან ვინ გამორჩათ (ცხადია, ასეთ ამოუწურავ და ტიტანურ სამუშაოში აბსოლუტურად ყველაფრის

გათვლა არსად და არასოდეს ხერხდება), კიდევ რისი გაკეთება შეიძლება, კიდევ რამდენი რამაა საინტერესო...

ენციკლოპედიური ლექსიკონი ლექსიკონგრაფიერების განსაკუთრებულ ტიპს განეკუთვნება, რომელშიც ლექსიკონთა მრავალი სახეობის ელემენტები იყრის თავს: განმარტებითი, საცნობარო, ისტორიული, ანთროპონიმული, ტოპონიმური, ორთოგრაფიული, ტერმინოლოგიური... ლექსიკონის საბაზისო ერთეული – სალექსიკონო სტატია – შედგება რამდენიმე აღწერითი ზონისაგან. ყოველი ზონა შეიცავს სალექსიკონო ინფორმაციის განსაკუთრებულ ტიპს. ზოგი ადგილი მსხვილი შრიფტით ინერება, ზოგან ორთოგრაფიული დილემა იჩენს თავს, სტილისტიკის, თხრობის დროის, რიცხვის, კილოს მორგებაც მნიშვნელოვანია, ინფორმაციის შეკვრას ათასობით სიტყვა-სტატიის ფორმირივი უნიფიცირება ესაჭიროება. ფაქტობრივი მასალის შემონახვა, სხვადასხვა ურთიერთგამომრიცხავი სამეცნიერო ან პუბლიცისტური სტატიის გაცნობა, შეჯერება, ოპტიმიზაცია და სალექსიკონო ფორმაში გადაწყობა,

ტერმინოლოგიური სიზუსტის დაცვა. განმარტების ზონა, საკითხის ისტორიული მიმოხილვის ზონა... ეს არის ძალიან დიდი, შრომატევადი და საპასუხისმგებლო სამუშაო, რომელსაც მხოლოდ სულით მამაცნი შეიძლება შეექცდნენ.

გლობალიზაციის თანამედროვე ვერსიას წინა გლობალიზაციური ეპოქებისაგან (რომანიზაცია, ქრისტიანიზაცია, სოვეტიზაცია, საერთო ეკონომიკური პოლიტიკა და სხვ.) განსხვავებული ამოცანები აქვს. ცხადია, განსხვავებულია დისკურსიც; ამჟამად უმაღლეს იდეალად მსოფლიო მოქალაქის უტოპიური პერსონაჟია დასახული, რომელიც თავის თავში მოიცავს მსოფლიოს კულტურულ, სოციალურ-ეკონომიკურ ფასეულობებს და ყველგან შინაა, სადაც არ უნდა მოხვდეს. ცხადია, ამ იდეალთან მისახლოებლად ყველაფრის ცოდნა-დაუფლებზე ადვილი იმის დავინყება აღმოჩნდა, რაც ერთ კონკრეტულ ეთნოსთან, ადგილსა და კულტურასთან მკვიდრად აკავშირებს ადამიანს. ერთი შეხედვით ესოდენ მარტივი და აბსურდული მოდელი უცნაურად სიკოცხლისუნარიანი შეიქნა და როგორც კი განათლების პოლიტიკამ აიტაცა ტრადიციული ცოდნის უარყოფისა და ყველაფერზე მკირედი ინფორმაციების დაგროვების მონოდეა, შედეგმაც არ დააყოვნა. ჩვენ მართლაც მივიღეთ უმისამართო, უწარსულო, უფასეულებო ადამიანი, რომელიც მოქმედებს, მაგრამ მის მოქმედებას ადრესატი არ ჰყავს.

და თუმცა ინტელექტუალური წრეების წარმომადგენლები იმთავითვე ეჭვით უყურებდნენ გლობალიზაციისათვის გლობალურ გარდაქმნებს, ბოლოს ისინიც დამორჩილდნენ დინებას და გულწრფელად თუ მოჩვენებითად უცხოთა თაყვანისცემისა და საკუთარის უარყოფის გზას დაადგნენ. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით დაზარადა ახალგაზრდობა, რომელსაც ხშირ შემთხვევაში რომც სურდეს საკუთარი წარმომავლობითა და ქვეყნით იამაყოს, ვერ შეძლებს, რადგან ცოდნა არ ეყოფა, კომპლექსებს ვერ მოერევა.

ამ ვითარებაში დიდადა დასაფასებელი ყოველი შრომა, მიმართული საკუთრივ ქართული კულტურის მნიშვნელობის ხაზგასმის, მსოფლიო კულტურის წიაღში მისი ადგილის, როლისა და მნიშვნელობის

წარმოჩენისკენ; ჩვენ წინაშე სწორედ ამგვარი შრომის ნაყოფია. თავისთავად ამ ნაშრომს ფასს უმატებს უნიკალური, სხვადასხვა პირად არქივსა თუ გაცრეცილ საგაზეთო ფურცლებზე მიმოფანტული ცნობების შეკრება-შენახვის სირთულის ფაქტორიც, რადგან, რაოდენ სამწუხაროც არ უნდა იყოს, თანდათან სამოღვაწეო ასპარეზიდან გადის ფუნდამენტური და ფართო, ენციკლოპედიური განათლების მქონე თაობა და ამ ტიპის სამუშაოს შესრულების შეძლეთა რიცხვი სულ უფრო მცირდება.

დამეთანხმებით, ასეთი წიგნი რომ შექმნა, შენ თავად უნდა იცოდე ის ყველაფერი, რის შესახებაც წერ, უნდა მოისმინო, ნახო, შეიყნოსო, განიცადო, შეეხო იმ ყველაფერს, რაზეც საუბრობ. უნდა გამოკითხო უამრავი ადამიანი, ფურცლო ძველი წიგნები და გაზეთები, ათვალეირო აფიშები, პროგრამები, ჩხრიკო არქივები, ხელნაწერები, მემუარები, ლექსიკონები და ენციკლოპედიები, იფიქრო მასალის სისტემატიზაციაზე, კლასიფიკაციაზე და გაფილტვრაზე, ეპოქებზე, გავლენებზე, შეფასებებსა და კრიტიკაზე, აზუსტო თარიღები, ინიციალები, შემოკლებები და ქარაგმები; შეაჯურო ურთიერთგამომრიცხავი ფაქტები, არჩიო ფოტოები, ითვალეო სტრუქტურები, და მერე ... შეამოკლო, და შეამოკლო ეს სიმწრით მოპოვებული და ნასათუთევი მასალა, რათა როგორმე პროექტით გათვალისწინებულ ფორმატში ჩაატო...

წიგნის გეოგრაფია უზარმაზარია: იგი არა მარტო საქართველოს ყველა კუთხეს მოიცავს, არამედ მთელ მსოფლიოში დატრიალებულ ქართულ მუსიკასა და შემსრულებლებს და მთელი მსოფლიოდან აქ მოსულ მუსიკალურ ხელოვნებასაც.

მუსიკოსთა გარდა აქ მოხვდნენ სასულიერო პირები, მხატვრები, პოეტები და მწერლები, კულტურის მეცენატები, ხალხური შემოქმედების თვალსაჩინო წარმომადგენლები... წიგნი შთაბეჭდილებას გვიქმნის იმაზე, თუ რას ნიშნავს მუსიკალური ცხოვრება, რამდენგვარი შეიძლება იყოს სამუსიკო სამსახური და რაოდენ ხარისხიანი და ინტენსიური მუსიკალური ცხოვრებით უცხოვრია საქართველოს დღემდე.

ჩვეულებრივ, ენციკლოპედიის გამოცემას აად-

ვილებს წინამორბედი ენციკლოპედიები, მაგრამ წინამდებარე ენციკლოპედიის ავტორ-შემდგენლებს ამ მხრივაც დიდი სირთულეების გადალახვა უწევდათ, რადგან მათი ამოცანა მუსიკის ენციკლოპედიის კი არა, **ქართული მუსიკის ენციკლოპედიის** შედგენა გახლდათ. ქართული მუსიკის შესახებ არსებული გამოკვლევებიდან სალექსიკონო სტატიის ამოღების სირთულის გარდა, მათ უხდებოდათ საქართველოსთან ასე თუ ისე დაკავშირებული მუსიკოსებისა თუ მუსიკალური მოვლენების მოძიება და მათში სწორედ საქართველოს ნაწილის წინ წამოწევა. ასეთი სამუშაო კი ერთდროულად არის ისტორიოგრაფიულიც, ლიტერატურულიც, კულტუროლოგიურიც, გეოგრაფიულიც, თეატრალურიც, ეთნოლოგიურიც, ფსიქოლოგიურიც და ლინგვისტურიც... დიას, სწორედ დიდი განათლებითა და გამოცდილებით დამზენებულ ადამიანებს შეუძლიათ ასეთი მძიმე ტვირთის გაწევა.

„ქართული მუსიკის ენციკლოპედია“ გასაოცარი წიგნია თავისი ინფორმაციულობით, შემოქმედებითი დიაპაზონით, სიყვარულით და ეროვნული კულტურის მიმართ დიდი პასუხისმგებლობით. ეს არის ძალიან დიდი მოცულობის საცნობარო გამოცემა რამდენიმე ათასი სიტყვა-სტატიით (სულ 608 გვერდი). აქ წარმოდგენილია მუსიკალური სფეროს თეორიული და პრაქტიკული ფუძემდებლური საკითხები.

შესაბამის სამეცნიერო ლიტერატურაში აღწერილია ენციკლოპედიური სამუშაოს სირთულეები: რამდენი ადამიანი მუშაობს ენციკლოპედიაზე, რამდენი ხანი სჭირდება ენციკლოპედიის შედგენას, რა წინაპირობებია საჭირო, რა უნდა შევიდეს, როგორ უნდა შემუშავდეს ენციკლოპედიის შესადგენად პრინციპები, რა ენობრივი პრობლემები იქნეს თავს, რა ისტორიული და ესთეტიკური კრიტერიუმები მოქმედებს... ხშირად მიუთითებენ, რომ ძნელია მოიძებნოს სპეციალობა, რომლის კომპეტენციაშიც ოფიციალურად დასახელ-

დება, ვინ უნდა შეაფასოს ენციკლოპედიური ნაშრომი: ისტორიკოსმა, ლექსიკოგრაფმა, სოციოლოგმა, კულტუროლოგმა, ლინგვისტმა თუ კონკრეტული დარგის წარმომადგენელმა? დამეთანხმებით, უკიდევანოდ ვრცელი იქნება ჩამონათვალი.

ერთ მაგალითს მოვიყვან: 2014 წელს სომხეთის კულტურის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცდა „სომხური მუსიკის ენციკლოპედიის“ პროექტი, დევიზით, რომ მუსიკის ენციკლოპედია აქვს ყველა ცივილიზებულ ერს და სომხეთი გამონაკლისს არ უნდა წარმოადგენდეს. შეიქმნა სპეციალური კომისია გამორჩეული მუსიკოსების, სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფესორის, მეცნიერებათა აკადემიის, კომპოზიტორთა კავშირის, ხელოვნების ინსტიტუტებისა და ფაკულტეტების წარმომადგენლების, სომხეთის საგუნდო საზოგადოებისა და სომხური ენციკლოპედიის გამომცემლების მონაწილეობით; სხდომაზე დამტკიცდა ენციკლოპედიის ფორმატი, სტრუქტურა, პრინციპები, ვადები და ა.შ.

ერთი სიტყვით, სომხური მუსიკის ენციკლოპედიის შედგენის საქმეს გაუძღვება უზარმაზარი კოლექტივი. ჩვენში კი ეს საქმე ორმა ქალბატონმა დაიწყო, დაიწყო საკუთარი ინიციატივით, ყოველგვარი ოფიციალური დაგეგმარებისა და მხარდაჭერის გარეშე¹⁾; მათ ისიც კი არ იცოდნენ, ოდესმე რომელიმე ოფიციალური სტრუქტურა დააფინანსებდა თუ არა თავად საგამოცემო სამუშაოებს (მადლობა ღმერთს, დღევანდელმა კულტურის სამინისტრომ ეს დიდი საქმე იტვირთა). თუ გავითვალისწინებთ, რაოდენ რთული ათი წელიწადი ჰქონდა საქართველოს ბოლო ათი წლის მანძილზე, რამდენი რამ შეიკვალა ჩვენს მატერიალურსა თუ სულიერ ყოფაში, რამდენი მინისტრი და მუსიკის ორგანიზატორი ჩანაცვლდა ახლით, რამდენჯერ გადაისინჯა კულტურული პრიორიტეტები (და სამწუხაროდ, ხშირად არა საქართველოს სასარგებლოდ) მიხვდებით, როგორი ოპტიმიზმი, სიბეჯითე და პროფესიული სიყ-

1) გავიხსენოთ, რომ ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონიც ორმა შესანიშნავმა ენათმეცნიერმა ვარლამ თოფურიაძემ და ივანე ვიგინიძემ შეადგინეს; საერთოდაც, ჩვენს ისტორიაში ხშირია ერთეულთა მხრებზე გადატარებული ეპოქალური საქმეები.

ვარული უნდა ჰქონოდათ ამ ადამიანებს, რომ ასე ჯიუტად ემუშავათ „მუსიკის ენციკლოპედიაზე“... და აი, ათი წლის თავზე წარმატებით დაესრულებინათ ეს საქმე.

დღეს აღარაფერი კეთდება 10 წლის მანძილზე... ყოველი გრანტი ორ-სამ, მაქსიმუმ ოთხ წელიწადს ითვალისწინებს, და თუ საგრანტო პროექტების სტრუქტურას გავითვალისწინებთ, მასალას ერთ-ორ წელიწადში უნდა მოეყაროს თავი, პრეზენტაციები ერთ წელიწადში უნდა ჩაეთიოს და პუბლიკაცია, თუკი ამგვარი ამოცანა დასახული, ერთ დასკვნით წელიწადში ან სულაც კვარტალში უნდა მომზადდეს. პროექტის განხორციელებას ემსახურება სხვადასხვა დონისა და სფეროს სპეციალისტების ჯგუფი, დრო და ფინანსები... ჩვენი ორი ქალბატონი კი სხვადასხვა პროფესიული თუ საოჯახო საქმის პარალელურად, 10 წლის მანძილზე მუხლჩაუხრელად იღვწოდა ამ დიდი საქმისათვის. მე მათი მუშაობის დამამთავრებელ ეტაპში ჩავიხედე. და ესეც კმარა, რომ წარმოვიდგინო ეს ათი წელიწადი, უამრავი მუშაობის, კამათისა, დათმობისა, ეჭვისა და მომქანცველი შრომისა... მე თავად ვნახე და გავოცდი, რამდენი ენციკლოპედია შეისწავლეს საგულდაგულოდ ქალბატონმა რუსუდანმა და ქალბატონმა მზიამ, რათა ტექნიკური თავისებურებები გაეთვალისწინებინათ, რამდენს მსჯელობდნენ ყოველ ტერმინზე, ყველა შემოკლებაზე, სტილზე, ეტიკურ ნორმებზე, იმაზე, თუ როგორ მოქცეოდნენ ამა თუ იმ პირის და ნაწარმოებისათვის მინიჭებულ, დღეს დაწუნებულ ეპოქათა დროინდელ ჟილდოებსა და შეფასებებს, როგორ აერიდებინათ თავი სამხედრო კონფლიქტების რეგიონებში მოღვაწე მუსიკოსთა იდეოლოგიური ცთომილებებისათვის და სხვა და სხვა.

და არის კიდევ ერთი, უთუოდ დიდაქტიკური, მომენტი ამ შესანიშნავ ქალბატონთა ნაშრომში: ეს ჩვეულებრივი მუსიკალური ენციკლოპედია კი არ არის, რომლის შედგენაც გაადვილდებოდა სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ენაზე უკვე განხორციელებულ გამოცემებზე დაყრდნობით, ეს **ქართული მუსიკის ენციკლოპედია**, მისი მთავარი გეოგრაფიული ნიშანი საქართველოა. აქ თავს იყრის მუსიკის შესახებ ის ინფორმაცია, რომელიც საქართველოს უკავშირდება; სიტყვა-სტატიები ინ-

ფორმაციულობის გარდა ანალიტიკურიცაა; განსაკუთრებული სიმდიდრე ილუსტრაციებია, რომლებიც დიდი გემოვნებითაა შერჩეული და მაღალი პოლიგრაფიულობით მოცემული; ნაჩვენებია ქართული ხალხური და კლასიკური მუსიკალური სამყარო, საქართველოს მუსიკალური ცხოვრება, წარსული და თანამედროვეობა, საერთაშორისო კონტაქტები... დიახ, ეს ქართული მუსიკის ენციკლოპედიაა, რომელიც მკითხველს ერთ მნიშვნელოვან აზრს უკარნახებს: ნუ შეგეშინდებათ სამშობლოს სამსახურისა. საქართველო არ დაგივინყებთ ამაგს. ჩვენი მოყვარული, ჩვენი ჭირისუფალი, ჩვენი სიკეთის მონატრული და დამფასებელი, უპირველეს ყოვლისა, ჩვენი სამშობლოა. ამ ენციკლოპედიაში მოხვდნენ ის ადამიანები, ვინც საქართველოში ან საქართველოსთვის გაისარჯნენ.

ჩვენში მართლაც იციან ასეთი უკიდურესი უნაგარო სიყვარული და მაღლიერება წარსულისადმი, თუმცა უმადურობაც რომ ჩვენი თვისებაა, ამას ერთი მაგალითიც ადასტურებს: ამ ცოტა ხნის წინ ხანგრძლივი უფუნქციობის შემდეგ ჩვენი ოპერისა და ბალეტის თეატრი „აბესალომით“ გაიხსნა. როგორც შევითქვე, ჩვენმა ავტორებმა ამდენი ხნის ნანატრი სპექტაკლის ნახვა მხოლოდ გენერალურ რეპეტიციაზე მოახერხეს, რადგან პრემიერაზე მათთვის ბილეთი მიუწვდომელი აღმოჩნდა. ვფიქრობ, ესეც ქართული პარადოქსია.

ასე დავამთავრებდი:

ხოთხურ ღვთაებათა ჯგუფი სამწევრიანია: დედამინა, ადგილის დედა და კერიის ღვთაება, იგივე ფუძის ანგელოზი. მათი საერთო ნიშნებია ღვთაებრივი არსი, მდებარეობა, ნაყოფიერების ფუნქცია და ადამიანის მფარველობა. მათში მთავარი და წარმმართველია მინის ღვთაება (დედა მინა – ღვთისმშობელი), რომელსაც ექვემდებარება ორი დანარჩენი. ფუძის ანგელოზი ყველაზე უფრო ახლოსაა ადამიანთან და უფრო მაღალი რანგის ღვთაებებთან შუამდგომლობს მათ.

„ქართული მუსიკის ენციკლოპედიის“ ავტორ-შემდგენლების ეპითეტად სულ ფუძის ანგელოზი მახსენდება...

ნათელა არველაძე
ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი

ქართული მუსიკალური კულტურის საგულისხმო შენაძენი

„ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონის“ გამოცემა მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენაა. ამგვარი ფუნდამენტური გამოცემა და ასეთივე შინაარსი, უთუოდ, საგულისხმოდ შეფასდება. უნინარესად მაღლიერებას გამოვხატავ მისი შემდგენელ-რედაქტორების, რედაქტორების, გამომცემლობის, დამფინანსებელთა, ყველა იმ ადამიანის მიმართ, ვინც ხელი შეაშველა ამ ტემპარიტად მამულიშვილური საქმიანობის მოთავეებს, მუსიკისმცოდნეებს – რუსუდან ქუთათელაძესა და მზია ჯაფარიძეს. მათი ათი წლის თავდადებული გარჯის შედეგად მივიღეთ მეტად სოლიდური ნაშრომი. ამჯერად მეცნიერული ასპექტის თაობაზე გამოვთქვამ ორიოდ მოსაზრებას.

პირველი. უნინარესად უნდა აღინიშნოს რა პირობებში უხდებოდათ მასალის მოძიება და მოღვაწეობა ამ ორ მშვენიერ ქალბატონს. ძალზე მძიმე პოლიტიკური ცხოვრება, ეკონომიკური სიდუხჭირე, უმეტესად მოუნესრიგებელი ქართველ მოღვაწეთა პირადი არჩევები, პრესაში გაპარული უზუსტობანი და სხვ. მიუხედავად ასეთი პირობებისა, მათ მოიპოვეს, მოიძიეს,

მიაკვლიეს უნიკალურ მასალას, მოაქციეს ერთიან სისტემაში და თვალნათლივ წარმოაჩინეს მრავალსაკუნოვანი ეროვნული მუსიკალური კულტურის მონაპოვარი. ამით ერთხელ კიდევ ნათელჰყვეს მსოფლიო თანაცხოვრების, „საერთო ოჯახში“ როგორი მდიდარი კულტურის (ამჯერად მუსიკალური კულტურის) შემწეობითაც იმკვიდრებს საქართველო კუთვნილ ადგილს.

მეორე. პოსტმოდერნული ეპოქის დასასრულს ამ სოლიდური ნაშრომის შემწეობითაც თანამედროვე მუსიკისმცოდნეობამ ღირსეულად წარმოაჩინა მრავალსაკუნოვანი ქართული მუსიკალური კულტურის მნიშვნელობა, როლი და ადგილი ეროვნული კულტურის განვითარების პროცესისათვის. თანაც ეს ხდება ღირებულებათა სისტემის მკაცრი რევიზიის პირობებში. ეს ლექსიკონი კიდევ იმითმამა განსაკუთრებული შეფასების ღირსი, რომ კლასიკურ ღირებულებათა სისტემის მავანთავან დევალვაციის დროს, სწორედ კლასიკური ფორმით მოხდა ეროვნული მუსიკალური კულტურის ტრადიციული და მოდერნული ხელოვნე-

ბის ზედმინევიით ზუსტი ფაქტების, ყოველი უანრის, მოვლენის, ტერმინის და სხვ. აღნუსხვა-განმარტება. არც ერთი მოღვაწე, ფაქტი, მოვლენა, რომელიც ფასეულია ეროვნული და გლობალური თვალსაზრისით, არ არის ყურადღების მიღმა დარჩენილი. ამიტომაც ამ ნაშრომს გვერდს ვერ აუვლის მუსიკალური, საერთოდ კულტურის ისტორიის ვერც ერთი მკვლევარი. ნაშრომის ღირებულება სცილდება მიკრო პრობლემათა ტრის და მარად „ცოცხალ“ წიგნად გვევლინება, მეცნიერულ მიმოქცევაში იმკვიდრებს საგულისხმო ადგილს.

მესამე. იმ პირობებში, როდესაც პოსტმოდერნული სიტუაციის დამახასიათებელი აღმოჩნდა ინფორმაციის ბუმი, როდესაც ინფორმაცია ჩაენაცვლა ცოდნას, ამგვარი ნაშრომი კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რაოდენ ფასეულია ინფორმაციის საფუძველზე აღმოცენებული ცოდნა, განსწავლულობა, მეცნიერული ანალიზი. ეს ლექსიკონი ზუსტი ინფორმაციის შემწეობით ადასტურებს ცოდნის, ინფორმაციის, პროფესიონალიზმის კულტივირების მნიშვნელობას დასაბუთებუ-

ლი მსჯელობისა და დასკვნისათვის.

მეოთხე. ენციკლოპედიური ლექსიკონის შემდგენლები ეყრდნობიან რა წინამორბედთა ღვაწლსა და მიგნებებს, ერთიანი სისტემით წარმოაჩენენ ეროვნულ მუსიკალურ კულტურას ფართო სპექტრით. აღსანიშნავია კლასიკური, ძარღვიანი, მდიდარი ქართული ენა, რომელსაც ფლობენ ქალბატონები. ეს დიდად მნიშვნელოვანია იმ დროისათვის, როდესაც ბარბარიზმებითაა აღსავსე არაერთი თანამედროვის სასაუბრო ლექსიკა, როდესაც საჯარო გამოსვლების დროს, ტელეეკრანიდან, გვესმის გაღარბებული, დამახინჯებული ქართული ენა.

ამიტომაც მიმაჩნია, რომ ასეთი სამუშაოს შესრულება, თანაც ასეთ მაღალ დონეზე, შესაძლებელია პროფესიული და ეროვნული თვითშეგნების შემწეობით, პატრიოტიზმისა და, საერთოდ, კულტურის ტრფილის შემწეობით.

კიდევ ერთხელ ვულოცავ ეროვნული კულტურის მოღვაწეებს, ყოველ პიროვნებას, ვისთვისაც ძვირფასია ეროვნული კულტურის ყოველი შენახენი.

საგანძური

ვაჟა კიკვა

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატი

საქმეში ნაკლებად ჩახედულ ადამიანს შეიძლება მოეჩვენოს, რომ ვაჭარბებ. ზერულე გადაფურცვლას კი საკმარისია ამ ფუნდამენტური ნაშრომისა, არ შეიძლება გაოცება და მადლიერება არ მიაგებო მათ ავტორ-შემდგენლებს – რუსუდან ქუთათელაძეს და მზია

ჯაფარიძეს, გაოცება იმ ტიტანური ძალმოსილებისთვის, რაც წლების მანძილზე რუდუნებით, ქედუხრულად უტარებიათ. დიახ, აქაც არ ვაჭარბებ – მოიძიო უზღვავე, ხშირ შემთხვევაში უნიკალური მასალა, ამ ხორკლიან გზაზე არ შეუშინდე დაბრკოლებათა გადალახვის

სირთულეთა კასკადს – გმირობის ტოლფარდია; მადლიერება კი იმ პროფესიონალიზმისთვის, მეცნიერული კრიტერიუმების ერთგულებისთვის, რაც ესოდენ ნათლად გამოსჭვივის არა მხოლოდ ცალკეულ მონაკვეთებში, თითოეულ ფრაზაშიც კი.

ენციკლოპედიური ლექსიკონის არეალი ვრცელია. აქ საუკუნეთა მანძილზე ქართული მუსიკალური კულტურის არა მარტო ცალკეულ გამოჩენილ ავტორიტეტთა მონაგარს ვეცნობით, სათანადო ადგილი აქვს განკუთვნილი ქართულ მუსიკასთან დაკავშირებულ არაქართველ მოღვაწეებსაც. ლექსიკონის მრავალფეროვნებაზე მეტყველებს ინფორმაციური ხასიათის სიუხვე ღვანღმოსილ პედაგოგებზე, ხალხური და აკადემიური გუნდების, ორკესტრთა, ანამბლთა, მგალობელთა, ბალეტმაისტერთა, ქორმაისტერთა, მხატვარ-სცენოგრაფთა, მწერალთა და სხვათა შესახებ.

ლექსიკონს ამდიდრებს და ღირსებას მატებს აფხაზური და ოსური მუსიკისადმი მიძღვნილი ცალკეული სტატიები; გარდა ამისა, მუსიკალურ მიმდინარეობათა, ტერმინოლოგიათა (ფართო მკითხველისთვის ნაკლებად ცნობილი) დეტალური განმარტება. ეს მეტად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ღრმად მწამს, რომ „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“ არა მხოლოდ სპეციალისტთათვის, მუსიკის მოყვარული ყველა ქართველისთვის სამაგიდო წიგნის ფუნქციას შეიძენს.

საგანგებო მინდა შევეხო ენციკლოპედიური ლექსიკონის ვიზუალურ მხარეს. ნატიფი გემოვნებით, მაღალი პოლიგრაფიული კულტურითა და დახვეწილობით

გამორჩეული გამოცემა, რაც დღევანდელ პირობებში არც ისე იოლად მისაღწევია, წარმატების თანამონაწილედ მესახება. ყველა ის ადამიანი, ვინც მრავალრიცხოვანი მკითხველის ესთეტიკური სიამოვნებისთვის იზრუნა, განსაკუთრებული მადლობის ღირსია.

ძნელია ორიოდ წინადადებაში მოაქციო ენციკლოპედიური ლექსიკონის ავტორთა მრავალწლიანი შრომის ფასდაუდებელი ნაღვანი. იგი სკრუპულოზურ ანალიზს მოითხოვს, რაც მუსიკისმკოდნეთა, ხელოვნებათმკოდნეთა სამომავლო ვალია.

ბუნებრივია, ასეთ ზღვა მასალაზე მუშაობის პროცესში რაღაც გამოგრჩება, ყველა დეტალზე ყურადღების კონცენტრირებას ვერ მოახდენ. ამის შესახებ თვით ავტორ-შემდგენელები კრიტიკულად მიუთითებენ: „რაკი ეს ქართულ მუსიკალურ კულტურაზე დაბეჭდილი პირველი ვრცელი საცნობარო გამოცემაა, ცხადია, ვერ იქნება დაზღვეული ნაკლოვანება-ხარვეზებისაგან, ცალკეული უზუსტობისგან... სიამოვნებით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ კეთილმოსურნე შენიშვნებს, თუ კი მომავალში ხელახალი გამოცემის შესაძლებლობა მოგვეცემა“. მინდა განვავრძო – „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონის“ ხელახალი გამოცემა გარდაუვალია; ჯერ ერთი იმ ფაქტორის გათვალისწინებით, რომ მცირე ტირაჟისა და მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესის გამო, სულ მალე იგი ბიბლიოგრაფიულ იმვიათობად გადაიქცევა და რაც ყველაზე მთავარია, ავტორ-შემდგენელებს თავიანთ „ყულაბაში“ უამრავი სიურპრიზი და სიახლე აქვთ შემონახული.

ავტორებისაგან

40

დიდხანს ვფიქრობდით, ღირდა თუ არა აღგვეწერა ის „ბატალიები“, რაც ამ წლების მანძილზე, „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონის“ მომზადებისას და, განსაკუთრებით, გამოცემის მზადებისას თავს გადაგვხდა. ყველაფერი ამის მოყოლა წარმოუდგენელია.

მაგრამ, ვინაიდან ესეც ჩვენი ისტორიის, ჩვენი დღევანდლობის, ჩვენი ეროვნული ბუნების ნაწილია, ვფიქრობთ, მკითხველისათვის და მომავალი თაობისათვის ინტერესს მოკლებული არ იქნება, მცირედი წარმოდგენა მაინც შეექმნათ იმაზე, თუ როგორ იქმნებოდა „ქარ-

თული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი”.

ჩვენი დამოკიდებულება საკითხისადმი ასეთი იყო: საცნობარო, ენციკლოპედიური გამოცემა მით უფრო ღირებულია, რაც უფრო მეტ ინფორმაციას იძლევა თითოეულ საკითხზე, პიროვნებაზე და რაც მაძიებელს, ასე თუ ისე, გაუადვილებს მუშაობას. ამიტომ საჭიროდ მივიჩინეთ ყოველი საკითხისათვის დაგვეერთო ბიბლიოგრაფიისა და დისკოგრაფიის ჩამონათვალი.

ძალზე რთული საძიებო მუშაობის ჩატარება მოგვიხდა, მით უფრო, რომ წიგნისთვის საბოლოო სახის მისაცემად სულ 9 თვე მოგვეცა. მოგეხსენებათ, პროექტით, ჯერ კიდევ დაუსრულებელი და მით უფრო დაუკავბადონებელი ტექსტის მოცულობას წინასწარ ვერასგზობ ვერ განვსაზღვრავდით. შეუძლებელი იყო გვეცოდნოდა, დაბეჭდილი სახით რამდენი გვერდი დასჭირდებოდა შეკრებილ მასალას. ამიტომ პროექტში, სავარაუდოთ, 504 გვერდი დაინერა. ამან, ცხადია, პრობლემები შექმნა დაკავბადონებისა და ბეჭდვის პროცესში. მოხდა ისე, რომ პროექტით გათვალისწინებულ გვერდების ოდენობას 107 გვერდით გადავაჭარბეთ კიდევ, 504-ის ნაცვლად, 608 გვერდი დაიბეჭდა, ხოლო მზა 100-ზე მეტი გვერდი საერთოდ ვეღარც შევიდა გამოცემაში. მართალი უთქვამთ ჩვენს წინაპრებს: „ლექსიკონზე მუშაობას, ქვის კოდვა სჯობსო“...

დღესაც გვიჭირს ყველა პერიპეტიის გახსენება. 2012 წლიდან დაწყებული, ყოველწლიურად გვინევდა პროექტის განახლება და ხელახლა შეტანა კულტურის სამინისტროში. ჯერ მარტო 2015 წლის იანვარ-თებერვალში პროექტი 6-ჯერ შევიტანეთ და ამ პროექტმა 6-ჯერ განიცადა დაზუსტება-ჩასწორება. საბოლოოდ, წიგნის დასასრულებლად და გამოსაცემად მოგვეცა 9 თვე. ასეთ მცირე დროში ამ უკიდევანო საქმის დატევა, გვესმოდა, ურთულესი რომ იყო. არჩევანი კი არ გვქონდა! ცხადია, წიგნის გამოცემა ან კიდევ უნდა გადავადებულებიყო, ან უნდა დავთანხმებულიყავით. მეორე ვარიანტი!

ენციკლოპედიამზე მუშაობა დაუსრულებელი პროცესია, ტექსტი ბოლო წუთებამდე განიცდიდა ცვლილებებს. ჭეშმარიტებას ბრძანებს არნ. ჩიქობავა: „სრულად შეიძლება ამოინუროს მკვდარი ენა (მაგ. ლათინური,

ძვ. ბერძნული)“. შესაბამისად, იცვლებოდა დაკავბადონებული ვარიანტიც და თანაც არაერთხელ. ამისათვის უდიდესი მადლობა ჩვენს დიზაინერს, ნიკა ადუამვილს, რომელიც მოთმინებით, თავდაუზოგავად, ლამეების თენებით, ცვლიდა უკვე გამზადებულ მასალას, ამუშავებდა ძველ, უხარისხო ფოტოებს... მართალია, საავტორო უფლებები შესაბამის უწყებაში ჯერ კიდევ 2012 წ. დავარეგისტრირეთ, ანუ მაშინ, როდესაც უკ-

რუსუდან ქუთათელაძე, მზია ჯაფარიძე

ვე მზად გვქონდა 400 გვერდამდე მასალა, მაგრამ მაინც უამრავი საკითხი დასაზუსტებელი იყო. რთულ, ხშირად გადაულახავ წინააღმდეგობებს ვაწყებოდით ცალკეული პიროვნებების მონაცემთა მოძიების დროს. არ დაგვიტოვებია მონოგრაფიები თუ საცნობარო გამოცემები, ლექსიკონები, პრესა, არქივები, მუზეუმები, ბიბლიოგრაფია, ინტერნეტსერვერე, კავშირები ტელეფონითა თუ ფეისბუკით, ცალკეულ პიროვნებათა მემკვიდრეებსა თუ საკუთრივ მოღვაწეებთან (მოგეხ-

ახალი გამოცემა

სენებათ, ამჟამად რამდენი ქართველი მოღვაწეობს უცხოეთში). ამას აუნერღად ბევრი დრო მიჰქონდა. ხოლო დრო კი არ იცდიდა, მიქროდა! ახლა რაც შეეხება ბიბლიოგრაფიას: სტატიები პერიოდულ პრესაში – კი ბატონო (თუმც არც აქაა დიდი სიუხვე), მაგრამ

ღირსეულად უვლის თავის მემკვიდრეობას, მით უფრო, ევროპის ქვეყნები, არც რუსეთი აკლებს ყურადღებას საკუთარ სახელოვან შვილებს. იგივეს, ვერ ვიტყვით ჩვენს ქვეყანაზე. სამწუხაროა!

კიდევ ერთი სირთულე სიტყვანის შედგენას უკავ-

თამარ წულუკიძე, ნესტან მისხი, მარინა ჩიხლაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, ლალი კაკულია, გულზათ სორაძე, მანანა ტაბიძე, ნია ზახტაძე.

არც-ერთგან არაა მინიშნებული დაბადების, მით უფრო გარდაცვალების თარიღი, მით უფრო, თვე და რიცხვი; ხშირად არაა მითითებული დაბადების ადგილი, სწავლისა და მუშაობის წლები, ცნობილ მოღვაწეთა პედაგოგები, ვინც მათ გზა გაუკაფა ხელოვნებაში და ა.შ. და ა.შ. ამგვარ აუცილებელ მონაცემთა ნაკლებობას ლამის ყოველ ნაბიჯზე ვაწყდებოდით. უეჭველია, ბევრად იოლი იქნებოდა შეგვექმნა მსოფლიო მუსიკის ენციკლოპედია, უცხო ქვეყნების ენციკლოპედიები ძალზე გაგვიადვილებდა სამუშაოს, ვინაიდან ყველა ქვეყანა

შირდებოდა. ეს განსაკუთრებით ეხება პიროვნებებს – ვინ უნდა შესულიყო „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიაში“. პიროვნებათა შემოქმედებითი მასშტაბით რომ გვეხელმძღვანელა, გეზი რომ აგველო მხოლოდ სახელმძღვანელებსა და ჯილდოების მქონე პიროვნებებზე (როგორც ზოგიერთმა კოლეგამ გვიჩინა), თავიდანვე არ მივიჩნიეთ მართებულად. ქართული მუსიკა დიდებული ტაძარია, სადაც თითოეულ აგურსაც კი, ზოგს დიდსა და ზოგს მცირეს, საკუთარი ადგილი უჭირავს და თუკი თითო-თითო კენჭს გამოაცლი, ტაძარი უეჭ-

ველად დაინგრევა. და, სიმართლე გითხრათ, მუშაობის პროცესში ბევრჯერ დავრწმუნდით ჩვენი კონცეფციის სისწორეში. გავვაოცა ქართველი მუსიკოსების, მათი მასშტაბის მიუხედავად, ნაღვანმა: სად არ უღვანიათ — საქართველოს ყველა კუთხეში — თბილისი, ქუთაისი, თელავი, ბათუმი, გორი, ჭიათურა, სოხუმი, ცხინვალი ... აგრეთვე, სსრკ-ს თითქმის თექვსმეტივე რესპუბლიკის დიდსა თუ პატარა ქალაქებში, ბევრს ევროპაში. თვალწინ დაგვეჩატა ქართული მუსიკალური კულტურის ძალზე დიდი გეოგრაფიული სივრცე, უძველესი დროით დაწყებული, ვიდრე დღევანდელობამდე. ენციკლოპედიამ მუშაობამ ისიც გვიჩვენა, თუ რა ტოლერანტული ვიყავით უცხოელთა მიმართ (სხვადასხვა ასპექტში), რა თავისუფალნი ვიყავით ნაირგვარი ფობიებისაგან და რა ღიანი ვიყავით სამყაროსადმი გასაბჭოებამდე. სხვა მრავალი, არა მხოლოდ მუსიკალური, არამედ პოლიტიკური ასპექტებიც გამოიკვეთა.

უნდა უსათუოდ ითქვას ისიც, რომ ცენტრალურმა არქივმა, თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუზეუმის, პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის, თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის მუზეუმის ხელმძღვანელებმა თუ თანამშრომლებმა დიდი დახმარება და მხარში დგომა გამოგვიცხადეს. თითოეულმა ამ უწყებამ არამცთუ ყველა პირობა შეგვიქმნა, არამედ ფინანსური შეღავათებიც კი გავგინია. ამისათვის დიდი მადლობა მათ! ამ მხრივ, რაგინდ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ერთადერთი წინააღმდეგობა, რაც გზად გადაგვეღობა, კონსერვატორია იყო. ხელმძღვანელობამ უარი გვითხრა არქივით სარგებლობაზე, იმ მიზეზით, რომ ჩვენი იქ მუშაობით, თურმე, ირღვეოდა „პერსონალურ მონაცემთა კონფიდენციალობის დაცვის კანონი“, რომ ჩვენში წლობით არსებული „კადრების აღრიცხვის ფურცლის“ გაცნობა მხოლოდ საკუთრივ პიროვნებათა წერილობითი თანხმობის შემდეგ შეიძლებოდა, ხოლო უკვე იქვეყნად მყოფი პიროვნებების დაბაღება-გარდაცვალების თარიღების დასადგენად, თურმე, უნდა მოგვეძიებინა მათი შემკვიდრების იურიდიულად დადასტურებული თანხმობა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენთვის ყოველი წუთი ძვირფასი იყო, მოგვინია დაკავშირება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექ-

ტორის ოფისთან, საიდანაც გადმოგვიგზავნეს კანონის იმ მუხლთა ნუსხა და განმარტებანი, რომლებიც არქივში შესვლის უფლებას გვაძლევდა. მაგრამ კონსერვატორიის ხელმძღვანელობამ არც ეს მიიჩნია საკმარისად და მოგვთხოვა კულტურის სამინისტროდან დამადასტურებელი ცნობა, იმის თაობაზე, რომ ნამდვილად ვმუშაობდით ენციკლოპედიამ (ამ ცნობის მოპოვებაც დაგვჭირა). ყველაფერი ამის გამო ჩვენი მუშაობა საკმაოდ ხანგრძლივად შეფერხდა. კონსერვატორიის არქივში სულ ორიოდე დღე შევძელით მუშაობა, რადგან საბუთების წარდგენისა და ოფიციალური თანხმობის მიღების შემდეგ, საზაფხულო არდადეგები დაიწყო და კონსერვატორია უცხო პირთათვის დაიკეტა. სულ მცირე ამბავია, მაგრამ მეტად დასანანი! ცალკეული პიროვნების მონაცემები ვერ მოვიპოვეთ, ცალკეული, თუნდაც ნაკლები სახით, მაინც ჩავრთეთ, რათა მომავალი კვლევისათვის შემონახულიყო.

ქართულ მუსიკალურ კულტურაზე ენციკლოპედიური გამოცემის აუცილებლობის იდეა მრავალმა ფაქტორმა განაპირობა.

1990-იანი წლებიდან ქვეყანაში ყველა სისტემის მოშლისა და გარემოს პოლიტიზაციის გამო მედია სივრცე მთლიანად პოლიტიკამ მოიკვა. ეს დღემდე გრძელდება. მოიშალა ტელევიზიაში საფონდო ჩანაწერების ტრადიცია და აუცილებლობა. ვერც იმას ვიტყვით, რომ ქართველ კომპოზიტორებსა და შემსრულებლებზე მონოგრაფიებით თუ სხვა ვრცელი ნაშრომებით ვართ განებივრებული (აქ, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ამ მიმართულებით დიდძალი სამუშაო გასწია ფოლკლორის ცენტრმა, რასაც მონაწილე მათი ბოლოდროინდელი საცნობარო გამოცემები). არადა, პირველ ყოვლისა, მედია (ბეჭდურიც და ციფრულიც) უნდა ინახავდეს ინფორმაციას ქართველ ხელოვნების მოღვაწეებზე; ინფორმაციის შენახვისა და მოპოვებისათვის უმნიშვნელოვანესია, აგრეთვე, არქივები, მუზეუმები. სწორედ 1990-იანი წლებიდან მოიშალა და სავალალო მდგომარეობაში ჩავარდა საარქივო-სამუზეუმო ქსელი, პრესა-ტელევიზიას აღარაფერი აინტერესებდა და არც დღეს დიდად არ აინტერესებს სახელოვნებო დარგები. სამწუხაროდ, ეთერში ხელოვნებს

თუ ინვევენ, რატომღაც უმეტესწილად პოლიტიკურ თემებზე საუბრისათვის. ამიტომაც, რომ ინფორმაცია სახელოვნებო დარგებზე ფრიად მწირია.

მეორე მიზეზი ჩვენი 10 წლიანი თავდადებული მუშაობისა იყო ის, რომ ამა თუ იმ საკითხის მეცნიერული კვლევა, სწორედაც რომ ინფორმაციის სიმწირის გამო, ხშირად რთულდება. ეს იმიტომ, რომ გვახასიათებს (უწინაა, თურმე, გვჩვეოდა) წარსულისადმი უდიერი მოპყრობა. იმ მასალასაც, რომელიც წყაროებში მოიპოვება, ხშირად აკლია სიზუსტე. მაგალითად, ენციკლოპედიების რუსულ გამოცემებში (და არა მხოლოდ რუსულში) ბევრჯერ შეგვხვდა ფაქტები, რომ, მაგალითად, ესა და ეს ადამიანი მუშაობდა 1949 წლამდე, ხოლო გარდაცვალების თარიღად 1947 წელი წერია (შეუსაბამობა ნათელია). ამ ყველაფერს სჭირდებოდა ახალი კვლევა-ძიება. იგივე შეიძლება ითქვას ტერმინებისა და ცნებების, ამა თუ იმ განმარტებების შესახებ, რომელთა მიმართებაში დროთა განმავლობაში იცვლებოდა სამეცნიერო აზრი, დღეისთვისაც სხვადასხვა კონცეფცია არებობს. ჩვენ ვცდილობდით არ დაგვეკარგა არცერთი კონცეფცია, აზრთა სხვაობა შეგვენარჩუნებინა მომავალი მკვლევარებისათვის და ა.შ. და ა.შ.

კიდევ ერთი საბაბი ენციკლოპედიური ლექსიკონის შექმნაზე ჩვენი მუშაობისა, იყო ინტერნეტ სივრცე. მიუხედავად იმისა, რომ უკვე თითქმის 20 წელია, რაც კომპიუტერმა ფეხი მოიკიდა საქართველოში, ქართულ მუსიკაზე ერთი საფუძვლიანი პორტალიც კი არ არსებობს. google-ში თუ აკრიფავთ რომელიმე ქართველი კომპოზიტორის გვარ-სახელს ქართულად, თითქმის ვერაფერს მოიძიებთ. სანაცვლოდ რუსულად ბევრად მეტი ინფორმაციას მიაკვლევთ, მაგრამ, საქმე ისაა, რომ ამ ტექსტებში ამკარად გამოსტვივის რუსეთის იდეოლოგია და იმპერიალისტური ზრახვები. რუსულიდან ინგლისურად ნათარგმნსაც შეგიძლიათ გაეცნოთ, სადაც ვკითხულობთ: „შალვა მშველიძე – საბჭოთა კომპოზიტორი. დაიბადა რუსეთის იმპერიაში, ქალაქ თბილისში (ამჟამად საქართველო)“. მოდით, წარმოვიდგინოთ, რომ ამას კითხულობს უცხოელი. ცხადია, მისთვის ძნელი გასარკვევი იქნება შ. მშველიძის სადა-

ურობა და ბევრი სხვა რამ. სწორედ ესაა შორს გათვლილი პოლიტიკა.

ჩვენი ისტორიკოსები ხშირად აკრიტიკებენ რუსულსა თუ სომხურ ისტორიულ გამოცემებს, სწორედ მათი ტენდენციურობის გამო, მაგრამ ერთი, თუნდაც მწვავე კრიტიკული სტატიით, ისიც ქართულ პრესაში დაბეჭდილით, საქმეს არაფერი ეშველება. ქართველმა მეცნიერებმა უნდა წარმოადგინონ ნაშრომები, საფუძვლიანი, სადაც ფაქტებით იქნება წარმოჩენილი ჩვენი უმდიდრესი ისტორია და ანმყო. რაც მთავარია, ეს ნაშრომები აუცილებლად უნდა ითარგმნოს ინგლისურსა და რუსულ ენაზე. ტელევიზიითა და პრესით ატეხილ აურზაურს არც არასოდეს უშველია ამ საქმისათვის და ვერც მომავალში გვიშველის. XXI საუკუნე ინფორმაციის საუკუნეა. ახლა ინფორმაციით იგებენ და აგებენ ომებს, ხოლო ჩვენ ამ მხრივ ძალიან ჩამოვრჩით.

ხშირად უყვართ საუბარი იმაზე, რომ „ხელოვნება ცალკეა და პოლიტიკა ცალკე. ხელოვნება და ხელოვანი პოლიტიკაში არ უნდა ერეოდეს. ჩვენმა პოლიტიკურმა ურთიერთობებმა ხელი არ უნდა შეუშალოს კულტურულ ურთიერთობებს“. ეს, რბილად რომ ვთქვათ, მცდარ დამოკიდებულებად მიგვაჩნია. რუსეთის იმპერიამ და შემდგომ საბჭოთა რუსეთმა დაგვიპყრო ბრძოლით, მაგრამ – დაგვიმორჩილა სწორედაც რომ კულტურული პოლიტიკით, დაგვიმორჩილა ხელოვნებით! რუსულ-საბჭოურ ხელისუფლებას კარგად ესმოდა, რომ პოლიტიკას მხოლოდ პოლიტიკოსები არ ქმნიან, რომ მათი პოლიტიკის მძლავრი იარაღი, სწორედაც რომ კულტურა იყო და ახლაც არის. ვფიქრობთ, დღესაც სწორედ ესაა იარაღი ბევრის „მორჩილებაში“ ყოფნისა... სამწუხაროდ, ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილი ამას დღემდე ვერ მიხვდა.

დაბოლოს. დასრულდა ჩვენი ათწლიანი სამუშაო. უკანაა ზემოაღნიშნული პერიპეტეები, უამრავი სიძნელე.

ვითყვით ხაზგასმით, მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა, მუშაობაში განვლილი ეს წლები ჩვენთვის ბედნიერების მომტანი იყო. ათასგვარი ლექსიკონის, ძველი პროგრამების, გაცრეცილი აფიშების, არქივში შემონახული მტვრიანი ანკეტებისა და სხვა მასალების

ჩხრეკამ, უსახელოდ, ზოგჯერ უსაფლავოდ დაკარგული მაღალნიჭიერი ხელოვანების, საბჭოური რეჟიმის მსხვერპლთა ამაღლელებელმა ბიოგრაფიებმა, ცხად-ლივ დაგვანახა ჩვენი ხალხის უსაზღვრო ნიჭიერება, მუსიკის თავდადებული, ხშირად სიცოცხლის ფასად

ბისას. ენით უთქმელი მადლობა მას ამ სიკეთისათვის. „ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“ პირველი გამოცემა და ცხადია, არაა დაზღვეული ცალკეული ცდომილება-ხარვეზისგან. ჩვენ გავაგრძელებთ მუშაობას მეორე გამოცემაზე, რომელსაც, სა-

გამოვლენილი სიყვარული, ნიჭიერ მუსიკოსთა მთელი დინასტიები, კიდევ მრავალი ღირსება ჩვენი ერის შვილებისა, უტყუარ დასტურად დაგვიყენა თვალწინ. ეს ბედნიერება იყო! სიძნელეთა გადალახვაში გულს გვიმაგრებდა თავს აღებული უდიდესი პასუხისმგებლობა, პროფესიის ერთგულება და, რაც მთავარია, მისი უდიდებულესობის, ქართული მუსიკის წინაშე ვალდებულება. და კიდევ, იშვიათი პიროვნების, ქ-ნი ეთერ მაგალობლიშვილის სიტყვები: „ნუ ღელავთ, ყველაფერი კარგად იქნება! მე ყოველ დღე თქვენთვის ვლოცულობ“. ეს ლოცვაც გვანიჭებდა, ალბათ, ძალას მუშაო-

ბედნიეროდ, გამოუჩნდა კერძო ინვესტორი. ამიტომ მივიღებთ ყველა კეთილმოსურნე წინადადებას, დამატებით ცნობებს, რომელთაც მეორე გამოცემაში შექმნის დაგვარად გავითვალისწინებთ. ენციკლოპედიანებისმიერი ქვეყნის კულტურის დონის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. არც პირველი გამოცემისას დაგვიშურებია ძალ-ღონე და ახლაც ვეცდებით პირნათლად გავართვათ თავი დასახულ ამოცანას. ამისათვის, გთხოვთ, წინადადებები გადმოგვიგზავნოთ წერილობითი სახით მისამართზე:

mzia_japaridze@yahoo.com

ბაროკოს ჯადოსნური სამყარო თბილისში

„თბილისის ბაროკო ფესტივალი 2015“

თაა მუხარია

13 ნოემბრიდან 6 დეკემბრის ჩათვლით, თბილისში საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით და თბილისის სახელმწიფო კამერული ორკესტრის, „საქართველოს სინფონიეტას“ ორგანიზებით საქართველოში პირველად ჩატარდა „თბილისის ბაროკო ფესტივალი“. რუსთაველის თეატ-

რის სცენაზე ზღაპრული ევროპული ბაროკოს სამყარო გაცოცხლეს „საქართველოს სინფონიეტამ“ და ფესტივალზე მონაწილე მსოფლიოში ცნობილმა ვარსკვლავებმა: იორდი სავალიმ, ქრისტინა ბუშიმ, სერჯიო აზოლინიმ და ა.შ. „თბილისის ბაროკო ფესტივალში“ ასევე მონაწილეობდა აფხაზეთის სახელმწიფო კაპელა, თბილისის კონსერვატორიის მაგისტრატურის კამერული გუნდი, ევროპაში მოღვაწე ქართველი შემსრულებლები: ანი ცარციძე, გია ქობულაშვილი, თინათინ მამულაშვილი და 11 ძველი მუსიკის სპეციალისტი მსოფლიოს 8 ქვეყნიდან.

ფესტივალის ფარგლებში ჩატარებული 8 კონცერტის და მასტერკლასის გარდა, ასევე პირველად საქართველოში გაიმართა „ბაროკოს მუსიკის საერთაშორისო სიმპოზიუმი“, ივი ბახის, სკარლათისა და ჰენდელის საიუბილეო ნელს მიეძღვნა. „Sinfonietta Stage“-ზე შედგა სამი საჯარო ლექცია, რომელიც წაიკითხეს: ვარშავის ფ. შოპენის მუსიკის უნივერსიტეტის პროფესორმა ალინა რატკოვსკამ (პოლონეთი), ლაიფციგის ფ. მენდელსონის მუსიკის უნივერსიტეტის და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მონაწილმა პროფესორმა ქეთევან შენგელიამ (გერმანია/საქართველო) და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტმა თეა მუქერიაძემ. ლექციები ერთნაირად საინტერესო აღმოჩნდა, როგორც პროფესიონალებისთვის, აგრეთვე მუსიკის მოყვარულებისთვის.

„თბილისის ბაროკო ფესტივალი“ 13 ნოემბერს დიდი ზემოთ გახსნა იორდი სავალიმ, რომელიც უკვე ორმოცდაათ ნელზე მეტია, ითვლება ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ფიგურად თანამედროვე მუსიკალურ სამ-

ყაროში. მისმა კვლევებმა, მუსიკათა სინთეზის კულტურულმა პროექტებმა, პედაგოგიურმა და სადირიჟორო მოღვაწეობამ მუსიკის ისტორიის გარკვეული გადაფასება მოახდინა.

გადაფასება მოახდინა „საქართველოს სინფონიეტამაც“ და ეს მათი შესრულებისას აშკარად იგრძნობოდა. იორდი სავალის ხელმძღვანელობით ორკესტრმა განსხვავებული არტიკულაციით, შტრიხებით და ბაროკოს მუსიკისთვის დამახასიათებელი განსხვავებული ტექნიკით შესრულებული ორნამენტებით შემოგვთავაზა ლულის, ბიბერის, პერსელის, ჰენდელის, ბახის და ბოკერინის ნაწარმოებები. ეს იყო ორკესტრის შესრულების მანერის სრული ტრანსფორმაცია, ავთენტურ შესრულებასთან მაქსიმალურად მიახლოებული სტილი. შესრულების ტექნიკასთან ერთად მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ ორკესტრის ემოციური მუხტი, რომელიც ასევე მთელ დარბაზში იგრძნობოდა. ეს იყო ხალასი, ამალეებული, მძაფრი, რომელიც იყო ერთდროულად ზომიერიც და ძალიან მღელვარეც. სწორედ ასეთი ემოციური ბალანსით შემოგვთავაზა იორდი სავალის დირიჟორობით „საქართველოს სინფონიეტამ“ ერთმანეთისგან ტექნიკურად და ემოციურად განსხვავებული ნაწარმოებები ფრანგული, ინგლისური, გერმანული და იტალიური ბაროკოდან.

იორდი სავალის სტუმრობა ფესტივალისთვის იყო დიდი პრესტიჟი, მუსიკოსებისთვის მასტერკლასი, ხოლო ჩემთვის არაჩვეულებრივი საშუალება მისგან ამელო ასე ნანატრი ინტერვიუ. ვთავაზობთ ამონარიდს ამ ინტერვიუდან:

თ. მ. — ყველა ქვეყნის მუსიკა განსხვავდება ერთმანეთისგან შესრულების მანერით და სტილით. ამიტომაც არის ტერმინები - იტალიური, ფრანგული, გერმანული ბაროკო. თბილისის კონცერტში თქვენ ფაქტობრივად ყველა ქვეყნის ბაროკოს მუსიკა წარმოადგინეთ. როგორ ფიქრობთ, „საქართველოს სინფონიეტამ“ რამდენად კარგად და სწორად წარმოაჩინა თითოეული ამ ქვეყნის ბაროკოს მუსიკისთვის დამახასიათებელ სტილი?

ი. ს. — პირველ რიგში უნდა აღვნიშნო, რომ „საქართველოს სინფონიეტა“ ძალიან კარგი მუსიკოსებისგან შედგება. მათ აქვთ კარგი ტექნიკური საშუა-

იორდი სავალი

სრულეზლო ბაზა და ძალიან კარგად იმუშავეს, რომ კომპოზიტორების სტილისთვის მიეცნოთ. ამ კონცერტის პროგრამაშია ლულის, ბიბერის, პერსელის, ჰენდელის, ბახის, ლულის და ბოკერინის მუსიკა, რომელიც ერთმანეთისგან ძალიან განსხვავდება და ჩვენ ერთად ვიმუშავებთ მათ კონტრასტულად განსხვავებულ სტილებზე. ძალიან მომწონს თითოეული მუსიკოსის ჩართულობა, აღსანიშნავია თუ როგორ ქმნიან მუსიკას ანსამბლში. ძალიან მომწონს მათი მუშაობის ამგვარი მიდგომა, რაც მნიშვნელოვანია ბაროკოს მუსიკის შესრულებისთვის. ერთადერთი შემიძლია ვურჩიო — დაუკრან კიდევ უფრო მეტი, გაათართოვონ რეპერტუარი. ისინი ძალიან მალე სწავლობენ, რადგან კარგი ტექნიკური ბაზა აქვთ და უბრალოდ, უფრო მეტი გამოცდილება უნდა მიიღონ, ეს კი უკვე მხოლოდ დროის ფაქტორია. მეც ბევრი რამ ვისწავლე ამ არაჩვეულებრივი მუსიკოსებისგან, ეს ჩემთვისაც კარგი გამოცდილება იყო.

თ. მ. — როგორ ფიქრობთ, შედგა თუ არა დიალოგი ევროპულსა და ქართულ კულტურებს შორის?

ი. ს. — „ვფიქრობ, რომ შედგა. მე აღმოვაჩინე ქართული კულტურა და მოხიბლული ვარ, აღმავრთოვა-

ალინა რასკოვსკა

ნა მეგუემში მოსმენილმა სიმღერამ. ვფიქრობ, როგორ წარმოვადგინო ის ევროპაში, ქართული კულტურა განსაკუთრებულია და მას უნდა იცნობდნენ“.

ჩემთვის ძალიან ამაღლებელი იყო ამ დიდ ოსტატთან საუბარი. იორდი სავალისთან რამდენიმე დღიანმა მუშაობამ კი ორკესტრს დიდი გამოცდილება და თავდაჯერებულობა შესძინა, რაც ფესტივალის ბოლომდე იგრძნობოდა.

მეორე კონცერტზე კი ფრანგული ბაროკო შეასრულეს ორკესტრმა და ფესტივალის სტუმრებმა: დანიელ თიელემ (ბაროკო-ჩელო, გერმანია), ეტიენ გალეტიემ (თიორბა, საფრანგეთი), ადრიან სუჩუმ (კლავესინი, ავსტრია/რუმინეთი). საინტერესოდ იყო აგებული კონცერტის კონცეფცია: თითოეული ნაწარმოები ფაქტობრივად წარმოადგენდა ისტორიული ინსტრუმენტების (ბაროკო — ჩელო, თიორბა, კლავესინი) პრეზენტაციას, ხოლო მუსიკოსებმა კარგად წარმოჩინეს ბაროკოს პერიოდის ფრანგული მუსიკისთვის დამახასიათებელი სიმსუბუქე და ექსტრავაგანტულობა, ლირიკული მელოდიები და საცეკვაო რიტმები.

სრულიად განსხვავებული ხედვით შემოგვთავაზა ბაროკოს მუსიკა კორნელია ფონ კერსენბროკმა (დირიჟორი, გერმანია) თბილისსა და ქუთაისში. ეს არ იყო ავთენტური შესრულება, ამ კონცერტზე კ.ფ.ე. ბახის, ი.დ. ზელენკას, ა. ვივალდის და გ.ფ. ჰენდელის მუსიკა წარმოდგენილი იყო ორკესტრის და გუნდის სახეს და

მასშტაბური ჟღერადობით, თანამედროვე შესრულების ტექნიკით, დიდი ემოციური დატვირთვით და ქალბატონი დირიჟორის საკმაოდ მსუბუქი და დახვეწილი მანუალური ტექნიკით. ბახის საკლავესინო კონცერტს ოსტატური ტექნიკით ასრულებდა ავსტრიელი სტუმარი ადრიან სუჩუ. ამ საღამოს კულმინაცია კი იყო ვივალდის გლორია, რომელიც შესრულდა ძალიან მასშტაბურად, გუნდის დიდი შემადგენლობით, რამაც მთელი დარბაზი ააღელვა, ეს ემოცია მხურვალე აპლოდისმენტებით გამოხატეს მსმენელებმა.

ფესტივალის მეოთხე კონცერტი პოლონურ ბაროკოს დაეთმო, რომელშიც მონაწილეობდნენ როგორც ფესტივალის პოლონელი სტუმრები, ასევე ქართველი მუსიკოსები. კონცერტის დირიჟორი იყო პაველ კოტლა, აღსანიშნავია, რომ მას რეკომენდაციას უწევენ სერ ნევილ მარინერი, სერ საიმონ რეთლი და იური ტემირკანოვი. ყოველი მათგანი ხაზს უსვამს არა მხოლოდ ნიჭს ამ არტისტისას, არამედ ღრმა მუსიკალურ ცოდნას, შესანიშნავ ტექნიკასა და ლტოლვას სრულყოფილებისკენ. ეს იგრძნობოდა თბილისში ჩატარებულ კონცერტზეც, რომელსაც ძალიან ოსტატურად და ემოციურად გაუძღვა. ასევე ძალიან ოსტატურად შეასრულეს ტექნიკურად ურთულესი ნაწარმოებები ქართველმა მომღერლებმა: ანა ცარციძემ და თინათინ მამულაშვილმა.

ცალკე უნა აღვნიშნო ფესტივალის სტუმარი ალინა რატკოვსკა (კლავესინი, პოლონეთი), იგი ვარშავის ფრიდერიკ შოპენის მუსიკის უნივერსიტეტის პროფესორი და ვდანსკის გოლდბერგ ფესტივალის (“Goldberg Festival in Gdansk”) დამფუძნებელი და დირექტორია, სადაც 2014 წელს „საქართველოს სინფონიეტა“ იყო მიწვეული და დიდი წარმატებით წარსდგა პოლონელი მსმენელის წინაშე.

დავინტერესდი, თუ რას ფიქრობდა ქალბატონი ალინა „საქართველოს სინფონიეტაზე“ და როგორ შეფასებას მისცემდა „თბილისის ბაროკო ფესტივალს“:

ა. რ. — „საუკეთესო შთაბეჭდილებებით ვარ სავსე და ბედნიერი, რომ მომეცა საშუალება ამ ორკესტრთან ერთად დამეკრა. ამ საოცარ ორკესტრს პირველად ერთი წლის წინ შევხვდი ვდანსკში, ბაროკოს ფესტივალზე. მათში ყველაზე მეტად მომწონს ენერგიულობა, თითოეული ნევრის ჩართულობა, დიდი ემოციურობა

და რაც ყველაზე მთავარია, ყოველი მათგანი იხარჯება ბოლომდე. ისინი ძალიან აქტიურები არიან, ყველა დეტალს აქცევენ ყურადღებას, სვამენ შეკითხვებს, ყურადღებით უსმენენ ფესტივალზე მონვეულ სოლისტების და დირიჟორების რჩევებს და ადეკვატურად პასუხობენ მათ. მთლიანად ფესტივალზე კარგად ორგანიზებულია, აქაც მთელი ორკესტრია ჩართული და თქვენ ხედავთ შესაბამის შედეგს“.

პოლონური ბაროკოს კონცერტზე შესრულდა ალინა რატკოვსკას მიერ აღმოჩენილი ორი პოლონელი კომპოზიტორის — დუ გრეინის და დანიელ პუკლიტცის ნაწარმოებები. განსაკუთრებული მონონება დაიმსახურა პუკლიტცის ნაწარმოებმა “Freue Dich Dantzig”, მსმენელი აღაფრთოვანა ნაწარმოების საცეკვაო, მხარულმა ინტონაციებმა და ორკესტრის ვირტუოზულმა შესრულებამ.

ფესტივალის 30 ნოემბერს, გერმანული ბაროკოს პროგრამით გაგრძელდა, რომელიც „საქართველოს სინფონიეტამ“ გერმანული სტუმრის ქრისტინა ბუშის ხელმძღვანელობით წარმოგვიდგინა. ქრისტინა ბუშის, როგორც თანამედროვე, ასევე ბაროკო მევიოლინის სოლო კარიერა ერთნაირად წარმატებულია. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ფესტივალის ფარგლებში ქალბატონმა ქრისტინამ ახალგაზრდებისთვის მასტერკლასი ჩაატარა დარბაზში “Sinfonietta Stage”. სწორედ მასტერკლასის შემდეგ ვესაუბრე მას და მიხდა, რომ გავიზიაროთ:

ქ. ბ. — „ვეფიქრობ, რომ „საქართველოს სინფონიეტას“ თითოეული წევრი ძალიან ნიჭიერია და ვგრძნობ, რომ თანამედროვე ინსტრუმენტებზეც არაჩვეულებრივად უკრავენ. მათ ორგანულ (ნაწლავის) სიმებზე დაკვრის კარგი გამოცდილება აქვთ და მე მოხარული ვარ, რომ ამ ორკესტრთან ერთად სწორედ ბაროკოს ვასრულებ, რადგან „საქართველოს სინფონიეტა“ მართლაც არაჩვეულებრივი ორკესტრია. ძალიან რთულია, როცა ერთდროულად უკრავ და დირიჟორობ ორკესტრს, თუ ამ დროს ორკესტრი არ მოგყვება — საშინელებაა, მაგრამ „საქართველოს სინფონიეტასთან“ ერთად შესრულებისას მე ვგრძნობდი, თუ როგორ მისმენდა თითოეული მათგანი, როგორი ანსამბლი ჟღერდა შესრულებისას და სწორედ ამიტომაც ეს იყო ძალიან სასიამოვნო

ქრისტინა ბუში

პროცესი“.

თ. მ. — ახლა თქვენ გქონდათ მასტერკლასი მოსწავლეებთან და სტუდენტებთან, რას იტყობით მათზე.

ქ. ბ. — „ისინი ნიჭიერები არიან, ჩანს მოსწავლის და მასწავლებლის დიდი შრომა და ვუსურვებ, ბევრი კარგი მუსიკა შეესრულებინოთ“.

3 დეკემბერს, რუსთაველის თეატრში მუსიკალური ფოიერვერკი მოაწყვეს ქრისტინა ბუშმა, სერჯიო აზოლინიმ და „საქართველოს სინფონიეტამ“. გერმანული და იტალიელი ვარსკვლავები ერთობლივი შესრულების 15 წლიანი პაუზის შემდეგ, ქართულ სცენაზე შეხვდნენ ერთმანეთს, მათ შეასრულეს თავიანთი ქვეყნების — გერმანული და იტალიური ბაროკო. ეს სადამო იყო ვირტუოზული ტექნიკის და უმაღლესი პროფესიონალიზმის დემონსტრაცია, რომელსაც დიდი ემოციური მუხტი ახლდა, როგორც მუსიკოსების, აგრეთვე მსმენელების მხრიდან, დარბაზში სუფევდა ბედნიერების განცდა.

სერჯიო აზოლინიმ 6 დეკემბერს კიდევ ერთი კონცერტით გაახარა ქართველი მსმენელი. იგი მეორეჯერ სტუმრობდა საქართველოს და მისი შესრულებით უკვე მოხიბლული მსმენელი დიდი ოვაციით შეხვდა მას „თბილისის ბაროკო ფესტივალზე“. „საქართველოს სინფონიეტას“ და სერჯიო აზოლინის მიერ შექმნილმა „ვივალდის სამყარომ“ მიიზიდა მსმენელი იტალიური ბაროკოსთვის დამახასიათებელი ვირტუოზული და ექ-

სერჯიო აზოლინი

სპრესიული მუსიკით. პირდაპირ მე იმდენად აღფრთოვანებული და მონუსხული ვიყავი, დავინტერესდი თავად თუ ჰქონდა ასეთივე ამალღებული განცდა, გადავწყვიტე გავსაუბრებოდი:

თ. მ. — „საქართველოს სინფონიეტასთან“ ერთად თქვენ უკვე დაუკარით გერმანული ბაროკო, ახლა კი იტალიურ ბაროკოს ასრულებთ, როგორ შეაფასებდით მათ, რამდენად კარგად ასრულებენ ამ ორ სტილისტურად განსხვავებულ ნაწარმოებს?

ს.ა. — „ეს ორკესტრი წარმოუდგენლად მგრძნობიარეა. არა მხოლოდ კომპეტენტური, არამედ მაღალი დონის ორკესტრია. მათ ესმით ენა, იციან, რომ ბაროკოს მუსიკა ეს არის სიმღერა, ცეკვა და მეტყველება. მართალია, სხვადასხვა აქცენტია საჭირო ფრანგულ, გერმანულ, თუ იტალიურ ენაზე ლაპარაკისას, მაგრამ მათ მეტყველებაში მე ვგრძნობ, რომ ეს ყველა სტილი გათავისებულ აქვთ, მათთვის ეს მშობლიურია. უკვე მოვისმინე „საქართველოს სინფონიეტას“ შესრულებით გერმანული ბაროკო, ახლა კი ვუკრავთ იტალიურს, სადაც ყველაზე მნიშვნელოვანია სიმღერა და ეს მათ ნამდვილად შეუძლიათ. მე ვგრძნობ, რომ ორკესტრს დიდი პოტენციალი აქვს. ეს ორკესტრი ნამდვილად იმსახურებს შექებას. შესაქება მათი საოცარი უღერადობა, რიტმის კარგი შეგრძნება, დიდი სიამოვნების განცდა, რომელსაც ეს დაუღალავი შრომა ანიჭებთ. „საქართველოს სინფონიეტა“ მართლაც შესანიშნავი ორკესტრია, არა მხოლოდ პროფესიონალიზმით, არა-

მედ თავიანთი ადამიანურობით. მათ უკვე დაიმკვიდრეს ჩემს გულში ადგილი“.

სერჯიო აზოლინი კი ახლა უკვე ქართველი მსმენელის გულბშიც დამკვიდრდა. 6 დეკემბერს, ვივალდის მუსიკით მან „საქართველოს სინფონიეტასთან“ ერთად ნამდვილი დღესასწაული მოაწყო რუსთაველის თეატრში.

სწორედ ასე, ბაროკოს მუსიკისთვის დამახასიათებელი დიდებულებით და ამალღებული განწყობით დასრულდა „თბილისის ბაროკო ფესტივალი“. ეს იყო მართლაც ზეიმი თითოეული მსმენელისთვის და ამას ყველა კონცერტზე გადაჭედული დარბაზი მონაზობდა; ეს იყო არა მხოლოდ ბაროკოს მუსიკის ჯადოსნური დღეები, არამედ დიდი გაკვეთილი და გამოცდილება თითოეული მუსიკოსისთვის, რომელთაც ჰქონდათ არაჩვეულებრივი საშუალება ეთანამშრომლათ ისეთ ვარსკვლავებთან, როგორებიც არიან: იორდი სავალი, ქრისტიანა ბუმი, სერჯიო აზოლინი. მათ მიერ ჩატარებული თითოეული რეპეტიცია იყო მასტერკლასი და მე დარწმუნებული ვარ, რომ „საქართველოს სინფონიეტა“ ამ ფესტივალზე მიღებული გამოცდილების შედეგს მაღლედ დაამტკიცებს. თუმცა ეს შედეგი ჩანდა უკვე ფესტივალის მსვლელობისას, ორკესტრი კონცერტიდან კონცერტამდე იხვეწებოდა და უფრო მეტად უახლოვდებოდა ავთენტური შესრულების მანერას. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ავთენტური შესრულების შესახებ არც პრაქტიკული და არც თეორიული ცოდნა არსებობს, „საქართველოს სინფონიეტამ“ პირველივე ფესტივალზე შეძლო მიეღო დამსახურებული შექება და კომპლიმენტები დიდი ვარსკვლავებისაგან, ვინც უკვე ათეული წლებია მუშაობენ ამ თემაზე, როგორც მეცნიერები და როგორც შემსრულებლები. „საქართველოს სინფონიეტამ“ საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით მოაწყო დიდი დღესასწაული და სრულყოფილად წარმოადგინა ბაროკოს მუსიკა კონცერტებით, მასტერკლასით და სამეცნიერო სიმპოზიუმით. დარწმუნებული ვარ, ამ ფესტივალს დიდი მომავალი აქვს, შემდგომში უფრო მასშტაბურ და მრავალფეროვან პროგრამას შემოგვთავაზებს. კვლავ ველოდებით თბილისში ბაროკოს მუსიკით შექმნილ ამალღებულ განწყობას.

24 თებერვალს ერთი წელი გავიდა მაია მამარდაშვილის გარდაცვალებიდან. რაც დრო გადის, უფრო მძაფრად ვგძნობთ. თუ როგორი აუნაზღაურებელი და-ნაკლისია მისი არყოფნა ოჯახისთვის, მეგობრებისთვის, კოლეგებისთვის. ჩვენ ხომ ყველანი ერთმანეთს ვეცილებოდით მის ყურადღებას, მასთან ყოფნას და სიახლოვეს.

მაია დაიბადა 1954 წლის 23 აპრილს მუსიკოსების ოჯახში. დედა, ლილი იაშვილი, ცნობილი კომპო-

ზიტორი მუშაობდა შავლევ შილაკაძის და ვადიმ შუბლადის ორკესტრებში. სიცოცხლის ბოლომდე – კონსერვატორიაში, „ნიჭიერთა ათწლედში“. ხშირად გამოდიოდა მეგობრებთან ერთად როგორც კვარტეტის და ტრიოს წევრი. სიამოვნებით მეცადინეობდა ბავშვებთან.

მაიას მეუღლე – კობა ჯიჯიხია, ცნობილი ექიმი, მელომანი, უაღრესად განათლებული, წიგნიერი ადამიანი იყო. მისი დისშვილი – ჯაზის ცნობილი შემსრულებელი დინი ვირსალაძე ხაზს უსვამს, რომ მისი პროფესი-

მალე აყვავდება იასამანი

(მაია მამარდაშვილის ხსოვნას)

ხისანა ფოლიძე

ზიტორი იყო, რომლის სიმღერებზე არაერთი თაობა აღიზარდა. ბათუმში „პიაცას“ საათი ახლაც აუღერებს მის პოპულარულ „სიმღერას ბათუმზე“. მამა, გრიგოლ მამარდაშვილი, მრავალი პროფესიის მქონე პიროვნება გახლდათ. მომღერალი (ბარიტონი), მათემატიკოსი (ტექნიკური უნივერსიტეტის დოცენტი), სპორტის ოსტატი. ჩემს თაობას კარგად ახსოვს ამ ორი პიროვნების შესანიშნავი ტანდემი: ჩვენი დილა იწყებოდა გამამხნევებელი ვარჯიშით – რადიოდან მოისმოდა ქალბატონი ლილის აკომპანემენტის ფონზე ბატონი ვირიშას სპორტული შეძახილები.

ოჯახისთვის უდიდესი ტრავმა იყო მაიას ძმის, 36 წლის გურამის გარდაცვალება. ამ ტრავმებზე შეინირა მისი მშობლების სიცოცხლე.

რადგანაც მაია მუსიკალურ გარემოში იზრდებოდა, ბავშვობიდან ჰქონდა შეხება დედის სიმღერებთან. ვის არ ახსოვს მისი „კრიტი-კრიტი“. 6 წლიდან დაიწყო ვიოლინოზე დაკვრა. შესანიშნავი სკოლა გაიარა პროფესორ შოთა შანიძის ხელმძღვანელობით. იგი იყო ამიერკავკასიის მუსიკოს-შემსრულებელთა კონკურსის ლაურეატი. მისი შესრულება გამოირჩეოდა დახვეწილი გემოვნებით, ლამაზი, საესე ბგერით და მუსიკალური აზრის თავშეკავებული გადმოცემით. წლების მან-

მაია მამარდაშვილი

ული არჩევანი დიდწილად სწორედ ბიძამისის – კობას დამსახურებაა. სამწუხაროდ, კობა ადრე გარდაიცვალა და ოჯახის მთელი სიმძიმე მაიას დაანვა მხრებზე. მან ეს ტვირთი მთელი ცხოვრების მანძილზე ღირსეულად ზიდა. მიუხედავად მძიმე წლებისა, მას არასოდეს უღალატია თავისი პროფესიისთვის.

მაია კეთილშობილი, ინტელიგენტი, ერთგული ადამიანი იყო. სულით ძლიერი, მაგალითად გამოდგება მისი სტოიკური გამძლეობა ავადმყოფობის მიმართ. იუმორის გრძობა მუსიკალური სმენასავით ზუსტი ჰქონდა. გარდაცვალებამდე ორი დღით ადრე მესაუბრა. – „შენ რომ არ გაგეხარდება ისე ვარო“, – მითხრა.

მაიას იასამანი უყვარდა... მალე აყვავდება იასამანი... აყვავდება მაიას გარეშე...

თეონიზ (გივი) ამირეჯივი

შემოქმედებას დაეთმო, 2015 წელს კი ქართულ მუსიკას. აღსანიშნავია, რომ ამ კონცერტზე ქართულ კლასიკურ ნაწარმოებებს ქართველ შემსრულებლებთან ერთად უცხოელი მუსიკოსებიც ასრულებდნენ.

ფესტივალი ტრადიციულად თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში ტარდება და მას თენგიზ ამირეჯივის მიერ აღზრდილი მუსიკოსები სსნიან – ალექსანდრე კორსანტია, მანანა დოიჯაშვილი, თამარ ლიჩელი, მარინა ნადირაძე, ირმა გივანი. ფესტივალის ერთგული მონაწილეა თბილისის სახელმწიფო ორკესტრი „საქართველოს სინფონიეტა“.

ქართველი მუსიკოსების გარდა ფესტივალში მონაწილეობენ ცნობილი შემსრულებლები უცხოეთიდან

თენგიზ ამირეჯივის სახელის უკვდავსაყოფად

შესანიშნავმა ქართველმა პიანისტმა და მოღვაწემ თამარ (თათა) ლიჩელმა უდიდესი წვლილი დასდო თავისი პედაგოგის, დიდი მუსიკოსის თენგიზ ამირეჯივის ხსოვნას, რომლის გარდაცვალებისთანავე, 2013 წელს, თამარმა თენგის ამირეჯივის სახელობის საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალი დააარსა, მოგვიანებით კი კონკურსი და არის ამ მუსიკალური ფორუმების არა მხოლოდ დამფუძნებელი, არამედ სამხატვრო ხელმძღვანელიც. 2013 წელსვე, თამარ ლიჩელის ავტორობით გამოიცა წიგნი „თენგიზ ამირეჯივი“.

ფესტივალის იდეა არის არა მხოლოდ ბატონი თენგიზის სახელის უკვდავყოფა, არამედ მისი გატანა საქართველოს ფარგლებს გარეთ. ფესტივალს ყოველწლიურად განსაკუთრებული დატვირთვა აქვს – 2014 წელს ფესტივალის ერთ-ერთი დღე ნიჭიერი ახალგაზრდების

– კენ აისო (იაპონია), დენის შაპოვლოვი (რუსეთი), გლორია კამპანერი (იტალია), საფორტუპიანო დუეტი – სკოლტესტიანსენს (ჰოლანდია), გიორგი ხარაძე (საქართველო-საფრანგეთი), ვია იაშვილი (საქართველო-გერმანია) და ა.შ.

წლეულები ფესტივალი, რომელიც 2016 წლის 10-13 ივნისს ჩატარდება, გამორჩეულია, რადგან საფუძველი ჩაეყარა იტალიის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კონკურსთან – “Ibla Grand Prize” – თანამშრომლობას. კონკურსზე საქართველოს სახელით დანესდა პრემია, რაც გულისხმობს მათი ლაურეატების ჩამოყვანას თენგიზ ამირეჯივის სახელობის საერთაშორისო მუსიკალურ ფესტივალზე. ფესტივალის ერთ-ერთი დღე ყოველწლიურად სწორედ მათ დაეთმობა. გარდა იმისა, რომ ეს ფაქტი ხელს შეუწყობს ბატონი გივისა და ზოგადად

აზია ჯაჯანიძე, თამარ (თათა) ლიჩელი, ალექსანდრა კოსასუსია, ვარინა ნადირაძე, ირმა ვიგანი, ვანანა ლოჩიაშვილი.

დესტიკალის პოპულარიზაციას საზღვარგარეთ, ძალიან სასიხარულოა საქართველოს სახელის კიდევ ერთხელ წარმოჩენა ისეთი მასშტაბის ღონისძიებაზე, როგორცაა კონკურსი “Ibla Grand Prize”. კონკურსზე ყოველწლიურად თავს იყრის 200 მონაწილე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან. რაც მთავარია, ეს არის უმნიშვნელოვანესი მოვლენა ქართული კულტურის პოპულარიზაციისათვის, მისი მსოფლიო სივრცეში ინტეგრაციისათვის.

15-20 ივნისს ქალაქ ბორჯომში ჩატარდება თენგიზ ამირეჯიბის სახელობის ახალგაზრდა მუსიკოსთა მეორე ეროვნული კონკურსი. იგი დაარსდა 2015 წელს და ყოველწლიურად გაიმართება ქალაქ ბორჯომში. მონაწილეობის მიღება შეუძლია საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს, რომლის ასაკი არ აღემატება 25 წელს.

პირველი კონკურსი დიდი წარმატებით ჩატარდა – 80 ახალგაზრდა მუსიკოსი ჩამოვიდა ბორჯომში საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან მონაწილეობის მისაღებად.

აღსანიშნავია, რომ გარდა ფულადი პრემიებისა, გაიცა არაერთი სპეციალური პრიზი – ნიჭიერთა ათწლეულის, ალექსანდრე კორსანტიას, მარინა ნადირაძის, ვია იაშვილის, გიორგი გვანცელაძის, თათია შარანგიას მიერ დანსხვებული პრიზები. ერთ-ერთი პრემია გახლდათ თბილისის სახელმწიფო ორკესტრის „საქართველოს

სინფონიეტას“ პრიზი, რაც გულისხმობდა ლაურეატებთან ერთად კონცერტის ჩატარებას.

2016 წლის 22 თებერვალს, კონსერვატორიის მცირე დარბაზში, გაიმართა თენგიზ ამირეჯიბის სახელობის პირველი ეროვნული კონკურსის ლაურეატთა და „საქართველოს სინფონიეტას“ კონცერტი. მონაწილეობდნენ: ანა ბაქრაძე, თამთა მალრაძე, ნათია ჯაჯანაშვილი, გვანცა ბუცხრიკიძე და ნინო გიორგაძე.

წლევანდელი კონკურსი ჩატარდება ორ სპეციალობაში – ფორტეპიანო და კამერული ანსამბლი. ყუურის ნევრები გახლავთ ალექსანდრე კორსანტია, ლიანა ისაკაძე, ნოდარ ჟვანია, თამარ ლიჩელი.

ამირეჯიბის სახელობის ახალგაზრდა მუსიკოსთა ეროვნული კონკურსი იძლევა იმის საფუძველს, რომ მომავალში მისი მასშტაბი გაიზრდება და გადაიქცევა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საერთაშორისო მუსიკალურ ღონისძიებად. კონკურსის მხარდამჭერია ბორჯომის გამგეობა.

თამარ ლიჩელი იმ მცირერიცხოვან ქართველ მუსიკოს-შემსრულებლებთან რიგს მიეკუთვნება, რომელსაც გამორჩეულად ეროვნული ხედვა აქვს და მაღალი მოქალაქეობრივი მრწამსი. ამას მოწმობს მთელი მისი შემოქმედება და მოღვაწეობა. ვუსურვებთ მას წარმატებებს ქართული მუსიკისა და ქვეყნისათვის ამ სასიკეთო წამოწყებებში.

ქრისტეშობისადმი მიძღვნილი სიმღერა-გალობის კონსერტი

სოფო კოსრიკაძე

2016 წლის 17 იანვარს თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე დარბაზში ქრისტეშობისადმი მიძღვნილი სიმღერა-გალობის კონცერტი გაიმართა. მსგავსი ტიპის საღამოებით თბილისის სახელმწიფო კონსერვა-

ანსამბლი „აღილი“

ტორიის საეკლესიო მუსიკის მიმართულება წელიწადში რამდენჯერმე გვანებივრებს. უკვე ტრადიციად დამკვიდრდა აღდგომისა თუ ქრისტეშობის დღეებში, ასევე ქართული საეკლესიო გალობის მოამაგეთა ხსენების დღესასწაულებზე მსგავსი ტიპის კონცერტების გამართვა. უნდა ითქვას, რომ ასეთი აქტივობები ნამდვილად საჭირო და სასიცოცხლოდ აუცილებელია ქართული ტრადიციული მუსიკის პოპულარიზაციისათვის. უფრო მეტიც, ბევრი ახლადშექმნილი გუნდის წარმატებული დებიუტი შემდგარა ამ ტიპის საღამოებზე. თუ თვალს გავადევნებთ დედაქალაქის ფოლკლორულ ცხოვრებას, არცთუ ისე ბევრი რამ ხდება ტრადიციული მუსიკის განხრით. ამიტომაც, მსგავსი ტიპის საღამოებს ყოველთვის დიდი ენთუზიაზმითა და სიხარულით ველოდები ხოლმე.

ჯერ კიდევ კონცერტის დაწყებამდე მცირე დარბაზი უკვე გავსებული იყო. ვინც დარბაზში ვერ მოვთავსდით, მეორე სართულიდან მოგვინია კონცერტის მოსმენა. საღამომ მართლაც „ანშლავით“ ჩაიარა, განსაკუთრებით

აღსანიშნავია, რომ მსმენელთა უმეტეს ნაწილს ახალგაზრდობა შეადგენდა. ტრადიციულად, წლევანდელი კონცერტიც მგალობელ-მომღერალთა გუნდების მრავალფეროვნებით გამოირჩეოდა. ამ საღამოების ტრადიციული მონაწილეების გვერდით („აღილი“, „იალონი“, „ტაო“, „კონსერვატორიის მგალობელთა სტუდენტური

გიორგი მთაწინაძის სახელობის სააკაპლსიო გალობის უმაღლესი სასწავლებლის გუნდი

გუნდი“, „კირიალესა“), იყვნენ დებიუტანტებიც („მთან-მინდელები“, „ოლო-ჩოლო“, „ხელხვაგი“, „იადგარი“, კონსერვატორიის სტუდენტთა ფოლკლორული ანსამბლი...). კონცერტის თემატიკიდან გამომდინარე საღამოზე ძირითადად საშობაო საგალობლები და ალილოები შესრულდა. ამ კონცერტზე შესრულებულმა სიმღერა-საგალობლების დიალექტურმა და ვარიანტულმა მრავალფეროვნებამ კიდევ ერთხელ დაამკვიტა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო შობის დღესასწაული ქართველი ხალხისათვის და რამდენად განსხვავებულად აღნიშნავდნენ მას სხვადასხვა კუთხეში. მიუხედავად ჟანრისა და თემატიკის ერთიანობისა, კონცერტზე ერთფეროვნება ნამდვილად არ იგრძნობოდა, თუ არ ჩავთვლით ერთ, სავარაუდოდ მექანიკურად გაპარულ შეცდომას, როდესაც ალილოს ერთ-ერთი ვარიანტი სხვადასხვა გუნდის მიერ ზედმედ ორჯერ შესრულდა. სამომავლოდ, მსგავსი „გაუგებრობების“ თავიდან ასაცილებლად ვისურვებდი, რომ აქცენტი მხოლოდ საშობაო რეპერტუარზე არ გაკეთდეს

კახაბრინა ჰაჯარაჰვილი

და სხვა ჟანრის ნიმუშებიც თანაბრად წარმოჩინდეს.

ახლა რაც შეეხება გუნდებს: როგორც უკვე ვახსენე, ისინი საკმაოდ მრავალფეროვნად იყო წარმოდგენილი: ბავშვთა დებიუტანტი ანსამბლები, სტუდენტური გუნდები თუ უკვე გამოცდილი მგალობელ-მომღერალთა ანსამბლები. საგანგებოდ უნდა ვახსენო ბავშვთა ანსამბლები, რომელთაგან ორი მათგანი პირველად წარსდგა ფართო საზოგადოების წინაშე. მსგავსი ტიპის კონცერტები და აქტივობები, ნამდვილად დიდი სტიმულია ბავშვებისათვის. საბავშვო ანსამბლების საკონცერტო რეპერტუარში აქტიურად ჩართვა უკვე ამ კონცერტების ტრადიციაა. წელს „კირიალესასა“ და „ფერხისას“ „მთაწმინელები“ და „ოღრო-ჩოღროც“ შეემატა. „ოღრო-ჩოღროს“ აღსაზრდელები ახალგაზრდა ნიჭიერი ლოტბარის, თორნიკე სხიერელის მოსწავლეები არიან. ისინი პირველად წარსდგნენ მგალობელ-მომღერალთა ფართო საზოგადოების წინაშე. ალბათ ამიტომაც, მათ წარმატებულ დებიუტს ლელვა ნამდვილად ახლდა. სამომავლოდ მეტ გამბედაობას ვუსურვებდი ამ ნიჭიერ ბავშვებს. რაც შეეხება მეორე დებიუტანტ ანსამბლს – „მთაწმინდელები“, – მათ ნამდვილად გამოაოცეს. ისინი წმ. ექვთიმე და გიორგი მთაწმინდელების მართლმადიდებლური სკოლის მოსწავლეები არიან და სიმღერა-გალობას ტატიანა მეგრელიძის ხელმძღვანელობით ეუფლებიან. ბავშვებმა ერთგვარი თეატრალიზებული სახით მოგვითხრეს ალილოს ტრადიციის შესახებ საქართველოში და პერიოდულად მუსიკალურ ჩანართებსაც აკეთებდნენ. ალბათ დამეთანხმებით, რომ ზოგიერთი მუსიკალური სტუდიის აღსაზრდელებისთვისაც კი რთულია ასე მწყობრად, ტონის აურევლად, სიმღერისა და ტექსტის მთლიანობაში

წარმოდგენა, არამცთუ ჩვეულებრივი სკოლის მოსწავლეებისათვის. მათ გამოსვლაში ნამდვილად იგრძნობოდა როგორც მუსიკალური მასალის კარგი ცოდნა, ასევე არტისტიზმი.

ბავშვთა ანსამბლების გარდა, წლევანდელი კონცერტი სტუდენტური გუნდების სიმრავლითაც გამოირჩეოდა: თბილისურ გუნდებს (კონსერვატორიის სიმღერისა და გალობის გუნდები, ვიორგი მთაწმინდელის სახელობის საეკლესიო გალობის უმაღლესი სასწავლებლის ვაჟთა და გოგონათა გუნდები), გელათის სასულიერო აკადემიის გუნდი „იადგარიც“ შეემატა. ამ გუნდს ნიჭიერი ახალგაზრდა ლოტბარი ზურა გოგოლაძე ხელმძღვანელობს. ყველასთვის ცნობილია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია სასულიერო სემინარიებსა და აკადემიებში გალობის სწავლების საკითხი. ქუთაისის გუნდი ამის ერთ-ერთი წარმატებული მაგალითია. რაც შეეხება ვიორგი მთაწმინდელის სახელობის უმაღლეს სასწავლებელს, მას ალბათ ბევრჯერ შევეხები. ეს სასწავლებელი მართლაც რომ საშვილიშვილო საქმეს აკეთებს და საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მგალობელ-რეგენტებს ზრდის. გან-

ანსამბლი „ილონი“

საკუთრებით უნდა გამოვყო კონცერტზე წარმოდგენილი ვაჟთა ტრიო (ზურა ვერძაძე, გიგა დისასამიძე, ზაზა ზური-აშვილი), რომელთაც მაკვანეთური ალილო შეასრულეს. მათ შესრულებას ძნელად დავარქმევდი „სტუდენტურს“. ბიჭების ნამღერი ნამდვილად მაღალი პროფესიონალიზმით გამოირჩეოდა. ასევე სასიხარულოა, რომ 2015 წლიდან ამ სასწავლებელში გოგონებზე სწავლობენ და მათი გუნდიც უკვე თანდათან ერთგვარ აქტიურ საკონ-

კონსერვატორიის მგალობელთა სხოვრახეი გუნდი

ცერტო სხოვრეხაში. ორიდე სიტყვით კონსერვატორიის გუნდეხეუ: სასიხარულოა, რომ მგალობელთა სტუდენტური გუნდი ამჯერად გზრდილი შემადგენლობით წარსდგა მსმენელის წინაშე. ხალხური სიმღერის სტუდენტური ანსამბლი კი, რომელიც კონსერვატორიაში ჟერ კიდეც 10 წლის წინ ჩამოყალიბდა, განახლებული

ტრიო „ოღრი- ჩოღრი“

შემადგენლობით საღამოს დებუტანტად მოგვევლინა.

ამ კონცერტის კიდეც ერთი დებუტანტი იყო ტრიო „ხელხავი“ გურიიდან. აღბათ არ ჩამომერთმევა სუბიექტურობაში თუ ვიტყვი, რომ ეს ტრიო კონცერტის ერთ-ერთი საუკეთესო მონაწილე იყო. ტრიოს წევრები (ღამა ჩხარტიშვილი, გურამ გუნთაძე, მამუკა სირაძე) ვიორგი მთაწმინდელის სახელობის საეკლესიო გალობის უმაღლესი სასწავლებლის კურსდამთავრებულები არიან და ამჟამად ქალაქ ოზურგეთში მოღვაწეობენ. მათი საქმიანობა კიდეც ერთი დასტურია იმისა, თუ როგორ წარმატებით მოღვაწეობს ეს სასწავლებელი. აქვე ვისარგებლებ

შემთხვევით და მადლობას გადავუხდი ფონდ „ქართულ გალობას“, რომელიც მუდმივად მხარში უდგას რევიონში მოღვაწე ახალგაზრდა ლოტბარებს. ფონდი აგრეთვე ამ საღამოს თანაორგანიზატორიც გახლდათ.

მივუბრუნდეთ ისევ კონცერტს: ჩვეული პროფესიონალიზმით წარსდგენ მსმენელის წინაშე მგალობელ-მომღერალთა გუნდები „იალონი“, „ადილე“ და „ტაო“. განსაკუთრებით გამოყოფილი „ტაოს“, რომელიც უდავოდ საღამოს ერთ-ერთი საუკეთესო მონაწილე იყო. ჩვენს გარშემო არცთუ ისე ბევრი მგალობელთა გუნდია, რომელიც ტაძრის გარეთ საკონცერტო მოღვაწეობასაც ეწევა. „ტაო“ ერთ-ერთი მათგანია და ნამდვილად საუკეთესო. შეწყობილი ხმოვანება, ზომიერად შერჩეული ტონი და ტემპი, სადა მანერა, ნამდვილად ანიჭებს მსმენელს სიამოვნებას. ვისურვებდი, რომ ეს გუნდი არ დარჩენილიყოს მხოლოდ საეკლესიო მუსიკის ჩარჩოებში და მალე ფოლკლორულ ანსამბლადაც წარმდგარიყოს ფართო საზოგადოების წინაშე.

დაბოლოს, პოსტსკრიპტუმად, არ შემიძლია მადლო-

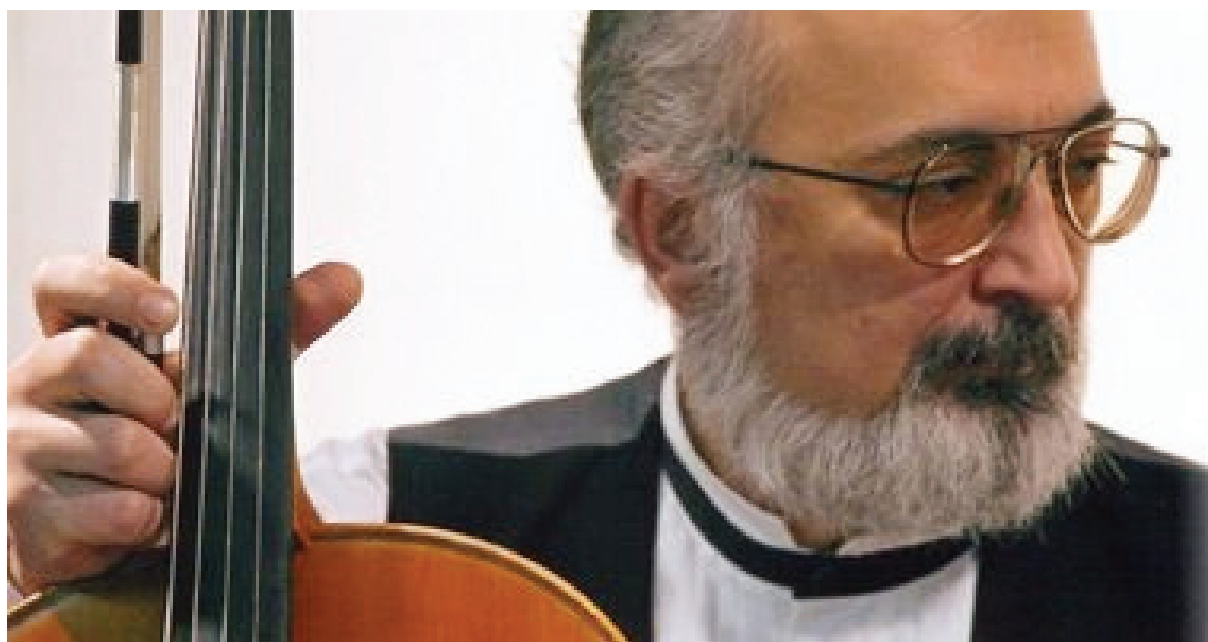

ანსამბლი „ტაო“

ბა არ გადავუხადო ამ საღამოს ორგანიზატორსა და სულისჩამდგემელს, ეკა ყაზარაშვილს, რომელიც გუნდების შერჩევით დანყებული, კონცერტის წამყვანობამდე, ყველაფერს თავად ართმევს თავს. საეკლესიო მუსიკის მიმართულება ყოველთვის ახალისებს და სცენას უთმობს ახლადმექმნილ როგორც ბავშვთა, ისე ზრდასრულთა გუნდებს. მე ვისურვებდი, რომ ეს ტრადიცია გაგრძელებულიყოს და კიდეც მრავალი ფოლკლორული ანსამბლი თუ მგალობელთა გუნდი გვეხილოს კონსერვატორიის სცენაზე.

იაპონელთა გულწრფელი სინანულის ცრემლი

ალექსი შანიძე

გია ხეოშვილი

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი „მუსიკა“-ს 2015 წ. №4 ნომერში გამოქვეყნდა ამ სტრიქონების ავტორის სტატია – შორეულ იაპონიის ქ. ოსაკაში მოღვაწე შესანიშნავი ქართველი მევიოლინეს, დირიჟორისა და პედაგოგის ბ-ნ გიორგი ბაბუაძის შესახებ. აღნიშნული სტატიის ფორმატმა არ მომკა იმის საშუალება, აღმეჩინა ერთი მეტად საყურადღებო ფაქტი იმაზე, რომ ბ-ნი გოგის მრავალმხრივ წარმატებულ საკონცერტო გამოსვლებს იაპონელი – უაღრესად მომთხონი მსმენელს წინაშე, უეჭველად

ხელი შეუწყო მის გვერდზე მდგომმა ორმა ქართველმა მუსიკოსმა – ვიოლონჩელისტმა გია ხეოშვილმა და ალტისტმა ზაზა გოგუამ.

პირველი მათგანი – გია ხეოშვილი ქართველ მსმენელთათვის თავიდანვე ყურადსაღები გახდა თავისი მკაფიო მუსიკალური ნიჭის მეოხებით.

1962 წელს დაბადებულმა და თბილისის ლოტკინის გორაზე არსებულ საქართველოს რესპუბლიკური სა-მუსიკო სკოლა-ინტერნატის აღზრდილმა ყმანვილმა ბრწყინვალე სავიოლონჩელო განათლება მიიღო თბი-

ლისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ორ შესანიშნავ პროფესორთან – ვიორგი ბარნაბიშვილთან და თამაზ გომელაურთან.

ვიორგი ბარნაბიშვილი, თამაზ გომელაური

ჯერ კიდევ სასწავლებელსა და შემდგომ კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდში იგი წარმატებით გამოდის ვიოლონჩლისტა საქალაქო და შემდეგ ამიერკავკასიის რესპუბლიკათა მუსიკოს-შემსრულებლების კონკურსებზე, სადაც I და II პრემიის მფლობელი ხდება. 1982 წელს იგი ასევე ამიერკავკასიის რესპუბლიკათა კამერული ანსამბლების კონკურსის ლაურეატად გვევლინება.

ამავე პერიოდში დაწყებული ნიჭიერი მუსიკოსი, ჯარში ერთწლიანი სამსახურის გამოკლებით, სასურველ წევრად მიაჩნიათ რესპუბლიკის სხვადასხვა სიმფონიურ თუ კამერულ ორკესტრების ხელმძღვანელებს. სხვადასხვა დროს იგი ხდება ე. მიქელაძის სახ. სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის, საქართველოს ტელე-რადიო მუსიკოსების სიმფონიური ორკესტრის (კონცერტმაისტერი), კამერულ ორკესტრ „კონცერტინო“-ს (კონცერტმაისტერი), პოლონეთის ქ. კრაკოვის კამერული ორკესტრის (კონცერტმაისტერი) და სხვა მუსიკალური ანსამბლების წევრი.

1984 წელს თბილისის კონსერვატორიის დამთავრებისთანავე მას პედაგოგად ტოვებენ კამერული მუსიკის კათედრაზე. მოგვიანებით 1990-1993 წლებში იგი საქართველოს ხელოვნების აკადემიის ასპირანტი და პედაგოგიც ხდება.

ამ წლებში იგი არ ივწყობს მუსიკოსის მთავარ არსს – განუწყვეტლვ მუშაობას საკუთარ თავზე – ინსტრუმენტზე დაკვრის ხელოვნების გაღრმავების მიზნით. ამას ადასტურებს მისი არაერთი სოლო თუ ორკესტრის თანხლებით კონცერტის ჩატარება, რომელთა სერიოზულ პროგრამებს ამშვენებს – სავიოლონჩლო მუსიკის ორი შედეგის – პ. ჩაიკოვსკის ვარიაციების „როკოკო“-ს თემაზე და ა. დვორჟაკის სავიოლონჩლო კონცერტის შესრულება.

1990-1995 წლები დაეთმო ვიას საგასტროლო მოგზაურობას დასავლეთ ევროპის მრავალ ქვეყანაში. ამ დროისათვის უნდა აღინიშნოს იტალიის ერთ-ერთი ქალაქის საოპერო თეატრ „მაჩერატას“ საორკესტრო აუდიენციაზე (კონკურსზე) მოპოვებული I ადგილი. მოგვიანებით მას დაემატა ქ. მილანის კამერულ ორკესტრ „გუიდი კანტელის“ კოლექტივში ოფიციალურად განვრჩიანება. მასთან ერთად ამ ორკესტრის კონცერტმაისტერად მუშაობას იწყებს გ. ბაბუაძე, ხოლო ალტების ჯგუფს შეუერთდა ზაზა გოგუა.

მოკლე ხანში ქართველი მუსიკოსები უცნობიან საინტერესო ინფორმაციას შორეული იაპონიის ქ. ოსაკადან, სადაც იქაური ერთ-ერთი სიმფონიური ორკესტრის მთავარი დირიჟორი, გამოჩენილი მესტრო თომას ზანდერლინგი აცხადებდა კონკურსს ორკესტრის კონცერტმაისტერის ვაკანტური ადგილისათვის. იაპონიაში დაუყოვნებლივ იგზავნება CD და DVD დისკები ქართველ მუსიკოსთა საშემსრულებლო ჩანაწერებით. გარკვეული დროის შემდეგ იაპონიიდან მოდის სასიხარულო დადებითი პასუხი.

1996 წლიდან იწყება ვიას ხელოვნების მოღვაწეობის „იაპონური“ პერიოდი. იგი იყო პირველი ქართველი მუსიკოსი, რომელმაც იაპონიაში დაიწყო მოღვაწეობა. ვიას ხდება ქ. ოსაკას სიმფონიურ ორკესტრ „Osaka Symphonike“-ის სავიოლონჩლო ჯგუფის კონცერტმაისტერი. აქტიურად მონაწილეობს სხვადასხვა სიმ-

ქართული მუსიკოსები უსხოეთში

მხატვარ სავაკო ტანიგავას ფერწერული სილო, რომელიც გია ხაოშვილს მიუძღვნა

ფონიური თუ კამერული ორკესტრების კონცერტებში. გამოდის როგორც სოლო-შემსრულებელი. ასრულებს სავილონჩელო პარტიას – ოსაკაში ჩამოყალიბებულ ხემიან საკრავთა კვარტეტ „თბილისის“ კოლექტივში.

მისი საშემსრულებლო ოსტატობა იაპონელ მსმენელებში დიდ მოწონებასა და სიყვარულს იმსახურებს. 1999წ. იგი ხდება – მსოფლიო სამუსიკო ფესტივალ – „I ვიოლონჩელოს ათეულის“ პრიზიორი. 2001წ. მას სთავაზობენ სიმფონიურ ორკესტრ „The Kansai Philharmonic Orchestra“-ს კონცერტმაისტერის ადგილს. 2003წ. ბ-ნ ვიას იწვევენ – მუსიკოს-შემსრულებელთა ოსაკას საერთაშორისო კონკურსის ჟიურის მუდმივ წევრად.

იაპონიაში წლების განმავლობაში ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას. აღზარდა არაერთი თაობის მაღალი რანგის ლაურეატი – ვიოლონჩელისტი. მათ შორის არიან: ჰორიე მაკიო, იო კიტამურა. პედაგოგის გარდაც-

ვალების შემდეგ ჰორიე მაკიომ სწავლა განაგრძო მოსკოვის კონსერვატორიაში – თვით პროფესორ ნატალია შახოვსკაიას კლასში.

გია ხეოშვილის საშემსრულებლო ოსტატობას გვამცნობს 4 CD, რომლებზეც ჟღერს ქართველი კომპიზიტორების: ს. ცინცაძის, ვ. აზარაშვილის, ა. მაჭავარიანის, რ. ლალიძისა და გ. ყანჩელის ნაწარმოებები.

გია ხაოშვილის მემორიალური ძეგლი იაპონიაში, ოსაკა- კავაჩინაგანოს ერთ- ერთ სენსრალურ ქუჩაზე.

2002 წელს მისი თაოსნობით ყალიბდება ასოციაცია “MEGOBARI”, რომელშიაც განწევრიანდა 300-მდე სხვადასხვა პროფესიის ადამიანი. ასოციაციას სათავეში ჩაუდგა გამოჩენილი მხატვარი ქ-ნი ტანიგავა ტაეკო. ამ ორგანიზაციის მიზანი იყო და არის ქართული კულტურის პოპულარიზაცია ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში.

მოგვიანებით – საქართველოში 2008 წლის რუსული სამხედრო აგრესიის მოვლენების უმძიმეს დღეებში ქ-ნი ტანიგავა ტაეკო დახმარებას უწევდა იაპონიის წამყვან ტელევიზიებს საქართველოში მომხდარი ამბების ობიექტურად შეფასებაში. მას ამ საქმეში ეხმარებოდა ბ-ნი ვიას ვაჟი – გურამ ხეოშვილი, რომელიც თარჯიმნის ამჟღავნებით იაპონელ ჟურნალისტებთან ერთად იმყოფებოდა საომარი მოქმედების ცხელ წერტილებში.

ქ. ოსაკა იაპონიის ერთ-ერთ მსხვილ სამრეწველო და კულტურულ ცენტრად ითვლება. მისი მოსახლეო-

ბის რაოდენობა 9 მილიონს აღემატება. როდესაც 2012 წელს საქართველოში ოსაკადან ესოდენ გულსატკენი ცნობა მოვიდა, 50 წლის ვია ხეოშვილის გარდაცვალების შესახებ, ქართველ მუსიკისმოყვარულთა უმრავლესობას უაღრესად მწირი ინფორმაცია ჰქონდა ამ ნიჭიერი მუსიკოსის თავზე დატრიალებული ტრაგედიის შესახებ.

მაისის თვის მიწურულს – ქალაქში გამოსულ ბ-ნ ვიას, ოსაკას ერთ-ერთი ხალხმრავალი ქუჩის ქვაფენილზე დაცდენია ფეხი, რის შედეგადაც ნაქცეულს დაუზიანდა ლოყა და მომხდარა სისხლის გაყონვა. ეს ტრავმა ისეთი ძლიერი აღმოჩნდა, რომ დაზარალებული 16 დღის განმავლობაში კომაში ყოფილა. ადგილობრივი ექიმების ყოველმხრივი ცდა დამავებულის გადასარჩენად უშედეგო აღმოჩნდა.

იაპონელმა მუსიკისმოყვარულებმა თავიანთი გულწრფელი სინანული, უდროოდ დაღუპული ქართველი ვიოლონჩელისტის მიმართ იმით გამოხატეს, რომ მთელი ფინანსური ხარჯი მუსიკოსის სამშობლოში გადმოსვენებასთან დაკავშირებით თავის თავზე აიღეს.

2013 წელს, ოსაკას მერიის ინიციატივით, ქალაქის ერთერთ ქუჩაზე აღიმართა ვია ხეოშვილის ხსოვნის მემორიალი. რომელზეც აღბეჭდილია ვიოლონჩელო და მუსიკოსის სახის ბარელიეფი. იმავე 2013 წლიდან ოსაკაში იმართება გ. ხეოშვილის სახელობის სავიოლონჩელო მუსიკის ყოველწლიური ფესტივალი.

2012 წლიდან მოყოლებული თბილისში პერიოდულად ჩამოსული გოგი ბაბუაძე, სევდანარევი ტონით ხშირად იხსენებს უახლოესი კოლეგის დაუვინყარ სახელს.

„იაპონია–საქართველოს კულტურული ურთიერთობების ასოციაციის“ პრეზიდენტი ბ-ნი სასაკი ოსამუ წერდა: „ოსაკას სიმფონიურ ორკესტრში მე შევხვდი ქართველ ვიოლონჩელისტ ვია ხეოშვილს. გაოგნებული ვიყავი მისი არაჩვეულებრივი სამემსრულებლო ხელოვნებით, რომელსაც ახასიათებს სამი საიდუმლო: ესაა – ხალხის სიყვარული, სამშობლოს სიყვარული და გრძნობა სინდისისა და ღირსებისა. მუსიკოსი გრძნობს იმ განუზომელ კულტურულ და სულიერ ძალას, რომელიც ქართველთა წინაპრების მიერ არის დაგროვილი საუკუნეების განმავლობაში“.

უკეთეს სიტყვებს ვერც იხატრებს ადამიანი!

ჩელისტი ვია აქაა, იაპონიაში

ტანიგავა ტაეკო

1996 წლის იანვარში, საქართველოდან იაპონიაში, საკას პრეფექტურის სამხრეთ ნაწილში, კერძოდ კი კავაჩი ნაგანოში, ცალ ხელში ჩელოთი, ჩამოვიდა ვიოლონჩელისტი ვია ხეოშვილი.

ქალაქ კავაჩი ნაგანოში, შავ-თეთრ ფერებში გამოწყობილი, 182 სანტიმეტრის სიმაღლის, ნელა მოსიარულე სილუეტი, ეკუთვნოდა გემოვნებიან ქართველს, რომელიც ყოველთვის თავისუფალი ხელოვანი იყო და შორს იყურებოდა.

ღირსებით აღსავსე სამურაი ვია ჩამოჯდებოდა ხოლმე ქალაქის რესტორნებში (იძაკაია), იაპონურ საკას და ლუდს შესვამდა, გვერდით მსხდომ ადამიანებს იაპონურად მშვიდად გამოელაპარაკებოდა...

1999 წელის ოქტომბერში, მე და ჩემი მეუღლე პირველად შევხვდით ვიას. იმ დღიდან მოყოლებული, როდესაც ვიგრძენი, რომ ჩვენმა გულებმა ერთმანეთს გაუგო, ის ჩვენ – მეგობრებს, „ღივარი ხარ“–ს გვეუბნებოდა და ჩემს მეუღლეს „მამად“ მოიხსენიებდა.

ბატონ ვიასთან სულიერი კავშირი ბევრმა იაპონელმა დაამყარა, მიუხედავად იმისა, რომ მათ არც ენახათ და არც სმენოდან სქართველოს შესახებ; მასთან ერთად ქართულად ამბობდნენ სადღეგრძელოს და ერთმანეთის ბედნიერებისთვის ლოკულობდნენ, ყველაფერთან ერთად კი საკუთარ ქვეყანას, იაპონიასაც ხელახლა იაზრებდნენ.

ბატონი ვია თავის ქვეყანას, ისტორიას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა და ამყობდა მისით. ადამიანების გულებს უფრთხილდებოდა – ახალგაზრდის თუ მოხუცის, ქალისა თუ კაცის მიმართ თანაბრად კეთილი

იყო. ვიას იმ სამურაების სურნელი ასდიოდა ძველად იაპონიაში რომ იყვნენ, მაგრამ ამჟამად სადღაც რომ დაიკარგა.

ჩვენს სახლში, ყოველი შესაძლებლობის დროს, ქართული სტილის სუფრის გამართვა დავინწყეთ. რა თქმა უნდა, თამადა ბატონი ვიას იყო. უსასრულოდ გრძელდებოდა ეს ყველაფერი!... სანამ ღვინო გვექონდა შევექცეოდით, ვმღეროდით, ქეცყნის, მშვიდობის, ოჯახის, მეგობრების სადღეგრძელოს ვამბობდით და „გაუმარჯოს“ გავიძახდით.

ასეთი დღეები გრძელდებოდა და მათი მსვლელობის პარალელურად ბატონმა ვიამ იაპონელებს გააცნო ბახის 300 წლის წინ შექმნილი მუსიკა, კაზალისის მსოფლიო მშვიდობის სათხოვარი, მის მიერ გაეროში გაუღერებული „ჩიტების სიმღერა“... ვიას ვივალდის, ბრამსს, რახმანინოვს მეგობრებად მოიხსენიებდა, ბახს კი — მასწავლებლად.

„სუფრის მეგობრის“ გაჩენას ვიას ხეოშვილის ამ მიწაზე მოსვლიდან დიდი დრო არ დასჭირვებია... კალსიკური მუსიკის მიმართ აქამდე ინტერესი რომ არ ჰქონიათ, ისეთი ადამიანებიც კი შევამჩნიეთ საკონცერტო დარბაზში, სადაც ვიას მიერ გაუღერებული ჩელოს ხმა აღიქმებოდა როგორც თხრობა, გულის და სულის სიმღერა. „ადამიანების სიყვარული, ქეცყნის სიყვარული, სიამაყის შეგრძნება, ეს სამი რამ არის სულის სიმღერისათვის აუცილებელი“ — ამბობდა ვიას. მის მიერ ამგვარად მოწოდებული მუსიკა ბევრმა იაპონელმა შეისწავლა, განსაკუთრებით კი ბავშვებმა გულითა და სხეულით შეიგრძნეს.

თუმცა, სამურაი ვიას, 2012 წლის მასში მოულოდნელად წავიდა ჩვენგან, ისევე მოულოდნელად, როგორც გაჩნდა ჩვენს წინ — ცალ ხელში ჩელოთი...

ვიას ხეოშვილს იაპონია, იაპონელი ხალხი ცნობიერებით კი არ შეუსწავლია, არამედ გულით იგრძნო. დიდებულმა ქართველმა ჩელისტმა ამდენი რამ — სულიერება, სიყვარული და მუსიკალური კულტურა ჩამოგვიტანა!

მხატვარი ტაკაო ტანიგავა, ვიას ხეოშვილი

ბატონი ვიას ჩვენს გულებში უსასრულოდ განაგრძობს სიცოცხლეს.

ვიმედოვნებთ, რომ ვიას მონაფეები, იაპონელი ჩელისტები მის მიერ მოტანილ მუსიკას მსოფლიოში ფრთებს გააშლევინებენ.

ბატონო ვიას „დიდი მადლობა!“ (რედაქტ.: დანერვილია ქართულად)

XII საუკუნის ანონიმუსიდან XXI საუკუნის უახლეს თხზულებებამდე – ეს ის მუსიკალური სპექტრია, რომელსაც მოიცავს ფესტივალი „თანამედროვე მუსიკის საღამოები“. ყოველწლიურად ის მსმენელს სთავაზობს სხვადასხვა ეპოქისა და სტილის მუსიკას, რომელიც ორგანულადაა შერწყმული. საღამოების უნიკალური კონცეფცია ყოველთვის გარკვეული იდეის ირგვლივაა გაერთიანებული, რაც წამყვანი ქართველი და უცხოელი სოლისტების და ანსამბლების მიერ არის წარმოდგენილი.

2016 წელს ფესტივალი გარკვეული სიახლეებით შეხვდა: შეიცვალა მისი ჩატარების დრო – შემოდგომის ნაცვლად ის გაზაფხულზე, აპრილ-მაისში გაიმართება.

ფესტივალის შესახებ ვესაუბრეთ გიორგი ბერიაშ-

უჩვეულო

თავისუფლების სივრცე

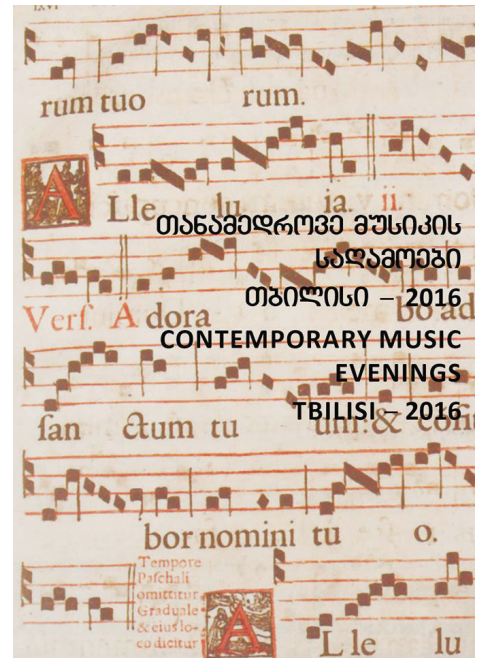
ლიკა სორბალაძე

ვილს – საფრანგეთში მოღვაწე მუსიკოლოგსა და პიანისტს, რომელიც აქტიურად თანამშრომლობს „თანამედროვე მუსიკის საღამოებთან“.

ლ.ხ. – გიორგი, წლევიანდელ ფესტივალზე თქვენ პუბლიკის წინაშე წარდგებით საღამოზე – „ბეთშოვენიდან-ქსენაკისამდე“. რას გვეტყოდით ამის შესახებ.

გ.ბ. – ჩემი გამოსვლა შედგება 27 აპრილს თიბისი ბანკის გალერეაში. კონცერტში აგრეთვე მონაწილეობას მიიღებს ნიკო ტოროშელიძე (ჩელო), ირინა შერაზადიშვილი (სოპრანო), აგრეთვე მათ სიგუას და ქეთევან ჭიტაძის დუეტი.

კონცერტის პროგრამა იმგვარად ჩავიფიქრე, რომ სხვადასხვა ეპოქის მუსიკა ერთი იდეის ირგვლივ შემეკრება. კონცერტის მთავარი ამრი „კლასიკური“ და „თანამედროვედ“ წოდებული მუსიკის (XX საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული ავანგარდული მიმდინა-

რებების და მათთან ახლო მდგომი კომპოზიტორების) ორგანულ გაერთიანებაში, ერთ მთლიანობად წარმოდგენაში მდგომარეობს. რაც, აგრეთვე, პასუხობს „თანამედროვე მუსიკის საღამოების“ ძირითად კონცეფციას. ამიტომაც, როდესაც ფესტივალის ორგანიზატორებს შევთავაზე ასეთი პროგრამა, მათ მხარი დამიჭირეს და ჩართეს ეს კონცერტი ამა წლის საფესტივალო პროგრამაში.

კონცერტზე შევასრულებთ: ბეთშოვენის მესამე სონატას ჩელოსა და ფორტეპიანოსთვის (1808), რიხარდ შტრაუსის სიმღერებს op. 27-დან (1894), სკრიიაბინის რამდენიმე საფორტეპიანო პიესას, როგორც ტონალური, ისე ატონალური პერიოდიდან (1894, 1903, 1914), კარლჰაინც შტოკაუზენის პირველ ოთხ Klavierstück-ს (1952), ფრანსუა-ბერნარ მაშის პიესას ოთხ ხელში „Areg“ (1977) და იანის ქსენაკისის „Paille in the

wind“-ს ჩელოსა და ფორტეპიანოსთვის (1992).

ერთი შეხედვით, სხვადასხვა თაობის კომპოზიტორების ერთ პროგრამაში შესრულება ძალიან ბუნებრივი უნდა იყოს. XX და XXI საუკუნეების აკადემიური მუსიკა ხომ უშუალოდ აგრძელებს მისი წინამორბედი პერიოდის კომპოზიტორების შემოქმედებას. ფიზიკურად, ტრადიციის არავითარი წყვეტა, თითქოს, არ მომხდარა: არც საკონცერტო და სასწავლო დაწესებულებების დონეზე, არც თაობათა შორის ესტაფეტის გადაცემაში. მაგრამ სინამდვილეში, დღეს მუსიკა, რომელიც კლასიკურად მოიხსენიება, ძალიან იზვიათად ფიგურირებს „თანამედროვე მუსიკის“ გვერდიგვერდ. ეს ორი სფერო მკვეთრად გამოიყვანა ერთმანეთისგან, რაც ძირითადად განპირობებულია მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდის დასავლური ავანგარდისა და „ტრადიციული“ (მეტ-ნაკლებად ტონალური) კომპოზიტორების ურთიერთობის ისტორიით. ავანგარდი, როგორც ცნობილია, მკვეთრად დაუპირისპირდა ტრადიციას (ხოლო ტრადიციის დამკველი მუსიკოსები, თავის მხრივ, ავანგარდს). ეს დღემდე აღბეჭდილია ამ ორი სფეროს ურთიერთმიმართებაში. მაგრამ საქმე ისაა, რომ ეს დაპირისპირება, თავისი ღრმა ისტორიულ და ფსიქოლოგიურ მიზეზებთან ერთად, უკვე აშკარად ისტორიის კუთვნილებად იქცა. მუსიკალური ცხოვრება კი ვერაფრით ახერხებს ძველი დავის მონელებას და კონცეფციების გადახალისებას.

ლ.ბ. — რატომ არის, თქვენი აზრით, აუცილებელი „კონცეფციების გადახალისება“ კლასიკური მუსიკა ხომ დიდი დოზით სრულდება მისდამი მიძღვნილ კონცერტებზე, ისევე როგორც ავანგარდს აქვს თავისი ფესტივალები, ჰყავს თავისი ანსამბლები — Ensemble InterContemporain, 2E2M, Israel Contemporary Players, რომელიც უკვე ორჯერ იყო ჩვენი ფესტივალის მონაწილე, ვახსენებ, ასევე, ფესტივალის მონაწილე ანსამბლებს Court-circuit საფრანგეთიდან, Recherche გერმანიიდან და სხვა?

გ.ბ. — იმას არ ვგულისხმობ, რომ ეს პრაქტიკა უნდა შეწყდეს, არამედ იმას, რომ იგი დღეს არასაკმარისია. და არა რაოდენობრივად, არამედ თვისობრივად. უფრო მეტიც, ეს უკმარისობა ძალიან ნეგატიურ შედეგს მოიტანს, თუ არაფერი შეიცვალა ამ მიმართულებით. და აი,

რატომ: დასავლეთის ქვეყნების მუსიკალურ ცხოვრებას დღეს ორი შიდა ტენდენცია უთხრის ძირს (კომერციული მუსიკის და შოუ-ბიზნესის უმძიმეს წნეხს, ამ შემთხვევაში, გარე ფაქტორად მივიჩნევ). ერთი მათგანი არის „ტრადიციული“ კლასიკური მუსიკის სამუშეუდო ექსპონატად ქცევა, ანუ მისი მოწყვეტა ადამიანების რეალური ცხოვრებიდან, განცდებიდან, მსოფლალქმიდან. ის, რომ მუსიკას სულ უფრო ნაკლები მოყვარული თუ მსმენელი ცხოვრებიდან, განცდებიდან, მსოფლალქმიდან. ის, რომ მუსიკას სულ უფრო ნაკლები მოყვარული თუ მსმენელი ჰყავს, უკვე აღარავის აკვირვებს. მაგრამ, მე მეტს ვგულისხმობ. არა მხოლოდ მსმენელთა, არამედ მუსიკალური დაწესებულებების, საკონცერტო სააგენტოების, ფესტივალების, კულტურის სამინისტროების და ა.შ. მიმართება მუსიკასთან სულ უფრო გერეულე ხდება. მათი მიდგომა სამუშეუდოა, უკეთეს შემთხვევაში (უარეს შემთხვევაში კი — უხეშად კომერციული), ე. ი. გულისხმობს წარსულის მუსიკალური ნაწარმოებებისადმი, მხოლოდ როგორც გარკვეული სოციალური კლასის (მეტწილად ძველი ბურჟუაზიის და ინტელიგენციის) ყოფის პრესტიჟული გარეგნული დეკორაციისადმი დამოკიდებულებას, რის გამოც მუსიკა ცოცხალი განცდიდან იქცევა მუზეუმში გამოფენილ ფიტულად ან მხატვრულ ტილოდ, რომელიც, ცხადია, „მონონთ“, მაგრამ მეტწილად „სელფის“ გადასაღებად იყენებენ. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მას აცლიან მის საკრალურ და სულიერ შინაარსს.

მეორე ტენდენცია ცოცხალ საკომპოზიტორო შემოქმედებას უკავშირდება, რომელიც დასავლეთში კარგა ხანია, ავანგარდს გაუიგივდა და ინსტიტუციების კმაყოფაზე გადავიდა, რასაც ემატება „დანარჩენი“ მუსიკისგან გამოიყვანა. ფაქტობრივად, აქაც იკარგება კავშირი ცოცხალ ადამიანურ გარემოსთან. ეს კი ისევე და ისევე შემოქმედებით ასფიქსიას მოახსნავებს. ერთადერთი მიზეზი, რომლის გამოც ხელოვნების ეს შტო დღემდე არსებობს, არის საკმაოდ სერიოზული სახელმწიფო მხარდაჭერა (ინსტიტუციების დაფინანსება, შეკვეთები, ფესტივალები და სხვ.). მაგრამ, ვაი, რომ ეს მხარდაჭერა თვალსა და ხელს შუა ქრება. ბულები გარდაცვალების შემდეგ ეს კიდევ უფრო აშკარა გახდა. დაფინანსება დღეს მასობრივად უმცირდება მთელ მუსიკალურ ხელოვნებას (ორკესტრებს, კონსერვატორიებს, ფესტივალებს; გასულ ზაფხულს საფრანგეთში 125 მუსიკალური ფესტივალი დაიხურა!), მაგრამ საკომპოზიტორო

შემოქმედება ამას პირველი ენირება მსხვერპლად.

ყოველივე ამის გამო, ჩემი აზრით, დადგა დრო შეიქმნას „კლასიკური“ და „თანამედროვე“ მუსიკის გამაერთიანებელი სივრცე, სადაც ერთი მეორეს გაამდიდრებს და უკეთ გამოამზეურებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში „თანამედროვე მუსიკა“ მალე შეიძლება უბრალოდ გაქრეს. დარჩება შოუბიზნესი, კლასიკა სამუშეუმი ჩარჩოებში, ძალიან ცოტა ელექტროაკუსტიკური მუსიკა (ისიც მნიშვნელოვანწილად კომერციულად სტანდარტიზებული) და „ძველების“ ათასგვარი მიბაძვა.

ლ.ხ. – აქედან გამომდინარე, როგორ შეაფასებდით თბილისის „თანამედროვე მუსიკის საღამოების“ მნიშვნელობას?

გ.ბ. – ეს ფესტივალი არის იმ მარცვლის მსგავსი, რომლის ირგვლივაც მარგალიტი ან კრისტალი შეიძლება გაიზარდოს. სადღეისოდ, იგი უკვე არის მუსიკალური ცხოვრების ერთ-ერთი ძალზე ორიგინალური მოვლენა, რომელსაც აქვს მნიშვნელობა როგორც საერთოდ კულტურული ცხოვრებისთვის, ისე სპეციფიურად მუსიკალური გარემოსთვის, კონსერვატორიისთვის. იმედი მაქვს, რომ იგი შეიძლება ავანგარდული როლის შესრულებას, ამ სიტყვის პირველადი მნიშვნელობით: მომავლისკენ მიმართული მამოძრავებელი ძალა და შემოქმედებითი კერის როლი. მსგავს ჩანაფიქრს, რომელმაც ვისაუბრეთ, ფესტივალი წლიდან წლამდე ახორციელებს, ამიტომ, ჩემი აზრით „თანამედროვე მუსიკის საღამოები“ არის არა მხოლოდ გარკვეული პერიოდის და სტილის მუსიკის ფესტივალი, არამედ ფესტივალი, რომელშიც ნებისმიერი მუსიკა, დღეს დაწერილი თუ სამასი წლის წინ, ჟღერს როგორც თანამედროვე, ანუ ცოცხალი და თანამედროვეობაში ღრმად ჩართული. რასაკვირველია, ყოველივე ამის განხორციელება მნიშვნელოვანწილად შემსრულებლებზე და მოკიდებული (რასაც ფესტივალი ყოველთვის დიდ ყურადღებას აქცევს). ჭეშმარიტად კარგი შესრულება, ამ მხრივ, ყოველთვის თანამედროვეა.

ლ.ხ. – პირადად თქვენთვის რას ნარმოადგენს ეს ფესტივალი?

გ.ბ. – ვარდა იმისა, რომ ეს არის უბრალოდ ძალიან კარგი კონცერტების მოსმენის და შესანიშნავ მუსიკოსებთან ურთიერთობის საშუალება, ჩემთვის ესაა

საკმაოდ უჩვეულო თავისუფლების სივრცე (სახსრების სიმწირის და საორგანიზაციო სიძნელეების მიუხედავად). თუნდაც იმიტომ, რომ აქ შესაძლებელია ისეთი იდეების განხორციელება, რომლებიც, მაგალითისთვის, საფრანგეთში, სადაც ყველაფერი საკმაოდ მკაცრ ჩარჩოებშია მოქცეული, გადაულახავ დაბრკოლებებს წააწყდებოდა. თუნდაც ისეთი კონცერტის მომზადებას ვგულისხმობ, რომელმაც ზემოთ ვისაუბრეთ.

ლ.ხ. – კიდევ ერთხელ მინდა გკითხოთ 27 აპრილის კონცერტზე: ასეთი მრავალფეროვანი პროგრამის შესრულება ძალიან მყიფე ზღვარზე ხომ არაა ეკლექტურობასთან?

გ.ბ. – ცხადია, გარეგნულად იგი ასეთადაც შეიძლება მოეჩვენოს მსმენელს, მაგრამ შინაგანად მასში კონკრეტული აზრია გატარებული, და ამიტომ ის მრავალწახანგოვანია. რა თქმა უნდა, აქ დიდი სიფრთხილე და გემოვნებაა საჭირო. ბრმად მიბაძვის შემთხვევაში ადვილად შეიძლება კარიკატურული შედეგი მივიღოთ. პროგრამის შედგენაში არის ბევრი წმინდა ინტუიციური მომენტი. მაგალითად, ამავე კონტექსტს ბეთჰოვენის პირველი ან მეორე ჩელოს სონატა, მგონი, სულ არ მოუხდებოდა. მესამე კი ისაა, რაც საჭიროა. ჩემთვის რთულია ამის ახსნა, ბევრი სხვა რამეც სავსებით შეგნებულადაა გათვლილი. პირველ ყოვლისა, ისტორიული თანმიმდევრობა. დღეს დასავლეთში მუსიკის ისტორიული ქმნადობის აღქმა უცნაურად დაქვეითებულია. ალბათ, იმ სამუშეუმი ტენდენციის გამო, რომელმაც ვსაუბრობდი (უფრო ზუსტი იქნებოდა მისთვის „სამუშეუმი-სასუპერმარკეტო“ ტენდენცია მენოდებინა). ამიტომ ნაწარმოებების ისტორიულად დალაგებას ხშირად მივმართავ, ამ მიზემ-შედგომრივი კავშირების ხაზგასასმელად. შემდეგ, ეპოქის და მუსიკალური ენის ცვლასთან ერთად მისი მხატვრული სამყაროს და ადამიანთან მიმართების ცვლის ჩვენება: ბეთჰოვენთან ადამიანის და სამყაროს, კერძოს და ზოგადის წონასწორობა; შტრაუსის სიმღერებში და სკრიაბინთან – მძაფრი სუბიექტური გამოხატვა, „პირველ პირში“ საუბარი. შტოკაჰუზენთან ვარსკვლავიანი ცის ან, ვთქვათ, რთული ქვა-კრისტალოვანი ფიგურების მეტაფორა, რომელიც, ერთი შეხედვით, სრულიად ობიექტურია და „უკაცრიელი“, მაგრამ თუ დავაკვირდებით, სავსეა ფარული ექსტაზით და

მათი ალტაცებული აღქმით... და ბოლოს, ვერენი, მაში და ქსენაკისი, რომლებიც, უკიდურესად განსხვავებული ხერხებით, ბუნებასთან დაკავშირებულ სახეებს და შეგონებებს აქცევენ მუსიკად.

რა თქმა უნდა, ამ ყველაფრის მოყოლა მსმენელისთვის არ არის აუცილებელი. მაგრამ ზოგიერთი რამის თქმა ეხმარება და შემსრულებელთან თუ ნაწარმოებთან ურთიერთობის დამყარებას უწყობს ხელს. ამიტომ, როდესაც ამის საშუალება არის, ყოველთვის ვესაუბრები პუბლიკას. ამ კონცერტებზე აუცილებლად ასე მოვიქცევი. ეს არ უნდა გავიგოთ, როგორც, „ლექცია-კონცერტი“, არამედ, როგორც გაცილებით თავისუფალი ფორმა. თუ ყველაფერი კარავადაა დობილებული, იგი აღქმასაც ხელს უწყობს და შემეცნებით მხარესაც წამოწევს წინ. მსმენელი ამისთვის ყოველთვის მადლიერია.

ლ.ხ. — თქვენ უკვე რამდენიმე წელია აქტიურად თანამშრომლობთ „თანამედროვე მუსიკის საღამოებთან“. მოგვიყევით ამ თანამშრომლობის და ერთობლივად განხორციელებული პროექტების შესახებ.

გ.ბ. — 2016, თუ არ ვცდები, უკვე მეხუთე წელია, რაც ყოველ ფესტივალში რაღაც წვლილი შემაქვს. ეს არის როგორც კონცერტებში მონაწილეობა, ისე კომპოზიტორების თუ შემსრულებლების ფესტივალში მონაწილეობის ინიცირება. მათგან გამოვყოფ თანამედროვეობის ერთ-ერთი შესანიშნავი კომპოზიტორის ფრანსუა-ბერნარ მაშის ჩამოსვლას 2013 წელს, რომელსაც მიეძღვნა მონოგრაფიული კონცერტი და 2015-ში შვეიცარიული დუეტის UMS 'n JIP-ს, რომლებმაც გრძელვადიანი თანამშრომლობის პროექტიც შესთავაზეს ფესტივალს და თბილისის კონსერვატორიას.

ლ.ხ. — გარდა იმ კონცერტისა, რომელზეც ზემოთ ვვქონდა საუბარი, კიდევ რას გვთავაზობს წლევეანდელი ფესტივალი?

გ.ბ. — წლევეანდელი ფესტივალი გაიხსნება 26 მარტს და გასტანს 9 მაისამდე. პროგრამაც საკმაოდ მრავალფეროვანი და დატვირთულია. ფესტივალში მონაწილეობას მიიღებენ ნუცა კასრაძე, ნინო მაისურაძე, თამარ ჟვანია, ვიორგი ცავარელი, აგრეთვე ჩრდილების სახელმწიფო თეატრი და თანამედროვე მუსიკის ასსამბლი ისრაელიდან Meitar და მათ მიერ, თელ-ა-

გიორგი გიორიშვილი

ვივის ბუხმან-მეტას კონსერვატორიასთან ერთად ორგანიზებული საგანმანათლებლო პროექტი Taderim. გაიმართება მიხეილ შულღიაშვილისადმი მიძღვნილი კონცერტი, ნანა ხუბუტიას საავტორო საღამო სახელწოდებით „სხვა ფორტეპიანო“ და სხვ.

ლ.ხ. — თუ გაქვთ გრძელვადიანი სამომავლო გეგმები?

გ.ბ. — „თანამედროვე მუსიკის საღამოები“ ჩემთვის მუდამ ახალი ჩანაფიქრების წყაროა. მთავარი გრძელვადიანი გეგმა იმ კონცეფციის შენარჩუნება და განვითარება, რომელზეც ზემოთ მოვასხენეთ: კლასიკის, ავანგარდის საუკეთესო ნიმუშების, დღევანდელ კომპოზიტორთა შემოქმედების ერთ სფეროდ გაერთიანება. რაც შეეხება უფრო ახლო გეგმებს, გაისად ვაპირებთ ფრანგი კომპოზიტორის ნიკოლა ვერენის ოპერის „უშბა და თეთნულდის“ ჩამოტანას. ვფიქრობ, თბილისის მუსიკალურ ცხოვრებას ეს მოვლენა ძალიან დააინტერესებს და დაამშვენებს.

ქეთევან ნაგერვაძე

ქართველ ეთნომუსიკოლოგთა რიგებს 2016 წლის 21 იანვარს ქეთევან ნაგერვაძის სახით ერთერთი პერსპექტიული მეცნიერი და პრაქტიკოსი გამოაკლდა. მან პირველმა დაამთავრა ბათუმის კონსერვატორიის ეთნომუსიკოლოგიური განყოფილება თამაზ გაბისონიას ხელმძღვანელობით. სამწუხაროდ, არ დასცალდა თავისი ნიჭის ბოლომდე გაშლა, მაგრამ ის რაც მოასწრო (თუნდაც საკვლე ექსპედიციები, ქალთა ანსამბლი „იაგუნდი“ და გადაცემა „ეთნოფორი“) საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ მისი სახით ნამდვილად პერსპექტიული და ნიჭიერი კადრი დაგკარგეთ.

ქეთევან ენვერის ასული ნაგერვაძე დაიბადა ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ურეხში 1978 წლის 23 მაისს. 1995 წელს სწავლა განაგრძო ბათუმის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებელში. სწავლის პარალელურად იყო კახა ფირცხალაიშვილის ფოლკლორულ-ინსტრუმენტულ ანსამბლ „ეგრისი და ჩიჩუას“ წევრი. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ 2006 წელს პირველმა დაამთავრა ბათუმის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის მუსიკისმცოდნეობის ფაკულტეტი ფოლკლორის სპეციალობით. მისი ხელმძღვანელი თავდაპირველად დავით შულღიაშვილი, შემდეგ კი თამაზ გაბისონია გახლდათ. დიპლომი დაიცვა თემაზე: „ქართულ ხალხურ მრავალხმიანობაში ხმათა ურთიერთშეთანხმების პრინციპები აჭარული სიმღერების მაგალითზე“. დიპლომის დაცვის შემდეგ რამდენიმე წელი მუშაობდა ბათუმის კონსერვატორიაში, რევან ლალიძის სახელობის სამუსიკო სკოლაში... ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს ჩამოაყალიბა და ხელმძღვანელობდა გოგონათა ანსამბლს, რომლის პრეზენტაციაც 2005 წელს ფოლკლორის და სასულიერო მუსიკის ბათუმის პირველ ფესტივალზე შედგა. სამწუხაროდ, მას მალე მოუწია კონსერვატორიიდან და ანსამბლიდან წასვლა. ქეთის დაარსებულ ანსამბლს კი შემდეგ „აი-დიო“ ეწოდა და მისი ამ სახით პრეზენტაცია უკვე 2007 წელს ფოლკლორის და სასულიერო მუსიკის ბათუმის

მეორე ფესტივალზე მოხდა. 2008-2009 წლებში იყო ქობულეთის ვაჟთა ანსამბლის ხელმძღვანელი, 2008 წელს ქედის კულტურის ცენტრთან ჩამოაყალიბა ქალთა ფოლკლორული ანსამბლი „ხარატული“, რომელსაც 2011 წლიდან „იაგუნდი“ ეწოდება. ანსამბლის რეპერტუარშია როგორც აჭარული, ისე საქართველოს სხვადასხვა კუთხის (მათ შორის ლაზური) ნიმუშებიც. ანსამბლი გამოსულა სხვადასხვა სახალხო დღესასწაულებზე, ფესტივალებსა და ტელე-რადიო გადაცემებში.

ქეთევანისთვის არ იყო იშვიათი ექსპედიციები სხვადასხვა სოფლებში. ალბათ, ამანაც განაპირობა, რომ 2014 წელს აჭარის ტელეარხზე მან დააარსა გადაცემა „ეთნოფორი“, რომელმაც მყურებელთა სიმპათია საოცრად მალე მოიპოვა. სამწუხაროდ, თავად ქეთის მხოლოდ 14 გადაცემის გაკეთება დასცალდა, თუმცა ის, რომ გადაცემის ხარისხი არც მერე არ შეცვლილა, ესეც მის დიდ ალლოსა და დამსახურებაზე მეტყველებს („ეთნოფორი“ ვადის ყოველ ოთხშაბათს 20:35 ნუთზე აჭარის ტელევიზიის ეთერით და მოიცავს როგორც აჭარას, ისე საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებს). გადაცემაზე მუშაობის პარალელურად ქეთი ასევე მუშაობდა შუახევის კულტურის ცენტრში ფოლკლორის სპეციალისტის თანამდებობაზე, თუმცა ამ თანამდებობაზე მან მხოლოდ რამდენიმე თვე დაჰყო, ავარიამდე...

რაც შეეხება ქეთევანის სამეცნიერო მოღვაწეობას, სამწუხაროდ, თუ არ ჩავთვლით თითო-ორიოლა მოხსენებას, მას არ შეეწყო ხელი, რომ ამ ხაზით განვეითარებინა თავისი ნიჭი. თამაზ გაბისონია: „ქეთიმ საკვლევი თემად აჭარული სიმღერების მრავალხმიანობის სტრუქტურა აიღო. უნდა აღინიშნოს, რომ მუსიკალური ენის ანალიზს დღეს ახალგაზრდები იშვიათად მიმართავენ სირთულის გამო. მიუხედავად ამისა, არავისთან არ მქონია იმგვარად ხანგრძლივი და ღრმა მეცნიერული დისპუტი, როგორც ქეთისთან. იშვიათად შემხვედრია ასეთი მეცნიერულად მოაზროვნე ადამიანი, მით უმეტეს ასაკით ჩემზე პატარა. ამ საუბრებისას ბევრჯერ შემიკვლია ჩემი

პოზიცია ქეთის არგუმენტირებული მსჯელობის შედეგად“.

მისთვის უცხო იყო პიროვნული და პროფესიული შერი, იგი ჩაფლული იყო თავის საქმეში და სხვების პროფესიული წარმატებებიც უხაროდა. მას ბევრის გაკეთება შეეძლო, თუმცა 2015 წლის 4 თებერვალს, აჭარის ტელევიზიიდან გამოსულს, მანქანა დაეჯახა, რის შედეგადაც ქეთი ლოგინს მიეჯახა და მიუხედავად არაერთი ოპერაციისა, არ შეეძლო არათუ მოძრაობა, არამედ ლაპარაკიც კი. მისი მდგომარეობის გამოსასწორებლად 27 აპრილს ჩატარდა საქველმოქმედო კონცერტები თბილისსა და ბათუმში, მაგრამ, საბოლოო ჯამში, მდგომარეობა უკეთესობისკენ არ წასულა. ასეთ უმწეო მდგომარეობაში იყო თითქმის ერთი წელი, რის შედეგადაც 2016 წლის 21 იანვარს, 38 წლის ასაკში ჩვენმა ქეთევან ნაგერვაძემ მინიერი საქართველოდან ზეციერში გადაინაცვლა...

გიორგი კრავეიშვილი: „ერთმანეთი სოციალური ქსელის მეშვეობით 2013 წელს ვავიცანით, თუმცა პირადად მხოლოდ ერთხელ, 2014 წლის ბათუმის ხელოვნების სასწავლო უნივერსიტეტის მუსიკის ფაკულტეტის სამდღიან ფესტივალზე შევხვდით. მე ლაშეთის, ტაოსა და შავშეთის მუსიკალურ ფოლკლორზე ვკითხულობდი მოხსენებას, ქეთი კი, თუ არ ვცდები, ქედის მუსიკალურ ფოლკლორზე. დღემდე მახსოვს, როგორ მოვიდნენ ჩემთან ქეთი და მიშა გაბაიძე და მთხოვეს მოხსენების გადაგზავნა, რაც მალევე შევასრულე... კარგად მახსოვს კონფერენციის დასრულებისას ყველა მონაწილე სცენაზე ავედით და C-dur მრავალჯამიერს ვმღეროდით. უნდა ვთქვა, რომ ქეთი ჩემი დიდი გულშემატკივარი იყო. როდესაც აჭარის ტელევიზიაში ვიყავი დიასამიძის გადაცემის „მოგზაურობა ფოლკლორში“ ფარგლებში ვადიოდა ფილმები ლაშეთსა და შავშეთზე (იმერხევი), ჩემდა სამარცხვინოდ, ავი ენების გამო (ავი ენის ავტორის ვინაობას არ დავასახელებ), ქეთი მაშინ საკადრისად ვერ დავაფასე, თუმცა ვაცნობისთანავე მოვიხიბლე მისი პიროვნული თვისებებით. არადა, თითქოს ვუშინ იყო (2014 წლის 4 ნოემბერი), როდესაც ქეთიმ ჩემი მოხსენების გადაგზავნა რომ მთხოვა გადაცემა „ეთნოფორისთვის“, რადგანაც იგი ვალმა საქართველოს მუსიკალური ფოლკლორის ჩვენებასაც აპირებდა. ვინ იცის. იქნებ შემდეგ-

ქეთევან ნაგერვაძე

ში თავისი ანსამბლის რეპერტუარშიც უნდოდა შეეტანა სხენებული კუთხეების მუსიკალური ნიმუშები, თუმცა ამ სურვილების ასრულება მას აღარ დასცალდა. საერთოდაც ქეთიმ, მართალია, ბევრი რამის გაკეთება მოასწრო, მაგრამ ასევე ბევრი გეგმაც განუხორციელებელი დარჩა“.

მის კოლეგებს ახლა მხოლოდ ისღა დაგვრჩენია, რომ ქეთის დიპლომს, წაკითხულ მოხსენებებსა და ექსპედიციებში ჩაწერილ ნიმუშებს თავი მოვუყაროთ და წიგნებად (ან წიგნად) და დისკებად გამოვცეთ. ამით დიდ სამსახურს ვავუნვეთ როგორც მის სსოვნას, ისე ეთნომუსიკოლოგიას.

გიორგი ნაგერვაძე
ქეთევან გომოლაძე
თამაზ გაბისონია
ირაკლი შარაძე
გიორგი კრავეიშვილი

P.S. ავტორები მადლობას ვუხდით ქედის კულტურის ცენტრს და ყველა იმ პიროვნებას, ვინც დახმარება გაგვინია ამ წერილის შედგენაში.

18 თებერვალს 17 საათზე კულტურის სამინისტროში ჩატარდა, ქართული მუსიკის ისტორიის ტემ-
მარითი მემკვიდრის – მუსიკისმცოდნე, – თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმ-
ნიფო კონსერვატორიის ემერიტუს-პროფესორის, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული
მოღვაწის, „ღირსების ორდენის“ კავალერის, ბატონ გულბათ თორაძის ნიგნების – „სულხან
ცინცაძე“, „ელისო ვირსალაძე“, „მოგონებები“ – პრეზენტაცია და კამერული მუსიკის კონცერტი.
ნიგნები საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს მხარდაჭერით გამოიყა.
ლონისძიებას საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის მოადგილე – ქალ-
ბატონი მანანა ბერიკაშვილი, მუსიკისმცოდნე გულბათ თორაძე, ღონისძიების ორგანიზატორი –
მარინე ჩიხლაძე და მონვეული სტუმრები დაესწრნენ. კონცერტში მონაწილეობდნენ : ნანა დი-
მიტრიადი, თემურ გუგუშვილი, ნანა ავალიშვილი, გოგა შავერვაშვილი, ლიბა რამიშვილი, სოსო
ჯულაშვილი, ლელა უსეინაშვილი, ეკა ბოკუჩავა.

სიუპრიზი, რომელსაც ორგანიზატორები საზოგადოებას პირდებოდნენ, აღმოჩნდა უმაღლესი
ჯილდო „ხელოვნების ქურუმი“, რომელიც ბ-ნ გულბათ თორაძეს გადაეცა.

გულბათ თორაძე — „მოგონებები“

ქართველი მკითხველისთვის ნამდვილი საჩუქარია
თბილისის სახელმნიფო კონსერვატორიის ახალი გა-
მოცემა — ცნობილი მუსიკისმცოდნის, ხელოვნებათმ-
ცოდნეობის დოქტორის, ხელოვნების დამსახურებული
მოღვაწის გულბათ თორაძის „მოგონებები“.

ბ-ნ გულბათმა ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ში-
ნაარსიანი გზა განვლო, რაც, გარკვეულწილად, იმით
აიხსნება, რომ მისი ინტერესების არეალი მუდამ ძალი-
ან ვრცელი და მრავალმხრივი იყო: მუსიკა და მუსიკის-
მცოდნეობა, ენათმეცნიერება (თავდაპირველი განათ-
ლებით იგი ხომ ფილოლოგია), სპორტი (განსაკუთრე-
ბით, ფეხბურთი და ჭადრაკი). ბ-ნ გულბათს მრავალ
გამოჩენილ პიროვნებასთან — კომპოზიტორებთან,
მუსიკოს-შემსრულებლებთან, მუსიკისმცოდნეებთან,
მეცნიერ-ფილოლოგებთან, უფროსი თაობის მსახიო-
ბებთან, სპორტსმენებთან (ფეხბურთელებთან და მო-
ჭადრაკეებთან) არგუნა ბედმა ნაცნობობა და მეგობ-

რობა, რამაც, ცხადია, ძალზე გაამრავალფეროვნა მისი
მოვლენებით მდიდარი ცხოვრების გზა.

ბატონ გულბათის სიტყვებით, „მოგონებები“ მიჰ-
ყვება მისი ცხოვრების გზას და მოიკვს პატარა „ნი-
აღსვლეს“ იმ ადამიანების შესახებ, რომლებმაც ღრმა
კვალი დატოვეს მის ცხოვრებაში. სქელტანიან ნიგნს
წინ უძღვის ავტორის მინანერი: „ნიგნის წერა უკვე
დამთავრებული მქონდა, როდესაც მძიმე ავადმყოფო-
ბის შემდეგ გარდაიცვალა ჩემი მეუღლე, შესანიშნავი
ადამიანური თვისებებით გამორჩეული, ყველასათვის
საყვარელი პიროვნება — თამარ დავითის ასული მა-
ჭავარიანი (1946-2014). ღმერთმა ნათელში ამყოფოს
მისი სული. ამ ნიგნს ვუძღვნი ჩემი დაუვიწყარი მეუღ-
ლის ხსოვნას“.

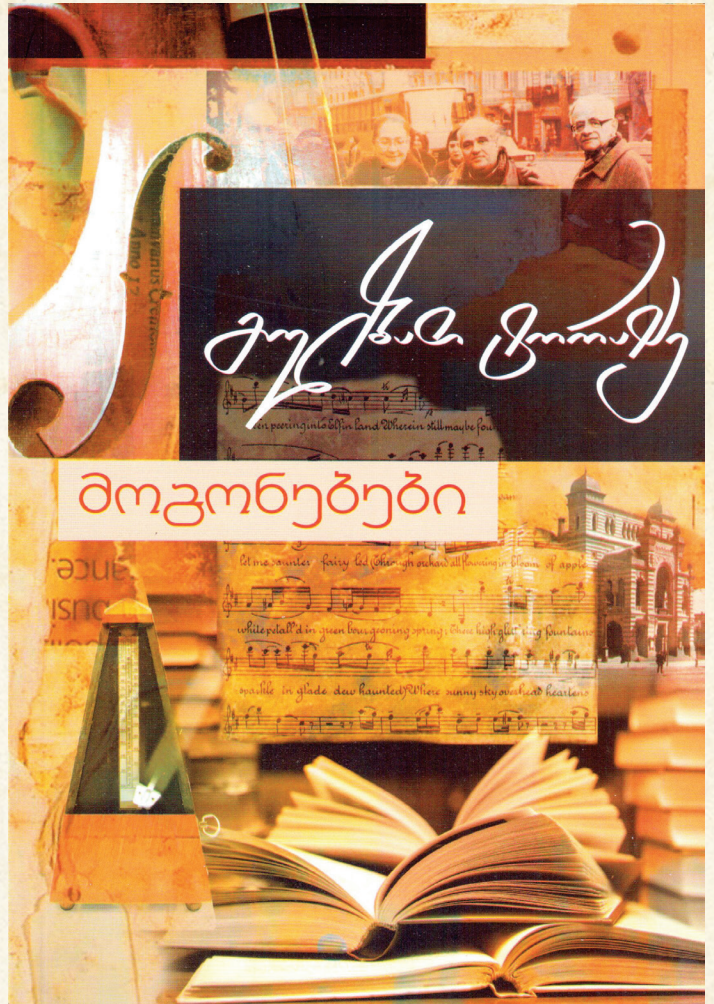
თავის უმთავრეს პიროვნულ ღირსებად ბ-ნი გულ-
ბათი მიიჩნევს იმას, რომ მან მუდამ იცოდა მეგობრების
შერჩევა; ნიგნში მათ გულთბილი მოგონებები უძღვნა.

დანართის სახით „მოგონებებს“ თან ახლავს, ასევე, ავტორის ბოლო წლების წერილები და მისი ნაშრომების სრული სია. ხოლო, თუ ყოველივე ამას დავუმატებთ, რომ ბატონი გულბათი დაჯილდოებულია იუმორის მახვილი გრძნობით, გასაგები გახდება, თუ რატომაა მისი „მოგონებების“ წიგნი „იუმორის კუთხე“ ნაკვეთებითა და სასაცილო ისტორიებით.

გთავაზობთ გამოცემის რეცენზენტების – ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორების, ქალბატონების რუსუდან ნურნუმიასა და მარინა ქავთარაძის გამომხატურებებს გულბათ ტორაძის „მოგონებების“ შესახებ.

რუსუდან ნურნუმი: „ძნელია იპოვნო პიროვნება, რომელსაც შეუძლია ბ-ნი გულბათივით გაიხსენოს ჩვენი მუსიკალური ცხოვრების (და არა მხოლოდ მისი) ბოლო 70 წლის ისტორიის დეტალები და ის ადამიანები, ვინც ამ ისტორიას ქმნიდნენ. უმცროს კოლეგებს დღესაც ვვაცხებ მისი ინტერესების მრავალმხრივობა და უღვევი ენერჯია, რომელიც მას შესაძლებლობას აძლევს დაესწროს თბილისის კულტურული ცხოვრების ყველა მნიშვნელოვან მოვლენას – სპექტაკლს, კონცერტს, წიგნის პრეზენტაციას, საიუბილეო თუ მოგონებების საღამოს და მეორე დღესვე პუბლიკაციით გამოეხატა მათ; წეროს სტატიები კულტურისა თუ, საზოგადოდ, ჩვენი ქვეყნის საჭირობო საკითხებზე, წიგნები, არა მარტო კომპოზიტორებსა და მუსიკოს-შემსრულებლებზე, არამედ ფეხბურთსა და ფეხბურთელებზე, ჭადრაკსა და მოჭადრაკეებზე...

რუსეთის არმიის ოფიცრისა და ჭავჭავაძეთა სახელოვანი გვარის შთამომავალს მრავალი რამ აქვს მოსაგონარი, როგორც საბჭოური რეჟიმის ავადსახსენებელი საქმეებიდან, ისე ქართული ინტელიგენციის ცხოვრებიდან. ვის არ შეხვდებით აქ: გამოჩენილ ქართველ თუ რუს პოეტებს, ბრწყინვალე მსახიობების დიდებულ პლეადას, ქართული საკომპოზიტორო და საშემსრულებლო სკოლების ფუძემდებლებს, საბჭოთა მუსიკის კლასიკოსებს, მისი დროის ქართველ და უცხოელ მუსიკოსებს, ფილოლოგებს, სპორტსმენებს, ერთი სიტყვით, განსხვავებული პროფესიის ადამიანებს, რომელთა ცხოვრების გზები გადაკვეთილა და თითოეულ მათგანს რაღაც წვლილი შეუტანია მოგონებების ავტორის სამ-

ყაროს ჩამოყალიბებაში...

ბატონი გულბათი მოგვითხრობს უცხო ქვეყნებში (აშშ, ინდოეთი და სხვ.) მისი მოგზაურობის შესახებ, ცნობილ ადამიანებთან შეხვედრის საინტერესო, ზოგჯერ პარადოქსულ ამბებს. მაგრამ წიგნის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ღირსება ისაა, რომ მასში საქართველოს მუსიკალური ცხოვრების თითქმის სრული პანორამა და თბილისის კონსერვატორიის ისტორიაა მოცემული – საკონცერტო დარბაზების გახსნა, კათედრების ჩამოყალიბება, სტუდენტური ორკესტრისა და საოპერო სტუდიის წარმატებები საერთაშორისო ასპარეზზე, მის კედლებში მიმდინარე დრამატული თუ სახალისო მოვლენები...

მსუბუქი, ძალდაუტანებელი თხრობა მოგონებებს განსაკუთრებულ ადამიანურ სითბოს ანიჭებს და მისი ავტორის – XX საუკუნის ქართველი ინტელიგენტის მიმზიდველ პორტრეტს ქმნის“.

მარინა ქავთარაძე: „ქართული საზოგადოება განებივრებული არ არის მემუარული ლიტერატურით, მით უფრო მუსიკოსების. ალბათ, იმისათვის, რომ თავს უფლება მისცე შენს მიერ განცდილი ცხოვრების ისტორია სხვას გაუზიარო, მოსაგონარი არა მარტო ბევრი და საინტერესო უნდა გქონდეს, არამედ ამის შესაბამისად მოწოდების უნარი უნდა გაგაჩნდეს. ამ იშვიათ გამოწონაკლის წარმოდგენს გულბათ ტორაძის „მოგონებების“ წიგნი, რომელიც საინტერესოდ მოგვითხრობს ავტორის მეხსიერებაში დაღეჭილ შთაბეჭდილებებსა და იმ გარემოზე, რომელშიც მისი პიროვნება ყალიბდებოდა, იმ ადამიანებზე, რომლებმაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს მის ცხოვრებაში, (ახლობლები, ნათესავები, პედაგოგები) საქართველოს მუსიკალური ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს მოვლენებსა და ფაქტებზე, რომლის მომსწრე თავად იყო.

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ემერიტუს პროფესორი, ბ-ნი გულბათ ტორაძე ქართული მუსიკის ნამდვილი „მემატინაჟა“. მისი მრავალმხრივი და ნაყოფიერი კრიტიკულ-პუბლიცისტური საქმიანობა 70 წელზე მეტს ითვლის, რომლის მანძილზეც განვლილი ცხოვრების ფურცლები რუდუნებით ფიქსირდებოდა. საქართველოს მუსიკალურ ცხოვრებაში მიმდინარე პროცესებით დაინტერესებული ჩვენი შთამომავალი, XX საუკუნის 30-იანი წლებიდან დაწყებული დღემდე მიმდინარე მოვლენების შესახებ წარმოდგენას ალბათ ტორაძისეული პუბლიკაციების საფუძველზე შეიქმნიან. ერთად შეკრებილნი ისინი ქართული მუსიკის ფართო პანორამას ქმნიან.

ერთი მხრივ, ტორაძის წიგნში მისი ნააზრევი გვიქმნის წარმოდგენას მისი დროის მუსიკალური კულტურის შესახებ; მეორე მხრივ, „მოგონებების“ წიგნში, როგორც ფოკუსში, ისე იყრის თავს გულბათ ტორაძე – მუსიკის-მკოდნე-პროფესიონალის უმთავრესი თვისებები: ინტერესთა ფართო წრე, ყოველდღიური ცხოვრების ესთეტიკურად აღქმის უნარი, არჩეული საქმისადმი თავ-

გულბათ ტორაძე – „ხელოვნების ქარაი“.

დადება და ენციკლოპედიური განათლება. ბ-ნი გულბათის მოღვაწეობა საოცარი პროდუქტიულობით და ოპერატიულობით ხასიათდება, რაც კრიტიკოს-პუბლიცისტის აუცილებელი თვისებაა; მიუხედავად ასაკისა, ის არის ყველგან, ყველადრის საქმის კურსში, ეზმურება აქტუალურ მოვლენებს, და არა მარტო მუსიკალურს... ის ყოველდღიურად თავის კულტურტრეგერულ მისიას ასრულებს, რამაც თავი მოიყარა წიგნში „ჩემი ცხოვრება ხელოვნებაში“ (გამოიცა 2010წ.), რომელიც სხვადასხვა წლებში გამოქვეყნებული ნერილების კრებულს წარმოადგენს და ავტობიოგრაფიულ-მემუარული ხასიათის მოგონებებს.

ტორაძის ნააზრევის გაცნობისას უპირველეს ყოვლისა ერთი რამ იპყრობს ყურადღებას; როგორც ტუმარიტ მემატინაჟს მას შეცნობილი აქვს, რომ ესთეტიკური ღირებულებების მატარებელი სფერო – ჩვენი

კონსერვატორიის მუსიკის ისტორიის კათედრა (1967).

თანამედროვე სულიერი ფასეულობანი, გარდასული დროის მოვლენები, ზუსტ აღნუსხვას მოითხოვენ. გულბათ ტორაძის მოგონებების უშრეტი წყარო მისი მეხსიერებაა, რომელშიც საოცარი სიზუსტით არის აღბეჭდილი მოვლენები, ფაქტები, თარიღები. ამასთანავე, მისი სათქმელი ყოველთვის გამოკვეთილია, ლიტერატურული სტილი კი იმდენად სწორი და გამართული, რომ არ საჭიროებს რედაქტირებას.

ერთი თავისებურება აქვს მუსიკისმცოდნის და საზოგადოდ, ხელოვნებათმცოდნის პროფესიას; სხვათა შემოქმედების მცოდნისა და მკვლევარის ცხოვრება საზოგადოებისათვის დაფარულია და ჩრდილში რჩება. უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ადამიანის ცნობიერებაში ჯერ კიდევ ბავშვობის წლებში დაღეილ შთაბეჭდილებებს და გარემოს, რომელშიც პიროვნება ყალიბდება. „მოგონებებში“ ტორაძე აცოცხლებს თავისი ცხოვრების ისტორიას ბავშვობის წლებიდან დაწყებული თანამედროვეობით დამთავრებული და, რაც ყველაზე საყურადღებოა, ამ ისტორიას ის მოგვითხრობს საქართველოს კულტურული ცხოვრების კონტექსტში“.

ბ-ნ გულბათ ტორაძის „მოგონებებს“ დიდი სიამოვნებით წაიკითხავენ არა მარტო მუსიკოსები და მუსიკის მოყვარულები, არამედ, საზოგადოდ, ქართული კულტურით დაინტერესებული ადამიანები. პირველი დაინ-

მ. თაქთაქიანი, გ. როჭალსხვენიანი, ფ. მჭედლიძე, გ. სორაძე (1975).

ტერესებული მკითხველი წიგნს დაბეჭდვის პროცესშივე გამოუჩნდა. კონსერვატორიის გამომცემლობას სტამბის მუშებმა შემოუთვალეს: „ისეთი სასიამოვნო და საინტერესო საკითხავია, გედმეტი ეგზემპლარები დავბეჭდეთ და საჩუქრად ერთმანეთს დავურიგეთ“.

ცოლ- შვილთან ერთად ბორჯომში (1979).

„ალექსი მაჭავარიანი — კომპოზიტორი და დრო“

10 მარტს, „გოეთეს ინსტიტუტში“ გაიმართა დიდ ქართველ კლასიკოს კომპოზიტორზე, ალექსი მაჭავარიანზე გამოცემული წიგნების პრეზენტაცია. ეს ცხადია, უმნიშვნელოვანესი მოვლენაა ჩვენ მუსიკალურ ცხოვრებაში, ვინაიდან არ ვართ განებვირებული არც მონოგრაფიებით ქართველ მუსიკოსებზე, არც მემუარული ლიტერატურით და მით უფრო, ამ ლიტერატურის ევროპულ ენებზე თარგმანებით.

2008 წელს მანანა კორძაიას ავტორობით გამოიცა წიგნი „შემოქმედი და დრო“ (უბის წიგნაკის ჩანაწერები). როგორც თვით ავტორი წერს, წიგნის შექმნას წინ უძღოდა ხანგრძლივი ისტორია: „1988 წლის მარტში ბატონმა ალექსი მაჭავარიანმა მთხოვა მასთან მივსუ-

ლიყავი. ცხადია, მეორე დღესვე ვეახლე. ბატონი ალექსი თავის სამუშაო ოთახში იჯდა სავარძელში, ათიოდე დიდი კოლოფით გარშემორტყმული. — ეს არის მასალა, რომელიც უნდა დავამუშავოთ, — მიხსრა ჩვეული ღიმილითა და დინჯი ინტონაციით. ეს შოკისმომგვრელი იყო. მიხვდა ბატონი ალექსი ჩემს ვაოცებას და იხუმრა, — მგონი, მართალი ხარ, წერას ვყავდი, ალბათ, ატანილი, მაგრამ არის მათში მრავალი მნიშვნელოვანი ფაქტი, რომელთა გაცნობა საზოგადოებისათვის, ვფიქრობ, საინტერესო იქნება. ვნახოთ. მივყვეთ ნელ-ნელა — სიტყვა და დაიწყო ბავშვობისა და ახალგაზრდობის წლების გახსენება. მისმა აღგზნებულმა და სახოვანმა მონათხრობმა იმდენად იმოქმედა, რომ იმავე დღეს წავიდე ეს კოლოფები სახლში და და დავიწყე მათში ქექვა, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით. აღმოჩნდა 4000-ზე მეტი გვერდი, რუდუნებით გადაბეჭდილი მისი მეუღლის, ქალბატონი ქეთევანის მიერ, რომელიც მოიცავდა დღიურებს, მოგონებებს, ესსეებს, ჩანახატებსა და ლექსებს“. ცხადია, ამ უზარმაზარი მასალის ფორმამი მოყვანა, მათი დამუშავება და ლიტერატურული ვერსიის შექმნა ურთულესი საქმე იყო და ქ-მა მანანამ ამ ზღვა მასალიდან შექმნა შესანიშნავი ლიტერატურული ვერსია, რომელიც ქართულად გამოიცა 2008 წელს, მაგრამ, ფაქტობრივად, მისი პრეზენტაცია არ გამართულა და ფართო საზოგადოებისათვის ნაკლებად ცნობილი დარჩა.

რაც შეეხება ინგლისურ და გერმანულ გამოცემებს, ეს უკვე არის ქ-ნ მანანა კორძაიას მონოგრაფია ალექსი მაჭავარიანის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე „კომპოზიტორი და დრო“. მართალია, „დრო“ აქაც ფიგურირებს, მაგრამ ეს უკვე არის ავტორის თვალთახედვა კომპოზიტორის შესახებ დროის ტრილში. სამწუხაროდ,

ამ წიგნის ქართული ვერსია არ არის გამოცემული, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანი და გადაუდებელი საქმეა.

ინგლისური ვერსია გამოიცა საქართველოში 2013 წელს (თარგმანი ხატია მალონა-ჭანიშვილის), გერმანული (თარგმანი ნათია მიქელაძე-ბაჩულიანის) კი გამოიცა 2015 წელს, გერმანიაში, ჰამბურგის გამომცემლობის „ვოლკს“ მიერ. წიგნს მარტში წარმოადგენენ ფრანგფურტის წიგნის ბაზრობაზე, რაც ასევე მნიშვნელოვანი ფაქტია. აღსანიშნია, რომ წიგნი უკვე იყიდება გერმანიის, ავსტრიის და შვეიცარიის მაღაზიებში. როგორც გამომცემლებმა აღნიშნეს, ევროპაში აქამდე არ გამოცემულა ამ მასშტაბის ბიოგრაფიული წიგნი ქართველზე, თუ არ ჩავთვლით გრიგოლ რობაქიძეს და სტალინს.

„გოეთეს ინსტიტუტში“ სადამოს უძღვებოდა მუსიკისმცოდნე რუსუდან ნურნუმი, რომელმაც მიმოიხილა როგორც კომპოზიტორის შემოქმედების მნიშვნელობა და ფასეულობა, ისე წიგნის ღირსებები. ასევე არაერთი საინტერესო ფაქტი და მოგონება უამბო დამსწრე საზოგადოებას კომპოზიტორის ვაჟმა, დირიჟორმა და კომპოზიტორმა ვახტანგ მაჭავარიანმა.

პრეზენტაციის ბოლოს აჩვენეს კომპოზიტორის 100 წლის იუბილესათვის გადაღებული ნანა კიკნაძე-შადურის ფილმი „ერთი ოკეანის საიდუმლოება“.

ბოლო აკორდად კი აუღერდა ორი დიდი ქართველი კომპოზიტორის, დავით თორაძისა და ალექსი მაჭავარიანის მიერ ნამღერი, სახლის პირობებში ჩანერილი, დავით თორაძის „ფოსტალიონის სიმღერა“ ფილმიდან „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“, რომელმაც საოცრად თბილ და ამადელვებელ ნოტაზე დაასრულა სადამო.

სამწუხაროდ, მუსიკოსებისაგან პრეზენტაციაზე ცოტანი ივნენ. ჩვენ წიგნის თაობაზე აზრი ვკითხეთ მუსიკისმცოდნე რუსუდან ქუთათელაძეს: „დღევანდელი პრეზენტაცია შორს სცილდება მუსიკალური ცხოვრების რიგით მოვლენათა რიცხვს, თუნდაც საზემოს! “Alexi Matchavariani. Creator and Time” პირველი წიგნია, რომელმაც გაარღვია საქართველოს საზღვრები, რომელიც ევროპელ მკითხველს გააცნობს ქართველი კომპოზიტორის სულიერსა და შემოქმედებით

დებით სამყაროს. ეს ძალზე მნიშვნელოვანია! ის, რომ წიგნი გერმანულ ენაზე დაიბეჭდა და ისიც, რომ გოეთეს ინსტიტუტში მოხდა მისი წარდგენა, ამაშიც სიმბოლურობა მესახება: გერმანია იყო პირველი სახელმწიფო, რომელმაც სცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა,

ნანანა კიკნაძე

პირველი სახელმწიფო იყო, სადაც საქართველოს დამოუკიდებელი დემოკრატიული რესპუბლიკის საელჩო გაიხსნა და ისევ გერმანია აღმოჩნდა პირველი ქვეყანა, რომელიც გერმანულ საზოგადოებას აზიარებს ქართველ კომპოზიტორს. ვულოცავ ავტორს, მანანა კოძიას, ვულოცავ ქართულ მუსიკალურ და არა მარტო მუსიკალურ საზოგადოებას ამ მნიშვნელოვანსა და საზემომო მოვლენას!“.

ჟურნალის რედაქცია ულოცავს ქ-ნ მანანას და მთელ მუსიკალურ საზოგადოებას ამ უმნიშვნელოვანეს შენაძენს. ვისურვებდით, რომ ქართველ მუსიკოსებზე ასეთი გამოცემები მრავლად ყოფილიყოს.

საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველებში შენარჩუნებული მრავალხმიანი სიმღერები

გიორგი კრავიცივილი

ჟურნალ მუსიკაში არაერთხელ დამინერია საქართველოს ისტორიული კუთხეების მუსიკალურ ფოლკლორზე. ახლა კი შევეხები დიდი ხნის წინათ გადასახლებულ ქართველთა მუსიკალურ ფოლკლორს. საუბარი გვექნება თურქეთსა და რუსეთში მცხოვრებ იმ ქართველებზე, რომლებმაც მრავალხმიანი სიმღერები შემოინახეს. რაც შეეხება ირანის პროვინციას, ფერეიდანს, სამნუხაროდ მისი მუსიკალური ფოლკლორის შესახებ ძალიან მწირი წარმოდგენა გავგაჩნია.

როგორც დღემდე ჩემთვის ცნობილი მასალებიდან ტანს თურქეთში მცხოვრები ქართველებიდან ჭეშმარიტად ქართული ვოკალური მრავალხმიანობა მხოლოდ აჭარლებმა შემოინახეს (აქ იგულისხმება როგორც ისტორიულ ტერიტორიაზე, კერძოდ მაჭახლისა და ლივანის ხეობების თურქულ ნაწილში მცხოვრები აჭარლები, ისე მუჰაჯირებიც). აჭარული სიმღერები მხოლოდ ერთ და ორხმიანია. აჭარულ მუსიკაში მუსლიმანური გავლენის შედეგად ჟანრთა ზუსტად იგივე სპექტრია წარმოდგენილი, რაც ჩემ მიერ ჟურნალ მუსიკაში აქამდე განხილულ სხვა კუთხეებში, ოღონდ აჭარა წარმოდგენილია საისტორიო სიმღერებით „ალი ფაშა“ და „ენვერ ფაშა“.

საკრავებიდან გავრცელებულია აკორდეონი და გუდასტიკრი (ჭიბონი). ხოლო საჭიბონე დასაკრავე-

ბის ნაწილი თავსდება ქართული ხალხური მრავალხმიანობისთვის დამახასიათებელ ჩარჩოებში. რაც შეეხება აკორდეონს, მასზე შესასრულებელი ჰანგების დიდი ნაწილი მაჟორ-მინორულ სისტემაშია მოცემული, რაც ძალიან გასაკვირია.

თურქეთში მცხოვრები აჭარლების მუსიკალური ფოლკლორი ჩანერილია როგორც მაჭახელაში, ისე ინეგოლის რაიონში. სწორედ ამ რაიონის სოფელ ჰაირიეს მუსიკალური ფოლკლორი მიაჩნდა ცნობილ ეთნომუსიკოლოგ ედიშერ გარაყანიძეს შავშურად, და მან შეცდომით დაამკვიდრა ამ მასალის საფუძველზე აჭარულ-შავშური მუსიკალური დიალექტი. ამის შესახებ დანვრისებით იხილეთ ჩემი სამავსტრო სადიპლომო ნაშრომი „საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველთა ტრადიციული მუსიკის შესწავლისათვის“.

ვინაიდან ტრადიციული მრავალხმიანობის მეშვიდე საერთაშორისო სიმპოზიუმის კრებულსა და ჟურნალ ისტორიანში ვრცლად ვეხები თურქეთში მცხოვრები აჭარლების თემას, ამიტომ აქ აღარ გავაგრძელებ, მაგრამ აღვნიშნავ რომ მათი მუსიკალური ფოლკლორის ფიქსირებაში დიდი წვლილი აჰქმედ ოზქან მელაშვილს მიუძღვის.

წერილის თემა ასევე არის რუსეთში მცხოვრები ქართველები. მასალის სიმცირის გამო საშუალება

გვაქვს ვისაუბროთ მხოლოდ ყიზლარისა და მოზდოკის ქართველებზე.

რუსეთში ქართველები ძირითადად ქალაქ მოზდოკსა და ყიზლარის მიდამოებში (ე. წ. თერვის ოლქის ორ სოფელში: კერძოდ, ალექსანდრონევსკაიასა (სასოფლო) და შელკოვსკაიაში (სარაფანი) ცხოვრობდნენ. მათი მუსიკალური ფოლკლორის მცირე ნაწილი ჩანერილი აქვს დიმიტრი არაყიშვილს. ინტერესმოკლებული ნამდვილად არ იქნება იმის აღნიშვნა, რომ ეთნომუსიკოლოგებიდან პირველად დიმიტრი არაყიშვილი დაინტერესდა საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრები ქართველების ხალხური მუსიკით. მოზდოკელი ქართველების სიმღერები წარმოდგენილია სამი ერთხმიანი და ერთი ორხმიანი ნიმუშით. ისინი მეცხრამეტე საუკუნის 90-იან წლებშია მოპოვებული. ყიზლარის ქართველების ნიმუშები კი წარმოდგენილია ერთი, ორი და სამხმიანი სიმღერებით, რომელიც სოფელ სარაფანში (შელკოვსკაია) 1904 წელს ყიზლარის ოლქის სოფელ შელკოვსკაიაში (სარაფანი) ფონოგრაფით არის ფიქსირებული. ყველა ეს ნიმუშები წარმოდგენილია ნაშრომში არაკჩიევი, დიმიტრი (1916). «Грузинское народное музыкальное творчество». Оттиски из V т. Трудов Музыкально-Этнографической Комиссии при Московском университете. Москва. მოზდოკისა და ყიზლარის ქართველების ზოგადი მიმოხილვისათვის კი მივმართავთ ავტორთა ჯგუფის მიერ შექმნილ წიგნს «ქართული დიალექტოლოგია (1961).

მუსიკალური ნიმუშების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ჩვენს ხელთ არსებული ნიმუშების უმრავლესობაში მრავალხმიანობა გაბმული ბურდონით არის წარმოდგენილი. შენარჩუნებულია შესრულების ტრადიციული ორპირული ფორმა, კადანსები, მელოდიის ტიპები და სხვა. მრავალხმიანი ნიმუშები ძირითადად ორხმიანია. მათი უმეტესობა სოლისტების მონაცვლეობაზეა აგებული და რეალური სამხმიანობა მხოლოდ ყიზლარში ჩანერილ სუფრულსა და ალილოში გვხვდება. ნიმუშთა ნაწილში შეიმჩნევა ქართულისათვის უჩვეულო მოვ-

ლენები, რაც იქაურების მუსიკალურ აზროვნებაში მომხდარი ცვლილებების დამადასტურებელია.

როგორც უკვე აღინიშნა ქართველები ცხოვრობდნენ ყიზლარის რაიონის (ე. წ. თერვის ოლქის) ორ სოფელში: კერძოდ, ალექსანდრონევსკაიასა (სასოფლო) და შელკოვსკაიაში (სარაფანი). ისინი ლეკიანობის დროს კახეთიდან, ხევიდან, ქართლიდან და იმერეთიდან წამოსულთა შთამომავლები იყვნენ. მასობრივი

სუფრული. 6. ЗАСТОЛЬНАЯ.

Moderato.

სუფრული. 7. ХОРОВОДНАЯ. Свадебная.

Moderato.

გადმოსახლება ორ ეტაპად მოხდა: პირველად მეფრამეტე საუკუნის 20-იან წლებში, როდესაც ქართლის მეფე ვახტანგ მეექვსეს რუსეთში თან გაჰყვა მისი ამაღლის უდიდესი ნაწილი და მეორედ — შამილთან ომის

პერიოდში. ენობრივი თვალსაზრისით ყიზლარის ქართველების მეტყველება (მოზდოკურთან ერთად) ქართლური დიალექტის ნაწილად განიხილებოდა, თუმცა, რამდენიმე ათეული წლის წინათ მათი მშობლიური ენა მთლიანად რუსულმა ჩაანაცვლა.

ენის დავინწყებაზე ჯერ კიდევ გაზეთი „ივერია“ ალაპარაკდა. ენის დავინწყების მიზეზი შერეული ქორწინებები იყო და ქართული მოსახლეობა ყველგან ისე შემცირდა, რომ თვით საცხოვრებელი ადგილის მასშტაბითაც კი ეთნიკური უმცირესობა გახდა. უმრავლესობას კი ყველგან რუსები წარმოადგენდნენ. თუკი არაყიშვილის დროს ქართული ელემენტები ჯერ კიდევ სჭარბობდა, შემდგომ პერიოდში მისი ხვედრითი წილი

უფრო შემცირდა და რამდენიმე ათეული წლის წინათ სრულიად გაქრა.

დიმიტრი არაყიშვილი ჩანერულ ნიმუშებს კახური მუსიკალური ფოლკლორის კუთვნილებად მიიჩნევს. მაგრამ, როგორც ირკვევა, გადასახლებულთა უმეტესი ნაწილი ქართლიდან იყო. ვარდა ამისა, მათი მეტყველება, როგორც უკვე აღინიშნა, ქართლურია. მუსიკალური თვალსაზრისითაც, ზოგიერთი ატიპური მოვლენის მიუხედავად, იგივე სურათი გვაქვს (განსაკუთრებით მრავალხმიან ნიმუშებში). ამაზე ნათლად მეტყველებს მეღიზმატიკის სიმცირე „ურმულში“ (Аракчиев, 1916:116), მისი არარსებობა „სუფრულში“ (Аракчиев, 1916:134), ამავე ნიმუშში რეგულარული მეტრის დიდი როლი და მთქმელების მონაცვლეობის არქონა (Аракчиев, 1916:134). აქედან გამომდინარე, ყიზლარის და მოზდოკის ქართველების ნიმუშები (ყოველ შემთხვევაში მრავალხმიანი მაგალითები მაინც) ქართლურად მიგვაჩნია. რა იყო დიმიტრი არაყიშვილის მიერ ფიქსირებული ნიმუშების კახურად მიჩნევის მთავარი მიზეზი? ალილოს კახეთში გავრცელების ფაქტი, მაგრამ დღეისათვის უკვე ცნობილია ალილოს ქართლური ვარიანტის არსებობის შესახებაც. არც ის უნდა იყოს შემთხვევითი რომ მოზდოკური ალილო გრიგოლ ჩხიკვაძეს თავისი კრებულის (ქართული ხალხური სიმღერა პირველი ტომი, 1960) ქართლის ნაკვეთში აქვს შეტანილი.

ფიქსირებული ნიმუშების მიხედვით წარმოდგენილი გვაქვს აკვნის, საქორწინო, სუფრული, ლირიკული, საისტორიო (შავლეგო), საცეკვაო და საკულტო (ალილო) სიმღერები. ამ მხარის მუსიკალურ ფოლკლორზე შედარებით ვრცელი მიმოხილვა მოცემულია ჩემს ხსენებულ სამაგისტრო დიპლომში.

როგორც ზემოთაც აღვნიშნე, ვოკალური მრავალხმიანობა მხოლოდ თურქეთში მცხოვრებ აჭარლებთან და რუსეთში, კერძოდ კი ჩრდილოკავკასიაში (რამდენიმე ათწლეულის წინ), ყიზლარისა და მოზდოკის მიდამოებში მცხოვრები ქართველების მუსიკალურმა პრაქტიკამ შემოინახა. როგორც ჩანს, ამ ფენომენის შენარჩუნება, საკუთრივ, ჩრდილოკავკასიელების მუსიკა-

ლური ფოლკლორის მრავალხმიანობამაც განაპირობა. ისმის კითხვა: როგორ შეინარჩუნეს თურქეთში მცხოვრებმა აჭარლებმა სასიძლერო მრავალხმიანობა? ამაზე ერთგვაროვანი პასუხის გაცემა ძნელია, თუმცა, ამასთან დაკავშირებით, ანგარიშგასანევი ნამდვილად არის ზაქარია ჭიჭინაძის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თურქეთმა ყველაზე გვიან აჭარაში მოიკიდა ფეხი. თუმცა ყურადსაღებია ის ფაქტიც რომ 1900-იანი წლების ლაზეთის, ტაოს, შავშეთის, კლარჯეთისა თუ ჰერეთის მუსიკა ჩვენთვის უცნობია და სავსებით შესაძლებელი იყო (თეორიულად მაინც) რომელიმე ამ მხარეში ვოკალური მრავალხმიანობის ჯერ კიდევ არსებობა. მაშინ, ხომ გრიგოლ ჩხიკვაძის მიერ 1970-იან წლებში ჩანერილი ლაზი ეთნოფორის ყასიმ ბეჟანაძის ცნობით ხოფაში ორხმიანი სიმღერები (მის ახალგაზრდობაში) ჯერ კიდევ იმღერებოდა. თუმცა ეს მხოლოდ სიტყვიერი ცნობებია და მუსიკალური მასალა არ გავგაჩნია.

დაბოლოს, ყიზლარისა და მოზდოკის ქართველთა მუსიკალურ ფოლკლორზე წარმოდგენას მხოლოდ დიმიტრი არაყიშვილის დახმარებით ვიქმნით. უფრო მეტიც, ჩვენ ხელთ არსებული ნიმუშების მხოლოდ საერთო ვარიანტებია ცნობილი, არადა როგორც თავში აღნიშნა 1904 წელს დიმიტრი არაყიშვილმა ნიმუშები ფონოგრაფით დააფიქსირა. მაშ რა მოხდა და სად არის ეს ჩანაწერები? გასაკვირია, მაგრამ ფაქტია რომ დიმიტრი არაყიშვილის ფოლკლორული მოღვაწეობის შესახებ მიძღვნილ წლიურ სამეცნიერო შრომებსა თუ დილომებში ეს საკითხი საერთოდ არც დასმულა. ქართველი მუსიკოსების არაერთი მცდელობის მიუხედავად რუსეთში არსებულ არქივებთან დაკავშირება დღევანდლამდე ვერ მოხერხდა.

საყურადღებოა შალვა ასლანიშვილის ცნობა (იგი დაბეჭდილია მისსავე წიგნში ქართლ-კახური ხალხური საგუნდო სიმღერების ჰარმონია) დიმიტრი არაყიშვილის (ისევე როგორც ზაქარია ფალიაშვილის) ხმოვანი არქივის მთლიანად დაკარგვის შესახებ. შეუძლებელია პატივცემული მეცნიერის ამ ცნობაში ეჭვის მითანა, თუმცა მასალის აღმოჩენის მცირე იმედი მაინც

გვაქვს. აქვე მსურს მივმართო რუსეთში არსებულ არქივებს (განსაკუთრებით სანქტ-პეტერბურგში არსებულ პუშკინის სახლს, სადაც ვარაუდით შესაძლებელია რომ ინახებოდეს არაყიშვილის მიერ ჩანერილი ნიმუშები), მასალის არსებობის შემთხვევაში ქართველ ეთნომუსიკოლოგებს თანამშრომლობაზე დაგვთანხმდნენ და თუ კი მასალა მათ არქივებში არ ინახება უარყოფითი პასუხი მაინც გავცვენ.

ჩვენ ხომ ძირითადად 1890, 1904, 1965 და 1968 წლებში ჩანერილ მასალას ვეყრდნობით? როგორია დღევანდელი ვითარება? სამწუხაროდ, რუსეთის უბანზე კონკრეტულს ვერაფერს ვიტყვი, სავარაუდოა რომ იქ უკვე არც ქართული ენა და არც სიმღერა არ იყოს შემორჩენილი.

თურქეთში მცხოვრებ მუჰაჯირ აჭარლებთან კი 2015 წელს ორი ექსპედიცია მოეწყო. ერთი იყო თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრის, ქარადენიზის ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო კონსერვატორიისა და სტამბულში არსებული ქართული ხელოვნების სახლის ერთობლივი ექსპედიცია. მეორე კი მოეწყო საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის მიერ (არცერთი ექსპედიციის წევრი არ ვყოფილვარ). მოპოვებული მასალა აჩვენებს, რომ თურქეთში მცხოვრებ აჭარლებში (მათ შორის ჰაირიელებშიც) ძირითადად უკვე ერთხმიანობა დომინირებს, თუმცა ორხმიანობა მთლიანად დაკარგული არ არის.

წერილში ვერ ვახერხებთ ფერეიდანის მუსიკალურ ფოლკლორს, რადგან იქ სავსე სამუშაოები ჯერჯერობით ამ კუთხით არ ჩატარებულა და ზერელე დასკვნებისგან კი თავს შევიკავებთ.

ამით ჯერჯერობით ვამთავრებ ჩვენებურების მუსიკალური ფოლკლორის მიმოხილვას. თუკი შემდეგი ექსპედიციები მოეწყობა ისეთ მხარეებში, სადაც აქამდე არ ყოფილა, ან ხალხური მუსიკის საკვანძო საკითხებისთვის შემდეგი ექსპედიციები სიახლის მომტანი იქნება, ეს ჟურნალ „მუსიკის“ ფურცლებზე აუცილებლად აისახება.

კლავირის პრეზენტაცია

2015 წლის 28 იანვარს, ზაქარია ფალიაშვილის სახელ-მუზეუმში გაიმართა ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ კლავირის ახალი გამოცემის პრეზენტაცია-კონცერტი.

პრეზენტაციას ესწრებოდნენ კლავირის სარედაქციო ჯგუფი: დირიჟორები რევაზ ტაკიძე და ზაზა აზმაიფარაშვილი, კომპოზიტორი კახა ცაბაძე; კლავირის ელექტრონული ვერსიის შემქმნელები: ლევან გოცირიძე და ლერი ჭეჭელაშვილი; დიზაინერი მერაბ ხუჭუა; ქალაქ თბილისის მერიის კულტურის სამსახურის უფროსი ია მაქაცარია; თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სამხატვრო ხელმძღვანელი დავით კინწურაშვილი; ოპერის სოლისტები და მუსიკისმცოდნეები.

საღამო გახსნა მუზეუმის დირექტორმა და პროექტის ავტორმა, კომპოზიტორმა კახა ცაბაძემ. მან ვრცლად მიმოიხილა სამუშაო პროცესი, აღნიშნა, რომ ამ გამოცემაში პირველად ქართულ ტექსტს დაემატა ლათინური ტრანსკრიფცია, ლიბრეტო ითარგმნა ინგლისურ ენაზე (თარგმანი ეკუთვნის თამარ ჯაფარიძეს, რომელსაც ინგლისურ ენაზე ნათარგნი აქვს ა. წერეთლის „თორნიკე ერისთავი“, ი. კეცყმაძის გუნდების ტექსტები). მომზადდა კლავირის ელექტრონული ვერსია და დაემატა სქოლიო დღევანდელი სასიმღერო ტექსტით. კახა ცაბაძე მიიჩნევს, რომ ამ პროექტის საჭიროება განაპირობა თანამედროვე მოთხოვნებმა, ოპერის პოპულარიზაციის სურვილმა და აგრეთვე უცხოელი შემსრულებლებისთვის ოპერის ორიგინალში შესრულების შესაძლებლობამ. ბატონმა კახამ მადლობა გადაუხადა ქალაქის მერიის კულტურის სამსახურს თანადგომისთვის და განსაკუთრებით აღნიშნა ქალბატონ ია მაქაცარიას მონაწილეობა პროექტის განხორციელებაში.

გამომსვლელებმა ხაზგასმით აღნიშნეს ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ მნიშვნელობა ქართული კულტურისთვის. ქალბატონმა დოდო გოგუამ ეს ოპერა შეაფასა „ვეფხისტყაოსანს“ და აღნიშნა, რომ „ის სათავეა ქართული პროფესიული მუსიკის...“; „აბესალომი“ მსოფლიო საოპერო შედეგების დონეზეა...“. მას მიაჩნია, რომ კლავირის ახალი გამოცემა სამაგიდო წიგნი უნდა გახდეს ყველა ქართველი მუსიკოსისთვის, რომელიც არჩევანის საშუალებას მისცემს რეჟისორებს, დირიჟორებს საუკეთესო ვერსიის გამოსაყენებლად. მისი აზრით, ოპერა „აბესალომ და ეთერი“ დღემდე ფასდაუდებელი მასალა მკვლევართათვის!

დირიჟორი რევაზ ტაკიძე სიხარულით აღნიშნავს, რომ კლავირის ახალი გამოცემა გზას გაუხსნის ამ ნაწარმოებს ევროპული სცენისაკენ უფრო მეტად, ვიდრე ეს აქამდე იყო. ის მიესალმება სასიმღერო ტექსტის ლათინურ ტრანსკრიფციას, რაც ევროპის სხვადასხვა ქვეყნის მომღერლებს ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ დედანში აქედრების საშუალებას მისცემს.

დირიჟორმა ზაზა აზმაიფარაშვილმა გამოთქვა იმედი, რომ ზაქარია ფალიაშვილის საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით მომზადდება სქელყდიანი კლავირი მხატვრული გაფორმებით და შეიქმნება მისი კიდევ უფრო საინტერესო ვარიანტი.

საღამოს წამყვანმა მუსიკოლოგმა თამარ წულუკიძემ სიმბოლურად მიიჩნია აღნიშნული ფაქტი; მისი აზრით, ეს შეხვედრა „ერთგავარი წარდგენაა „აბესალომის“ პრემიერის და ამავე დროს, იმ ტრადიციის გაგრძელებაც, როდესაც აქ, კომპოზიტორის სახლში, იკრიბებოდნენ, ისმენდნენ ოპერის ნაწყვეტებს, უსმენდნენ ვანო სარაჯიშვილს, სანდრო ინაშვილს... შეიძ-

ნუგზარ გელაშვილი, კახა სავაძე, თეა ღუმუაძე, ია მახასარიანი, ვიქტორია ჩავლინსკაია, რევაზ ტაკიძე.

ლება ითქვას, თვით კომპოზიტორის ხელმძღვანელობითა და ძალისხმევით“. ქალბატონი თამარმა სიხარული გამოთქვა, რომ მუზეუმში შენარჩუნებულია ძველი ტრადიცია და სწორედ აქ, დიდი საოპერო პრემიერის წინ, ჩატარდა „აბესალომის“ კლავირის წარდგენა.

ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელმა დავით კინწურაშვილმა აუწყა საზოგადოებას, რომ მათ ელოდებოდა განახლებული თეატრი და ფარდა, თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილი სცენა, ოპერა „აბესალომ და ეთერის“ განახლებული დადგმა და იმედოვნებს, რომ საზოგადოების დიდი მოლოდინი გამართლდება.

პრეზენტაციის დასკვნით ნაწილში ქალაქ თბილისის მერიის კულტურის სამსახურის უფროსმა ია მაქაცარიამ მოახსენა დამსწრე საზოგადოებას: „ძალიან მი-

ხარია, რომ შედეგი სახეზე გვაქვს. გილოცავთ პირველ რიგში თქვენ, რადგან თქვენი მეშვეობით შევძელით გავცნობოდით ამ იდეას და შემდგომში განვახორციელებთ ერთობლივად“. ის დაპირდა სახლ-მუზეუმის მესვეურებს, რომ საიუბილეო წელთან დაკავშირებით მერიის კულტურის სამსახური ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „დაისის“ კლავირის გამოცემასაც ფინანსურ დახმარებას გაუწევს.

სალამო დასრულდა კონცერტით, სადაც ფრაგმენტები ზაქარია ფალიაშვილის „აბესალომ და ეთერიდან“ შესარულეს სწორედ იმ მომღერლებმა, რომლებიც პრემიერაზე უნდა წარსდგომოდნენ საზოგადოებას: არმან დარაშვილმა, ხათუნა ჭოხონელიძემ, ნინო ჩაჩუამ, მათთან ერთად „აბესალომის“ ქუთაისის დადგმის მონაწილემ ნათია სტეფანიშვილმა, აგრეთვე ალუდა თოდუამ და ირინა შერაზადიშვილმა.

2016 წლის 10 იანვარს, კიბოს-თან წელიწადნახევრიანი ბრძოლის შემდეგ, ლეგენდარული ინგლისელი მუსიკოსი, დევიდ ბოუი გარდაიცვალა. მისი უკანასკნელი ალბომი, Blackstar, 69 წლის მუსიკოსის გარდაცვალებამდე ორი დღით ადრე გამოვიდა და კვირის ბოლოს თითქმის ყველა ქვეყნის ჩარტების სათავეში მოექცა. ბოუის პერსონამ ყურადღება განსაკუთრებით მიიპყრო 70-იან წლებში ეპატაჟური გამოსვლების და მწვავე სოციალური აქცენტების წყალობით. მოღვაწეობის მანძილზე მან არაერთხელ რადიკალურად შეიცვალა მუსიკალური სტილი, რის გამოც „ქამელეონსაც“ ეძახდნენ. განსაკუთრებით გამოსარჩევია მისი ბერლინში გატარებული წლები, რისი ნაყოფიც ე.წ ბერლინური ტრილოგიაა. ბოუის სურვილიდან გამომდინარე, მისი დაავადების შესახებ მხოლოდ მის ოჯახს და ახლო მეგობრებს ჰქონდათ ინფორმაცია, შესაბამისად, ეს ამბავი ყველასთვის მოულოდნელი გამოდგა. მუსიკოსის ჯანმრთელობის პრობლემები აქამდეც ჰქონდა, კერძოდ, 2004 წელს გერმანიაში მას კონცერტის დროს დაემართა გულის შეტევა, 2006 წლის შემდეგ კი

სცენაზე აღარც გამოჩენილა.

ქენევაში დროებითი ოპერის სახელი გაიხსნა, რომელიც მთლიანად ხისგანაა აშენებული. მისი აშენების საჭიროება ქალაქის გრანდ-ოპერის სარეკონსტრუქციო სამუშაოებმა წარმოქმნა, რომელიც ორნახევარი წელიწადი გაგრძელდება და საერთო ჯამში 66 მილიონი შვეიცარული ფრანკი ჯდება. დროებითი ნაგებობა 1118 მაყურებელს იტევს, ხოლო საორკესტრო სივრცეში 70 მუსიკოსის ადგილია გამოყოფილი. როგორც ამბობენ, ნაგებობის აკუსტიკა უნაკლოა.

28 თებერვალს, ამერიკული კინოაკადემიის რიგით 88-ე დაჯილდოებაზე, „ოსკარი“ აიღო 87 წლის სახელგანთქმულმა იტალიელმა კომპოზიტორმა, ენიო მორიკონემ. ეს მისთვის პირველი ოსკარია, მანამდე კი ის ოთხჯერ იყო ნომინირებული. წელს კი ოქროს ქანდაკება კვენტინ ტარანტინოს ვესტერნის, „საძულველი რვისთვის“ დანერგილი მუსიკისათვის გადაეცა. მორიკონე ცნობილია, როგორც ყველა დროის ერთ-ერთი საუკეთესო კინომუსიკის ავტორი.

მისი ნამუშევრებიდან ცნობილია მუსიკა ისეთი ფილმებისთვის, როგორებიცაა მისი კლასელის, სერჯო ლეონეს მიერ გადაღებული „კარგი, ცუდი და ბოროტი“ და „ერთხელ ამერიკაში“, ჯუზეპე ტორნატორეს „სინემა პარადისო“, ბრაიან დე პალმას „ხელშეუხებელი“ და მრავალი სხვა. როგორც მორიკონემ „ოსკარის“ მიღების შემდეგ აღნიშნა: „კარგი კინომუსიკა არ იქმნება კარგი ფილმის გარეშე, რომელიც კომპოზიტორს შთააგონებს“.

ახალგაზრდა ამერიკელ მევიოლინეს, რომლის სახელიც არ ხმაურდება, გერმანიაში, მანჰაიმიდან საარბრიუკენამდე მგზავრობისას 2,6 მილიონ დოლარად შეფასებული სტრადივარიუსის ვიოლინო მატარებლის საბარგულში დარჩა. ამას კი მხოლოდ მაშინ მიხვდა, როცა მატარებელი უკვე წასული იყო. მევიოლინე უმალ დაუკავშირდა პოლიციას. საბედნიეროდ, უნიკალური ვიოლინო სამართალდამცავებმა იქვე იპოვეს, სადაც მუსიკოსმა დატოვა. თავდაპირველად მედიაში გავრცელდა ცნობა, რომ ეს მევიოლინე ამერიკელი ჯენიფერ კოპი იყო, რაც მან თავად უარყო და განაცხადა, რომ

ის უკვე წლებია „სტრადზე“ აღარ უკრავს. პოლიციის ინფორმაციით კი ვიოლინო უკვე მის უცნობ მფლობელს დაუბრუნდა, რამაც მას უდიდესი შვება მოჰგვარა.

კლასიკური მუსიკის თნლა-ინ-მონაცემთა ბაზა, Bachtrack, გასული წლის ყველაზე ტრენდულ ნაწარმოებებს ასახელებს. 28 ათასი აღნუსხული კონცერტიდან, ყველაზე მეტჯერ ბეთჰოვენის მე-5 სიმფონია შესრულდა (151), რომელმაც გასულ წელთან შედარებით, რვა პოზიციით მაღლა გადაინაცვლა და ჰენდელის „მესია“ უკან ჩამოიტოვა. ამისდა მიუხედავად, ყველაზე მეტჯერ შესრულებული კომპოზიტორების ჩამონათვალში ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენის მეორეა, მას ვოლფგანგ ამადეუს მოცარტი უსწრებს. ვებ-გვერდის მონაცემებით, გასულ წელს ყველაზე მეტჯერ შესრულებული ოპერა – ჯუზეპე ვერდის „ტრაავიატა“, რომელსაც „ფიგარო“ ჩამორჩება. თანამედროვე კლასიკური მუსიკის წარმომადგენლებიდან, ყველაზე მეტჯერ არვო პიარტის, ჯონ ადამსისა და ჯონ ვილიამსის ნაწარმოებები შესრულდა. მუსიკის ამ ჟანრს კი ყველაზე აქტიურად შვედეთში უსმენენ.

2015 წელს საკონცერტო ცხოვრებით ყველაზე დატვირთული ჩიკაგოს სიმფონიური ორკესტრი აღმოჩნდა. რაც შეეხება დარბაზებს, Covent Garden-ის სამეფო ოპერამ მცირედით გაასწრო ნიუ-იორკის მეტროპოლიტენ ოპერას.

წელს, 9 მარტს 90 წლის ასაკში ლეგენდარული პროდუსერი, სერ ჯორჯ მარტინი გარდაიცვალა. იგი გასული საუკუნის ყველაზე მნიშვნელოვან პოპ-ჯგუფ „ბითლზთან“ თანამშრობლობით გახდა ცნობილი. 1962 წელს, იმხანად პატარა ლეიბლის, „პარლოფონის“ ხელმძღვანელმა მარტინმა, სხვაგან დაუნებულ ლივერპულელ ოთხეულს პირველი კონტრაქტი გაუფორმა და თავად იყო ბენდის ყველა სტუდიური ალბომის პროდიუსერი. თავისი მნიშვნელობის გამო, მარტინს „მეხუთე ბიტლი“ შეარქვეს. მან თავისი ტალანტი განსაკუთრებით 1965-66 წლების შემდეგ გამოაჩინა, როცა „ბითლზი“ მთლიანად სტუდიურ მოღვაწეობაზე გადაერთო. ამ პერიოდში მარტინი ჯგუფთან ერთად არაერთი ტექნიკური ინოვაციის ავტორი გახდა. აღსანიშნავია, რომ ის ხშირად იყე-

ნებდა თავის ცოდნას კლასიკურ მუსიკაში, ამის კარგი მაგალითია სიმებიანი კვარტეტის დამატება Yesterday-ზე, რაც პოლ მაკკარტნის თავიდან წარმოუდგენლად მიაჩნდა. 1996 წელს ჯორჯ მარტინი დედოფალმა ელისაბედ II-მ რაინდად აკურთხა.

ამერიკელმა აუქციონერმა, ბრენდან რაიანმა კონკეტიკუტის შტატში, ერთ-ერთ სახლში ავეჯისა და ნახატების შეფასებისას ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენის აქამდე უცნობი მანუსკრიფტი იპოვა. „ის დერეფანში ეკიდა და როგორც კი შევხედე, მაშინვე მივხვდი, რომ ბეთჰოვენს ეკუთვნოდა. მანუსკრიფტი ხელნერით ვიცანი, რამეთუ მას უმეცდომოდ შეეძლო ჩანანერის გაკეთება“. ამის შემდეგ რაიანმა ფრაგმენტის საფუძვლიანად გამოკვლევას სამი კვირა მოანდომა და დიდი შრომა გასწია. „თითქოს ლექსიკონში სიტყვას ვეძებდი და პირველი ასო არ ვიცოდი“. საბოლოოდ აღმოჩნდა, რომ ეს ფრაგმენტი „მეფე სტეფანის“ ნაწყვეტი იყო. მანუსკრიფტი იანვარში ბატერსკოჩის აუქციონზე გაიყიდა 120 ათას დოლარად და გერმანელმა კოლექციონერმა შეიძინა.

SUMMARY

OPERA

“Abesalom and Eteri”

The Georgian society had been looking forward to the opening of the renewed Opera-House and staging of the summit of the Georgian opera art, the immortal opera “Abesalom and Eteri” by Z. Paliashvili.

The first premiere of the opera was held on the 21st

February 1919 and it turned into the great national holiday. This day has entered into the Georgian culture as one of the most significant phenomena. The opera was staged by the producer A. Tsutsunava, the conductor was the author himself and the painter of the opera was the founder of the Georgian scenography A. Zaltsman. Since that time, the opera “Abesalom and Eteri” was staged for the eleventh time at Z. Paliashvili Opera-House. The season at the theatre has been opening with this opera for the decades.

Each staging of “Abesalom and Eteri” was preceded by great expectation and great passion agitation. The last, the 12th staging was carried out 30 years ago. The society had been looking forward for the renewed opera for a long time – That’s why the expectation and the glee were double – new performance and the opening of the theatre.

The authors of the new scene version of “Abesa-

lom and Eteri” are: the conductor – Z. Azmaiparashvili, the producer – G. Zhordania, the painter – G. Alexi-Meskhishvili, the choreographer – I. Sukhishvili.

The authors (G. Toradze, M. Japaridze) comment on this great phenomenon. T. Tsulukidze offers us the conversation with the stage producer – G. Zhordania.

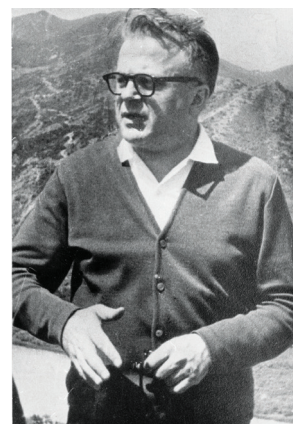
BALLET

Tamar Meskhi-Modebadze “The Return of Gorda”

The renewal of the ballet “Gorda” by D. Toradze and the Tbilisi Opera and Ballet Theatre must be considered as one of the remarkable events of the last years in Georgian cultural life.

The choreographic version of the great Georgian choreographer and dancer Vakhtang Chabukiani has been renewed by N. Ananiashvili; E. Shavliashvili, L. Mitaishvili and S. Gogichaishvili. The assistance of the ballet director Nino Ananiashvili are : L.Mitaishvili, L. Kandelaki and E. Shavliashvili. .

The author in detail tells us about the scene life of “Gorda” at Tbilisi Opera and Ballet Theatre. She begins her narration from the premiere of “Gorda” in 1949 and notes about the great success of the performance in 1958 at the Decade of Culture and Art in 1958, also about the triumph of the ballet in Paris. She writes about several impressions. Among them are the inspired words of the great Italian playwright and pro-

ducer Eduardo De Filippo.

At present, “Gorda’s” - the main character’s part, is performed by the leading soloist of Bordo and Rome Theatres. The descendants of V. Chabukiani, D. Toradze, P. Lapiashvili, O. Egadze were present at

the performance. There were also those who were the eye-witnesses of the triumphal success of “Gorda” in 1949. “Gorda” is the significant acquisition for the repertoire of the Tbilisi Opera and Ballet Theatre.

TRADITION

Nargiza Gardapkhadze

In the Environment of Sadness and Christmas Tunes

The review is dedicated to the concert held on the 7th March at Jansugh Kakhidze Musical Cultural Centre. 14 years have passed since the death of the great Maestro and his son, the composer Vakhtang Kakhidze,

ze, the musical director of the center continues those traditions founded by the great Maestro. The society does not forget and shows its respect to the evenings to Jansugh Kakhidze’s memory.

One of the evenings is the evening-concert dedicated to the day of his death held every year on the 7th March. This year, the special program was chosen by Vakhtang Kakhidze: the requiem by the famous French composer Gabriel Fore in the first part (the first performance in Georgia) and “Christmas Trilogy” by Vakhtang Kakhidze (the first new version was also performed for the first time in Georgia) in the second part.

NEW PUBLICATIONS

Manana Tabidze

Natela Arveladze

Vazha Dzigua

“The Encyclopedic Dictionary of the Georgian Music”

At the end of 2015, in the history of the Georgian music “The Encyclopedic Dictionary of the Georgian Music” was published. The authors-compilers and the editors are Rusudan Kutateladze, Dr. of Musicology and the musicologist, the editor of the magazine “Music”, Mzia Japaridze.

The book embraces the history of the Georgian music from the beginning up to-day. It consists in 3000 words, among them are 1400 persons, the broad,

SUMMARY

surveying articles are dedicated to the separate questions. The informational abundance about the honored teachers, the folk and academic choirs, the orchestras, ensembles, choristers, ballet masters, choir-masters, painter-scenographers, writers and the others speak of the variety of the dictionary. The separate articles dedicated to Abkhazian and Ossetian music enriches the dictionary and makes it worthy. Besides, the detailed explanations of the musical trends and terminology are given in the dictionary.

The manager of the project is the composer Mikheil Odzeli, the editor-consultants: Dr. of Musicology, ethnomusicologist Irine Ebralidze (variety show, jazz); Dr. of Musicology Tamar Kerechashvili (ballet); Marina Kereselidze (cinematography); the musicologist Maia Gogishvili (discography - bibliography); Dr. of Philological Sciences Manana Tabidze (the literary editor); the philologists: Lia Sulakvelidze, Manana Khutsishvili (proof-reading); the producer, designer Nikoloz Aduashvili (design). The book was published in the publishing house of the publicity firm “Dolphin” (the director Lado Mamatsashvili).

The presentation of the book was held at the Ministry of Culture and Monument Protection of Georgia. The evening was led by the musicologist, Dr. of Musicology – Tamar Tsulukidze. The leading figures of the Georgian culture spoke at the presentation. The necessity of the translation of the book into English was suggested. The reviews, responses by the various authors are represented in the book.

FESTIVAL

Tea Mukeria

The Magic World of Baroque in Tbilisi *“Tbilisi Baroque Festival 2015”*

The author reviews “Tbilisi Baroque Festival” held in Georgia for the first time by the support and organization of the Georgian Ministry of Culture and Monument Protection and Tbilisi State Chamber Orchestra “Synphonietta of Georgia”. The fantastic Euro-

pean Baroque world was revived by the “Georgian Synphonietta” and the world stars invited at the Festival were: Jordi Savall, Christina Bush, Serjio Azzolini etc. undergraduates, the Abkhazian State Cappella, the Chamber Choir of the Conservatoire and the Georgian performers: Ani Tsartsidze, Gia Kobulashvili, Tinatin Mamulashvili and 11 specialists of music working abroad from 8 countries also participated at the Festival. The author offers us the interviews with the participants of the Festival.

REMEMBRANCE

Tsisana Dolidze

Soon the Lilac will Bloom

The author talks with grief about her closest friend passed a year ago, the violinist – Maia Mamardashvili. Maia was brought up in the musical environment.

Her mother was the famous Georgian composer Lili Iashvili, many generations were brought up on her songs. Maia's father – Grigol Mamardashvili was the person having various interests. There was the time when he was the singer (baritone), the mathematician and the well-known master of

sports.

Maia Mamardashvili was the laureate of the Caucasian Musician-Performers' Competition. She played in the orchestras, she worked at the Conservatoire, at the Musical School for the Gifted. She often appeared

with her friends as the member of the quartet and trio. Her performance was distinguished by the refined taste, the reserved rendering of the musical thought. According to the author's words: "Maia loved the Lilac... Soon the lilac will bloom without Maia."

CHRONICLE

"Gizi Amirejibi International Festival"

The material is dedicated to the Georgian Maestro Tengiz Amirejibi International Festival founded in 2015 by his pupil, the wonderful Georgian pianist,

the laureate of International Festivals Tamar (Tata) Licheli. On her initiative, Gizi Amirejibi Competition was also founded in 2015, which will be held every year in Borjomi.

The Festival of this year, which will be held in 2016 on 10-13 June, is distinguished because it laid the foundation of cooperation with one of the significant competitions "IBLA Grand Prize". At the competition "IBLA Grand Prize" the premium was established on behalf of Georgia, which means the arrival of the laureates at Gizi Amirejibi International Festival. One day of the Festival will be dedicated to them every year.

CONCERT LIFE

Sopo Kotrikadze

Concert of Song and Chants Dedicated to the Nativity of Jesus

A concert of songs and chants dedicated to the Nativity of Jesus was held at the Recital Hall of Tbilisi

State Conservatoire on 17th January. The concert was organized by Ekaterine Kazarashvili – a specialist at Church Music Department of the Tbilisi State Conservatoire. A number of singer-chanters' choirs participated in the concert. Alongside

experienced ensembles ("Adilei", "Ialoni", "Tao", "Conservatoire Chanter Students' Choir") there were debutant groups ("Mtatsmindelebi", "Oghro-choghro", "Khelkhvavi", "Iadgari", "Conservatoire Students' Folk Ensemble"...). Particularly noteworthy was participation of children's collectives in the concert. Proceeding from the subject, mostly Christmas chants and "Alilo" songs were performed at the concert. The evening was supported by "Georgian Chanting Foundation", and

"Studio "Mravalzhamieri". The article writes about the author's impressions.

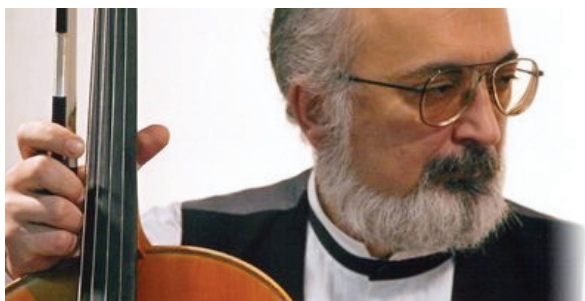
THE GEORGIAN MUSICIANS ABROAD

Alexi Shanidze

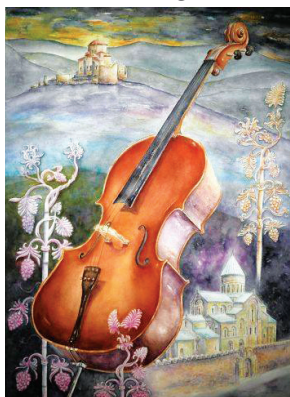
Tanigava Taeko

Sincere Tears of the Japanese

In the magazine "Music" 2015, N.4, established by the Georgian Composers' Creative Union, the article

by Alexi Shanidze is dedicated to the Georgian brilliant violinist, conductor and teacher Mr. Giorgi Babuadze working in Japanese city Osaka. The given article tells us about two Georgian musicians working in Japan together with Giorgi Babuadze. The first is the violoncellist Gia Kheoshvili, who was the violoncellist group concertmaster of “Osaka Symphonicer” and later “The Kansai Philharmonic Orchestra”. He led solo and concert activity. He was one of the initiators of the bow instruments quartet “Tbilisi”. Gia Kheoshvili worked as a teacher in Osaka for years. He brought up the laureates of high rank violoncellists of many generations. Among them are: Horie Makio, Io Kitamura.

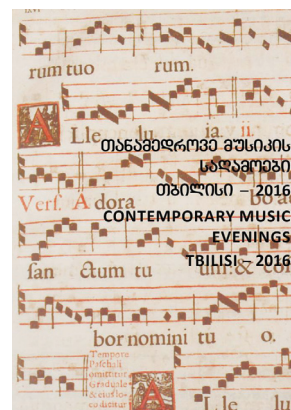
He published 4 CD. Gia Kheoshvili at the age of 50 unexpectedly died. He was buried in Georgia but in 2013, on the initiative of Osaka’s City Hall in one of the streets of Osaka the memorial to Gia Kheoshvili’s memory was erected.

The article by the Japanese painter Taginava Taeko “Gia Kheoshvili is here in Japan” is also represented in the above-said work. This is actually the letter of gratitude to Gia Kheoshvili on behalf of the Japanese who was the first Georgian cellist in Japan. “Gia Kheoshvili studied Japan and the Japanese not by consciousness, but the wonderful cellist felt the spirituality, love and musical culture, he brought to us so much” – writes Tanigava Taeko.

REMEMBRANCE

Ketevan Nargevadze

The article is dedicated to the tragically passed young, perspective Georgian ethnomusicologist Ketevan Nargevadze. She worked at Batumi Conservatoire Revaz Laghidze Musical School for years... In her student years she founded and led the Girls’ Ensemble, in 2008-2009 was the leader of Kobuleti Boys’ Ensemble. In 2008, Ketevan founded the Women’s Folklore Ensemble “Kharatuli” in Kedi Cultural Centre, which has been called “Iagundi” since 2011. In 2004, she founded the telecast “Ethnophuri” in Adjara, which was liked by the spectators.

NEW PUBLICATIONS

Rusudan Tsurtsumia

Marina Kavtaradze

Gulbat Toradze – “Memories”

The new publication of Tbilisi State Conservatoire by the well-known musicologist, Doctor of Art, the Honored Art Worker, the Priest of Art – Gulbat Toradze is the real gift for the Georgian reader.

Mr. Gulbat Toradze has lived the interesting life and activity, which may be explained the very broad and many-sided: music, musicology, linguistics (he is the philologist as well), sport (especially football and chess). Mr. Toradze has been in close contact with many famous people – the composers, musician-per-

formers, musicologists, philologists, actors of the elder generation, sportsmen (the footballers and chess-players), which is clear, enriched his way of life and made it more various and interesting. According to Mr.Toradze's words, memories follow the way of his life where he writes about those, who have left the deep trace in his life.

NEW PUBLICATIONS

“Alexi Machavariani and his Time” in German

In Germany, the publishing house “Wolke” pub-

lished the book of 240 pages, the edition of 7000 copies “Alexi Machavariani: the Composer and his Time”. The author of the book is the musicologist Manana Kordzaia. The book is already sold in the bookshops of Germany, Austria and Switzerland. As the publishers noted, the biographical book of this scale about the Georgian hasn't been published in Europe yet, if we don't consider Grigol Robakidze and Stalin.

On the 10th March, in Tbilisi, at Goethe Institute, the publication of the book was held. The publication deserved the great interest of the specialists and the readers.

FOLKLORE

Giorgi Kraveishvili

The Polyphonic Songs Preserved in the Georgians Living Abroad

The magazine “Music” often published Giorgi Kraveishvili's articles about the musical folklore of the Georgian historical regions. At present the musical folklore of the Georgians living abroad is represented. The article tells us about those Georgians living in Turkey and Russia who have preserved the polyphonic songs. The author also reviews the results of expeditions of various years.

THE PRESENTATION

The Presentation of the Clavier

In 2015, 28 January, the presentation-concert of new publication of the clavier of the opera by Z. Paliashvili “Abesalom and Eteri” was held at Z. Paliashvili Home-Museum. In the publication the Latin transcription was added to the Georgian text for the first time. The libretto has been translated into English, the electronic version has been prepared and the scholium of to-day's song version was added.

The new version will open the way to this work to the European stage more than it had been before.

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Zakaria Paliashvili: The opera “Abesalom and Eteri”. The ensemble “Tsamtsamsa da Tsamtsams Shua”. The performers: Tamar Iveri (Eteri), Teimuraz Gugushvili (Abesalom), Marika Machitidze (Marikhi), Tea Demurishvili (Natela);
- 2-3-4. David Toradze. The ballet “Gorda”. The fragments: a) the duet of Javari and Gorda; b) “Samaia”; c) the women’s dance “Alalme”. Performed by Symphony Orchestra of Tbilisi Opera and Ballet Theatre, the conductor – Revaz Takidze;
5. Vazha Azarashvili, Nocturne. Performed by Maia Mamardashvili (violin), Rusudan Kiknadze (violin), Medea Altunashvili (piano);
6. Antonio Vivaldi; the Concert – La Notte, g-moll. Performed by the “Georgian Synchronietta”, Christina Bush (violin), Serjoi Azzolini (bassoon);
7. Alexi Matchavariani, “The Romance”. Performed by Gia Kheoshvili;
- 8-9. a) The Megrelian “Alilo”. The ensemble “Ialoni”;
b) Guruli “Alilo”. Performed by the students’ trio of Giorgi Mtatsmindeli Chant High School. Recorded by the studio “Mravalzhamier”.
10. “Alipasha” (Adjara) – recorded in 1968 by Peter Gold and Akhmed Ozgan Melashvili.

The editorial board

88

Editor-in-Chief: MIKHAEL ODZELI
Editors: MZIA JAPARIDZE, TAMAR TSULUKIDZE
Design: VAKHTANG RURUA, VANO KIKNADZE
Translated by: KETEVAN TUKHARELI

Address:
123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi
Tel: (+995 32) 295 41 64
Fax: (+995 32) 296 86 78

